

nobis sustinuit acriores, et mortem contra vitam A ipsum Dei Verbum et Sapientia tripliciter, id est vegetabilem, et vulnera contra ipsam carnem. Ad mundum autem tantam sobrietatem, tantumque habuit contemptum, ut non habuerit Filius hominis ubi saltem caput reclinaret suum. Nil ab inferioribus, nihil a mediis, sed totum a superioribus, id est Dei Verbo, cui ad unitatem personæ conjuncta est, suscepit. Non sacramentis, non verbis, non exemplis, sed Dei tantummodo Verbi præsentia est docta ut intelligeret, et accensa ut amaret. Per eam nobis

ipsam Dei Verbum et Sapientia tripliciter, id est sacramentis, verbis et exemplis, quid agendum, quid tolerandum, et per quid esset ostendit. Non enim sequi homo debebat nisi Deum, nec poterat, nisi hominem. Assumptus est igitur homo ut, dum sequitur quem potest, sequatur et quem debet. Item non poterat conformari nisi Deo, ad cuius imaginem factus est; nec poterat nisi homini. Itaque Deus factus est homo, ut, dum conformatur homini cui potest, conformetur et Deo, cui prodest.

GUIGONIS

CARTHUSIÆ MAJORIS PRIORIS QUINTI

CONSUETUDINES.

(*Annales ordinis Carthusiensis, curante D. Innocentio LEMASSON, Correria 1687, fol. t. I, p. 30.*)

MONITUM.

AD FRATRES CARTHUSIENSES.

Antequam ad elucidationem et explicationem Consuetudinum R. Patris Guigonis deveniamus, debemus et nos ad imitationem tanti viri pauca vobis proloqui, ut perfectius possitis intelligere tam mentem auctoris, tum suscepti a nobis operis propositum, dum istas Consuetudines, quæ nunc vulgo statuta vocantur, hic referre et de novo imprimi curamus.

Qui facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus (Joan. III). Hac ergo Christi voce edocti et invitati thesaurum nostrum, id est prima instituti nostri rudimenta et documenta veluti de tenebris erimus, ne illum abscondere velle ultra videamur, his præsertim de causis:

Primo, ut sit vobis veluti lucerna accensa et posita super candelabrum, cujus beneficio possitis instrui, dirigi, et accendi. Instrui de primorum ordinis Patrum religiosa conversatione; dirigi in vestra vocationis adimplenda modo et fidelitate; accendi in illorum imitationis et charitatis non fictæ æmulatione.

Secundo, ut ex veritatis coram vobis expositæ lumine, quo videbitis qualiter ordo in vigore et spiritu sui instituti, ex singulari Dei protectione conservatus fuerit, consolationem accipiat: et dissipatis nebulis inquietudinum, quas in quorundam pusillorum animos quædam opinio ingesserat decidii ordinis Carthusiensis, novum fervorem concipiat honorandi institutum nostrum tam singulari Dei protectione honoratum, et huc usque conservatum, atque digne Deo ambulandi in hac sancta vocatione, qua vocati

estis, nec unquam ab avita Carthusiensi observantia degenerandi. Censorum notas præviderat reverendus Pater Guigo, et forte jam suis temporibus expertus erat, a quo ideo teneras bonorum Carthusianorum conscientias, ne inde in scrupulos deciderent, aut in animi perplexitates, contra illorum argutias prævenire voluit, ut ex variis locis vobis apparebit, et maxime ex cap. 20, et ex cap. 57, n. 4, et aliis locis.

Tertio, ut tandem fervorem a pluribus conceptum et varie exhibitum circa antiqua ordinis statuta compescamus, quorum aliqui ex devotione, quam habent erga ordinem, quædam exemplaria e cellulis nostris sublata, magno pretio a mercatoribus emerunt, illius veluti elementa et ipsi nosse cupientes, alii vero ex ipsis antiquis statutis contra præsentem statum ordinis sinistras opiniones sibi formaverunt.

Quod ergo quodammodo latebat, publicum reddimus, ne ultra quorundam animos subeat temeraria suspicio, qua veluti degeneres filii habeamur, qui Patrum præclara gesta abscondere conantur, ne inde illorum appareat decidium. Sic enim his extremis temporibus (quod dolentes et lugentes referimus), sic, amici et fratres in Christo charissimi, charitas refringit; imo anrum illud optimum charitatis, quo caput cælestis Sponsi constare asserit sponsa Cantici (*Cant. v*), obscuratum est, et color ejus optimas mutatus, ut non tantum querere iniquitatem in domo justis, et vastare requiem ejus, contra S. Spi-

ritus emulam (*Prov. xxiv*), quidam licitum esse a
 zstiment; sed etiam ea quæ in aliqua parte dubia
 esse videntur, non in meliorem partem interpretari
 sed in pejorem, novo jure introducto, quod certe nec
 Dei nec Ecclesiæ est, jam liberum sibi esse credant;
 imo ea quæ vere et absque ulla dubietate bona sunt,
 sinistra interpretatione absque ullo scrupulo, veluti
 conspurcare posse putent, ut fœlere incipiant; et
 sic, quod prius boni odoris erat et ædificationis,
 nauseam excitare incipiat.

Legantur Evangelia, libri apostolici attente revol-
 vantur; ibi legitur: *Charitas non æmulatur, non
 agit perperam, non cogitat malum (II Cor. xiii)*, et
 alia plura similia. Sed nihil reperiemus unde lici-
 tum esse probetur, famam proximi lædere, et ut
 longe lateque ejus defectus sive veri sive falsi spar-
 gantur, quasi super lecta ascendere. Si sic agere
 cum singulari persona illicitum esse Scripturæ san-
 ctæ decernant, quid de communitate, quid de ordine
 integro, cujus fama integra est, censendum est?

Christi et sacrarum Scripturarum sensum seque-
 batur D. Thomas, dum paradigmate hominis qui
 trigiata facies haberet, quique in pulchriori ab in-
 tuentibus procul dubio aspiceretur, utabatur, ut sen-
 sum suum super hæc re exprimeret, quem sensum
 amplecti et in omnibus sequi debemus. Non enim ad
 succensendum his qui de nobis minus bene sentiunt,
 hæc pauca de immutato charitatis colore diximus,
 sed ut meliora charismata semper æmulemur, et
 caveamus a prava interpretatione verborum illorum
 Apostoli dicentis: *Spiritualis judicat omnia, et ipse
 a nemine judicatur (I Cor. ii)*, quibus nonnunquam
 spirituales viri, proprio sensu decepti et obcæcati,
 incidunt et ipsi in laqueum diaboli.

Tentationes spirituales non minus cavendæ sunt
 quam carnales, imo longe cautius et subtilius, ma-
 xime a solitariæ vitæ professoribus, quia a carnali-
 bus objectis et desiderii abstracti evanescentes
 facile in cogitationibus suis et in judicis temeraria
 inciderent, nisi a dæmonio meridiano propriæ opi-
 nionis, et proprii judicii laqueos ipsis ponente, sol-
 licite sibi caverent. Ipse enim Satanas transfigurans
 se in angelum lucis minus cautos et in hac parte sibi
 ipsis fidentes decipit, ac in errorem semel dejectos,
 proprio sensu deinde obcæcatos, strictius ligat et a
 correctione tandem fere totaliter alienos efficit.

Hi sunt miseri gradus descensionis, quos sibi fa-
 bricant Spirituales a proprio judicio non sibi satis
 caute caventes, a quibus longe distabimus, si
 semper ob oculos habeamus illa Christi Salvatoris
 nostri verba: *Nolite judicare, et non judicabimini
 (Luc. vi)*; et illa D. Pauli: *Quis es tu qui iudicas
 servum alienum? Domino suo stat aut cadit (Rom.
 xiv)*. Itemque: *Nolite ante tempus judicare, quoadus-
 que veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tene-
 brarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus
 erit unicuique a Deo (I Cor. iv)*.

Nunc ergo quiescent, ut speramus, qui tanta avi-
 ditate statuta ordinis nostri, aut legere, aut carpere

voluerunt, dum viderint a nobis ipsis omnia ingenue
 et sincere proferri, in nihilo nobis ipsis parcendo, nihil
 occultando, sed potius nos ipsos (quantum veritas, justitia
 et charitas permittunt) data occasione objurgando.

Absit a nobis ut sanctitatem illam, quæ merito
 primis Patribus nostris tribuitur, nobis velimus
 usurpare; sed id tantum nobis concedi petimus, quod
 a nemine, qui justitiæ osor non sit, potest negari,
 nempe ut corpori ordinis et animæ, ut ita dicam,
 instituti nostri non imputetur, quod singularium
 personarum culpis tantum debetur, a quibus ordinem
 nec ipso reverendi Patris Guignonis tempore exem-
 ptum fuisse constabit ex cap. 77 istarum Consuetu-
 dinum. Clament quantum velint, Tolle, tolle, contra
 statutorum ordinis transgressores et ab ejus spiritu
 aberrantes, non abnuemus; sed et succlamabimus:
 Puniantur, puniantur. sic enim non cum modica
 nostra et honorum omnium consolatione, factum
 fuisse in ordine a die suæ institutionis usque ad hæc
 nostra tempora apparebit, per chartas et ordinatio-
 nes capitulorum generalium, quas antiquis statutis
 ex professo data occasione atteximus, ut hæc scri-
 pta et propalata existant in generatione altera, et
 populus qui cresbitur laudet Dominum, qui talentum
 selum, unanimiorem, propositi tenacitatem dedit
 miseris homuncionibus, natione, educatione, genio
 naturali tam diversis, etiam tempore illo, quo Eccle-
 sia Dei per defendendum schisma in plures partes di-
 visa, ordinem nostrum in tot partes etiam scissum
 post se traxerat, sub finem quarti decimi sæculi et
 initium decimi quinti, donec concilium Pisanum ce-
 lebraretur, ut suo loco dicetur. Id velut grande mira-
 culum a Domino factum oculis mentis apparet, quod
 dum intueor obstupesco et succlamo: *Digitus Dei est
 iste; non enim similes fructus profert terra cordis
 humani spinas et tribulos ex se tantum germinans.*
 Porro de rei veritate judicant qui opus istud in
 sensu pietatis et spiritu charitatis lecturi sunt.

De quibusdam adhuc monitos vos esse volo, ante-
 quam ad interpretationem Consuetudinum istarum
 R. Patris nostri Guignonis deveniamus, quibus moni-
 tis ad faciliorem intelligentiam sensus et verborum
 piissimi scriptoris perveniamus.

Primo ergo notandum est illum succincte admo-
 dum scribere, tum ut exhibeat se in scribendo etiam
 leges silentii servare velle, dum superflua verba re-
 secare studet, et ea tantum proferre quæ necessaria
 videntur, tum quia Carthusiani propositi observato-
 ribus scribit, qui ideo uno vel, ut ita dicam, dimi-
 diato verbo quidquid sibi volebat reverendus Pater
 Guigo intelligebant, nec indigebant ut omnia veluti
 minutatim exprimeret. Consuetudines ergo tantum
 veluti substantiales, majoris et primariæ Carthusiæ
 sociis et fratribus communicat, id a se postulanti-
 bus, ut uniformitas illa, quæ ab initio et deinceps in or-
 dine fuit in tanto pretio habita et continuo studio
 servata, introduceretur:

Secundo, plura quæ in antiquis statutis continen-
 tur nec in Consuetudinibus R. P. Guignonis expri-

muntur, non ideo novitatis debere argui, quia R. ille Pater nullam de illis mentionem facit, sed ad rationem condendorum statutorum pertinere; crescente enim numero domorum et personarum ordinis, cum statuta essent condenda quæ simplices consuetudines in quasdam veluti fixas regulas verterent, et quæ actus multorum hominum in variis agendis in unam consonantiam et praxim uniformitatem adducerent, ut in eandem veluti regulam colharerent, necesse prorsus erat ut enucleatior fieret expressio singulorum agendorum, et modi quo singula erant agenda, ne in hac multitudine ex singularum personarum abundantiori multiplicatione composita, facillior patretur aditus singularibus personis, ad quædam secundum propriam sensum interpretandi et detorquenda, unde uniformitatem in praxi sensu depravandam fore, nemo non videt.

Tertio, sanctum illum virum, qui erat in utrisque litteris divinis et humanis apprime eruditus, styli elegantiam, quam ad manum habebat, nonnumquam deseruisse, ut in scribendis Consuetudinibus ordinis simplicitatem sectaretur, et inde nos instrueret quantum a loquendi aut scribendi modis, qui fastum aliquem redolent, abstinere debeamus. Scintille autem cœlestis eloquentiæ simul et humanæ, quibus pollebat quasi æris candentis, ex illius nihilominus calamo non raro proruperunt, ut videre est in illo mirabili capitulo *De vitæ solitaria commendatione*, ex quo discimus quantum versatus esset in colligendis ex sanctarum Scripturarum campo floribus, ex quibus prudenter collectis et venuste contextis sertis componere noverat cœlestem odorem exhalantia. Unde etiam instrumur in nullo nos lædere simplicitatem Carthusianam, si sacrorum istorum librorum eloquentiam addiscamus, ut qui jam per consolationem Scripturarum spem habemus, in loquendo etiam eloquia illa Domini casta eructare æmulemur, et sic optatum B. Petri apostoli in nobis compleatur dicentis: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei (1 Petr. iv).*

Quarto, plura reperiri in ipsis Consuetudinibus quæ a solis Carthusiani propositi observatoribus possunt bene intelligi, cum verbis satis barbaris nonnumquam sint expressa, et, ut supra diximus, non

A sunt sufficienter explicata, ut possit illorum gentium sensus capi ab his qui ritus Carthusianos per praxim non norunt, etiam si alias docti et cordati viri. Inde oritur ratio indulgendi his qui vellent secundum suum sensum istas Consuetudines in quibusdam locis intelligere et applicare, quibus ideo illud apostolicum posset in hoc, salva illorum reverentia, applicari, *non intelligentes, neque de quibus loquuntur, neque de quibus affirmant (1 Tim. i).*

Porro circa tempus quo R. P. Guigo has Consuetudines scripsit, nihil potest certissime assignari; sed supputando annos ab accessu S. Patris nostri Brunonis ad rupes Carthusiæ, eas scriptas videtur 44 aut 45 circiter annis post inceptum ordinem.

Adhuc enim vivebat S. Hugo episcopus Gratianopolitanus, ut ex ipso Prologi textu innoscit. S. P. Bruno ad eremum Carthusiæ venerat cum sociis anno circiter 1084, et a die sui adventus usque ad ejus obitum effluerunt 17 anni. Decem quidem annis præfuit in domo Carthusiæ B. Lauduinus, unus e sociis; sed S. Bruno in Calabria degens, adhuc in vivis erat, supervixit enim B. Lauduino, inter martyres merito collocanda, integro anno et 19 diebus.

Cui B. Lauduino successit R. Pater Petrus Francus, et is annis tantum duobus præfuit: eique successit R. P. D. Joannes primus, qui R. P. Guigonem Ecclesiæ Gratianopolitane decanum recepit in ordine, ubi tantum profecit, ut post tres aut quatuor annos in priorem Carthusiæ, anno videlicet 26 ordinis nati, electus sit.

C His ergo 26 annis si 18 aut 19 addantur, donec prior existens scripserit Consuetudines istas, anno 44 aut 45 post ordinem natum, ut supra diximus, eas scriptas fuisse constabit. Ex his etiam apparet R. Patrem Guigonem venisse ad ordinem quinque aut sex tantum annis post mortem S. Brunonis, et tum per opera, tum per verba, ab ejus discipulis qui etiam cum S. institutore vixerant ea omnia didicisse, quæ in istis scriptis Consuetudinibus posteris reliquit, quæ Consuetudinum nomen non mereretur, nisi a pluribus jam annis instituta fuisset, et moribus utentium approbata et confirmata. His prænotatis nunc ad rem veniamus.

PROLOGUS D. GUIGONIS.

Incipit Prologus Consuetudinum domini Guigonis prioris Carthusiæ.

1. Amicis et fratribus in Christo dilectissimis, BERNARDO Portarum, HUMBERTO S. Sulpitii, MILONI Majori prioribus et universis qui cum eis Deo serviunt fratribus, Carthusiæ prior vocatus Guigo et qui se cum sunt fratres, perpetuam in Domino salutem.

2. Charissimi ac reverendissimi nobis Patris Hugonis Gratianopolitani episcopi, cujus voluntati resistere fas non habemus, jussis et monitis obtemperantes, quod vestra non semel dilectio postulavit, Consuetudi-

COMMENTARIUM.

PROLOG.—Num. 2, *Consuetudines domus nostræ...* Quæ a S. Patre Brunone instituta erant, et ser-

vata tum ab illo tum a sociis in domo seu potius eremitorio Carthusiæ, a successoribus illorum fideli

res domus nostræ scriptis memoriæ mandare curavimus [al. curamus]. A quo negotio rationabiliter, ut putamus, de causis diu dissimulavimus, videlicet quia vel in epistolis B. Hieronymi, vel in Regula beati Benedicti seu in cæteris Scripturis [al. cæteris libris] authenticis, omnia pene quæ hic religiose agere consuevimus contineri credebamus. Et nos, qui tale aliquid facere possemus vel deberemus, dignos minime putabamus.

3. Huc accedebat quia doceri magis quam docere ad humilitatis nostræ propositum pertinere noveramus, tutiusque esse aliæ potius bona quam sua prædicare. Scriptura dicente: *Laudet te alienus, et non os tuum; extraneus, et non labia tua* (Prov. xxvii, 2). Domino quoque in Evangelio præcipiente: *Videte ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis* (Matth. vi, 1).

COMMENTARIUM.

ter custodiebantur. Pro statutis illis erant tunc charitas et pietas, quarum impulsu ea quæ a Patribus tradita erant et commendata opere complebant; nihil tunc de sua observantia scriptis mandaverant, quia adhuc illorum propositum velut in cunis erat; et observantiæ ordinis, veluti sub Incude et experientia malleo adhuc versabantur. Vile suum propositum, ut alibi loquitur piissimus scriptor, non considerabant veluti fontem illum parvulum, qui erescere debebat in fluvium; imo nec hac de re cogitabant. Filios Rechab imitabantur, quibus pro lege et statutis erant ea quæ a patre sibi commendata fuerant et tradita; et tunc institutum Carthusianæ, quod ubique solo *propositi* nomine scriptor exprimit, sola traditione constabat.

De consuetudinibus ergo a R. P. Guigone scribendis hic agitur, non proprie de statutis. Cur autem in capitibus paginarum libri typis mandati habetur *Statuta Guigonis*? Accipe rationem: Cum ordo jam crevisset et necessarium visum fuisset statuta condere quibus tum politia externa, tum disciplinæ regularis forma, tum observantiæ Carthusianæ seu austeritatis et solitariæ vitæ ratio, tum demum instituti Carthusiani mens exprimerentur et scriptis mandarentur; ac per modum legalis instituti omnibus servanda traderentur: R. P. D. Rifferius prima illa, quæ *antiqua* vocamus, statuta condidit, in quibus ea omnia transcripsit quæ in Consuetudinibus R. P. Guigonis habentur, paucissimis exceptis quæ ex professo notabimus, ut omnibus perspicuum sit, quantum errarent qui occasione capitali *De reprehensione* (quod quartum in secunda parte primorum illorum statutorum numeratur) non secundum sensum auctoris, intellecti, decidium ordinis ab initio jam evenisse putarent.

Inde ergo accidit ut quod simpliciter *consuetudo* primo vocabatur sub reverendo Patre Guigone, in quamdam juris speciem sensim per mores utentium transiret, sicut fert ipsa consuetudinis definitio apud jurisperitos: sicutque accedente postea quadam approbatione S. D. N. Innocentii papæ II atque etiam ordinatione capituli generalis, sub S. Anselmo circa annum 1143 celebrati, ubi dicitur *servandas esse præscriptas consuetudines*, jam in statuta transierant tempore reverendi Patris Rifferii. Qua ratione factum est ut dum statuta typis essent mandanda circa

A annum 1309, nomen *statuti* etiam Consuetudinibus Guigonis in capite paginarum fuerit præfixum, sicut et statutis antiquis, quæ ex professo composita fuerant, ut vere essent constitutiones sive statuta ordinis, quamvis in titulo nomen etiam *consuetudinis* adhuc legatur.

Ibid. *Scriptas memoriæ mandare*. Id est scribendo cognitioni hominum et posteritatis memoriæ servandas exposuimus et tradidimus. Phrasis est monastica, capti et modo loquendi tunc temporis usitato potius accommodata quam regulæ puræ latinæ. Quod hic semel notatum sit pro omnibus; nam in plerisque locis similibus phrasibus et verbis sanctus vir utitur.

Ibid. *Quia vel in epistolis B. Hieronymi...* Omnia pene quæ hic religiose agere consuevimus contineri credebamus. Hinc patet libertas, qua S. Bruno et successores ejus voluerunt propositum et modum sibi vivendi eligere, et componere, prout spiritus et prudentia suggererent, et non se astringere ad illas regulas seu constitutiones específicas, quæ in variis ordinibus monasticis sive in Oriente sive in Occidente jam dudum fuerant conditæ. Nihil sibi elegit S. Bruno pro vivendi modo, quod non esset sanctorum Hieronymi, Benedicti et aliorum scriptis laudatum, sed non ideo illorum regulis se addixit; quamvis inde veluti spiritualis apis collegerit unde mel et ceram propriam componeret. Non ergo merito improperari potest sui instituti professoribus, quod has vel illas sanctorum sive Antonii, sive Climaci, sive Benedicti, sive Bernardi aut veterum orientalium Patrum instituta et praxes non sequantur, quia sui propositi non sunt, nec illas servandas sibi elegerunt.

Ibid. *Et nos qui tale aliquid possemus*. Inde etiam apparet quod de condenda nova et singulari regula non cogitarent, sed tantum formam quamdam *eremiticæ* simul et *cænobiticæ* vivendi, sibi ipsis componere proponerent. Cujus exemplo attracti, Bernardus Portarum et alii in Prologo nominati, sodalium piorum in idem genus vitæ conjuratorum, singuli sibi etiam fecerunt, et eremos sibi elegerunt, ubi eremitoria construxerunt, quæ hodie sunt antiquiores domus ordinis.

Num. 3. *Quia doceri magis quam docere*. In abscondito faciei Dei latere, conversationem in cœlia

4. Verum quia tantorum precibus et auctoritati, siue dilectioni, resistere non debemus, quod Dominus dederit, eodem ipso iuvante, dicamus; et a digniori parte, officio videlicet divino sumentes exordium, in quo cum cæteris monachis, multum, maxime in Psalmodia regulari, concordēs inveniamur [al. invenimur].

INCIPIUNT CONSUE TUDINES D. GUIGONIS.

CAPITULUM PRIMUM.

De officio divino.

1. A Kalendis itaque Novembris usque ad octavas Pentecostes, omni die, exceptis duodecim lectionum solemnitatibus, tres lectiones cum tribus responsoriis dicimus; illud observantes ut si ante quintam feriam prædicti mensis Kalendæ contigerint, in præcedenti Dominica responsoria et prophetas incipiamus; sequenti et deinceps feria tres lectiones cum responsoriis de libris eisdem recitantes.

2. Sin autem quinta vel post quintam, sequenti Dominica eosdem prophetas cum suis responsoriis inchoemus; dierum qui inter Kalendas et Dominicam sunt, alterum cum tribus propter martyres, alterum cum una lectione transigentes.

CAPITULUM II.

Item de eadem re.

1. Sabbato primæ adventus Dominicæ coherenti commemorationem de cruce usque ad secundam post octavas Paschæ Feriam; de sancta vero Maria usque ad primam post octavas Epiphaniæ diem intermittimus.

2. In prædicta Dominica sinitis Ezechiele et duodecim prophetis (nam Daniele in refectorio legimus) Isaiam incipimus, usque ad vigiliam Nativitatis eo contenti. In quo toto spatio capitulis, versibus et orationibus ad adventum pertinentibus utimur, *Gloria in excelsis* usque ad primam in Nativitate missam tacentes.

COMMENTARIUM.

semper querere, amare ab omnibus nesciri et pro nihilo reputari, et quidquid ad veram et profundam humilitatem conducit, omnium virtutum radicem et veluti fontis gratiæ Dei canalem, in omnibus amplecti, hoc instituti Carthusiani summa et finis est.

Num. 4. *Verum quia tantorum precibus.* Hic habes formam sanctæ libertatis adimplendæ et obstinationis in suo sensu a Carthusianis fugiendæ, et qualiter charitas et obedientia, scientia et humilitas in vitæ solitariæ statu, simul possint et debeant a nobis concordari, et inde simplicitas Carthusiana componi, ut nihil unquam queratur a vero Carthusiano ex propriæ voluntatis instigatione, quod a vitæ absconditæ centro illum retrahat; sed nihil obstinato animo fugiatur, quando ad agendum aut loquendum ex Superiorum iudicio impellitur. Quod adhuc evidentiùs patebit infra, ubi de obedientia Carthusiana agetur.

Ibid. *in quo cum cæteris... multum.* Non dicit in totum, quia revera in componendo divino officio Carthusiano ritus quidem monasticus in duodecim psalmis, tribus canticis et 12 lectionibus et aliis similibus assumptus est, sed non pauca etiam ei adjuncta fuerunt ex ritibus tum Ecclesiæ Lugdunensis, tum Gratianopolitanæ, in cujus diocesi sita est Carthusia, ut probari potest ex antiquis Missalibus Ecclesiæ Gratianopolitanæ, et modo celebrandi missam tunc ibi usitato, quæ in nostris ad unguem fere referuntur; itemque ex veteribus Antiphonariis et pre-

ciis quæ ab Ecclesia Lugdunensi in nostrum usum constat fuisse transumpta.

CAP. I.— *Capitulum.* Hoc verbum, quo in statutis nostris distinctio materiarum notatur, nunc communiter per verbum *Caput* exprimitur; sed ad reverentiam Patrum antiquorum hoc verbum in ordine retinuimus, sicut et alia similia: imo et modos quosdam pronuntiandi, qui etiam in antiquis statutis expresse designabantur, adeo semper apud nos in pretio habitus est stabilitatis et antiquitatis venerandæ tenacitas.

Num. 1. *A Kalendis.* Totum hoc capitulum reperitur transcriptum in prima parte Statut. antiq., cap. 21, n. 8 et 9, et nulla est differentia nisi quod ea quæ hic succincte dicuntur, ibi latius explicantur, prout ratio condendorum statutorum exigit. Idem prorsus etiamnum a nobis observatur.

CAP. II.— Idem Capitulum reperitur transcriptum, cap. 2, 1 part. antiq. Statut., num. 3, 5, 6, 8 et 9.

Num. 2. *Gloria in excelsis*, usque ad... *tacentes.* Ex hoc loco et aliis infra notandis patebit, non bene opinari eos qui putant quod olim in ordine raro missa a nostris celebrabatur. Certum est illos tunc tantum habuisse unum altare, et raro duo; quod ex charta cap. generalis anni 1250 probatur, ubi dicitur: *De duobus altaribus suscipiendis requiratur consensus conventuum.* Raritatem ergo istam non ad

3. Antiphonas *O sapientia*, cum aliis sex, et antiphonas proprias ad matutinas laudes ita incipimus, ut die ante vigiliam Natalis Domini finiuntur.

4. Singulæ adventus Dominicæ propriis responsoriis et antiphonis ad matutinas laudes decorantur, sed et cæteris diebus semper ad *Magnificat* et *Benedictus* antiphonas de adventu dicimus.

CAPITULUM III.

Item unde supra.

1. In Sabbato juniorum temporalium sextam et missam cum quinque, excepta epistola, lectionibus, et deinde nonam continuatim in ecclesia cantamus; idem in cæteris jejuniis similibus facientes, nisi quod in mense primo post nonam propter Quadragesimam.

2. In Sabbato infra octavas Pentecostes inter tertiam et sextam, et in mense septimo post sextam missam ipsam celebramus, nonam usque post dormitionem in cellulis dicendam differentes.

CAPITULUM IV.

Item unde supra.

1. A quarto Nonas Januarii usque ad Septuagesimam, beati Pauli apostoli Epistolas legimus.

2. Ab altera post octavas Epiphaniæ die usque ad Septuagesimam, serialia dicimus responsoria, prima post ipsas Dominica *Domine, ne in ira tua* incipientes.

3. In Sabbato quod primam Septuagesimæ Dominicam antecedit, ad vespertas tantum dicimus *Alleluia*, ad Missam similiter sancti Sabbati recepturi.

4. Ab ipsa autem Dominica usque ad Dominicam de Passione Domini Heptaticam tam in ecclesia quam in refectorio legimus, prima et secunda Dominica, *In principio*, cæteris vero Dominicis usitata Responsoria decantantes.

5. In Capite jejunii capitula nocturna et diurna, et orationes mutamus: sextam et missam et nonam in ecclesia cantamus.

6. Hac die cruces cooperimus in Parasceve detegendas.

7. Ante missæ initium cinis post confessionem sacerdoti benedicendus offertur; quo benedicto et aqua sancta resperso, omnes per ordinem genibus ante presbyterum flexis participant, dicente ipso: *Recongnosce, homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris*; cæteris vero Antiphonas istas canentibus: *Exaudi nos, Domine; Juxta vestibulum*, etc. Quibus finitis subdit sacerdos: *Dominus vobiscum*, et istam orationem *Concede nobis, Domine*; eadem hora duobus sequentibus diebus Missas facimus.

8. Sabbatum sequens missa caret.

9. In hoc Sabbato Dominicalia capitula mutamus ad vespertas.

10. Capitulum, *Domine, miserere nostri*, in Quadragesima et in Adventu festivis diebus ad primam dicimus.

11. A sequenti secunda feria usque ad Comam Domini septem psalmos cum litanis post primam in cellulis quotidie, exceptis duodecim lectionum festis, exsolvimus.

COMMENTARIUM.

conventuales missas, sed ad privatas tantum pertinet officia divina singularibus diebus assignata recensentur.

CAP. IV. — Textus hujus capituli usque ad ista verba, *Sabbatum sequens*, etc., de verbo ad verbum refertur cap. 5 primæ partis antiq. Statutorum, n. 56; cap. 7, n. 1; cap. 9, n. 1 et 2; cap. 10, nn. 1, 2, 3 et 4.

Num. 5. *Sextam et missam et nonam*. Hic etiam de missa quasi ordinate celebranda fit mentio.

Num. 8. *Sabbatum sequens missa caret*. Hic autem locus sic exprimitur: 1 part., cap. 11, n. 1, antiq. Statut. *Missæ propria caret, et cantatur missa de B. Maria in conventu*; quibus verbis sensus R. P. Gaigonis clarius exprimitur circa missam de jejuniis, quæ etiam nunc vacat in nostris Missalibus, et celebratio missæ de beata Maria Virgine, diei illi assignatur.

Num. 9. *In hoc Sabbato*, usque ad hæc verba si sacerdotum. Idem textus refertur de verbo ad verbum cap. 11 primæ partis antiq. Statut., nn. 2, 3, 5 et 10.

CAP. III. — *Item unde supra*. Id est de eadem materia, de qua jam superius actum est.

Textus hujus Capituli reperitur de verbo ad verbum relatus cap. 3, 1 part. antiq. Statut., num. 8; cap. 11, 1 part., num. 10, cap. 19, ejusdem partis num. 7, et cap. 27, num. 5. *De dormitione* idem refertur cap. 34 ejusdem partis.

Totum ergo capitulum istud fuit in statuta antiqua transfusum, et eadem prorsus nunc observamus, excepta dormitione diurna, quæ est abrogata.

Num. 1. *In mense primo*, etc. Hinc probatur quod B. mensis Martius tunc adhuc primus reputabatur, nam in mense isto jejunia temporalia communiter occurrant.

Num. 2. *Missam celebramus*. Ecce hic adhuc fit missæ mentio quæ communiter celebratur, et in-

12. Nonam et missam cum præfatione de Quadragesima et vespas omni die in ecclesia cantamus, si sacerdotum adsit copia, vel qui adsunt aliqua rationabili non impediuntur de causa.

13. Dominica de Passione capitula mutamus, consueta suffragia usque ad secundam post octavas Paschæ feriam intermittimus; a quo die usque ad Cœnam Jeremiam partim in ecclesia, partim in refectorio, propter noctium brevitatem legimus. In quo temporis spatio, nisi duodecim lectionum solemnitas intersit, ad invitatorium et ad Responsoria et ad introitum *Gloriam* non dicimus.

14. De festo trium lectionum commemorationem tantum facimus.

15. Sabbato quod Dominicæ Palmarum jungitur, missam non dicimus.

16. Ad vespas capitulum, *Hoc sentite*, responsorium, *Fratres mei*, usque ad Cœnam.

17. Dominica in Palmis cantata tertia, et induto casula sacerdote, post confessionem rami benedicuntur, aspersique aqua benedicta omnibus a sacerdote traduntur; et interim cantatur antiphona, *Collage-runt*; sequitur *Dominus vobiscum* et oratio ista: *Omnipotens sempiterne Deus*.

18. Si Annuntiatio vel festivitas sancti Benedicti quartam hujus hebdomadæ transierint feriam, nullam postea de ipsis facimus mentionem.

19. In Cœna festum facimus, novem sicut clerici lectionibus contenti, ad *Benedictus* lucernam extingui-mus, Ecclesiæ morem tantilla ex parte imitantes.

20. Ad primam convenimus, post capitulum tertiam in cellis dicimus, et munditias singuli facimus, sextam quoque ibidem cantantes, nonam et missam et vespas in ecclesia celebramus.

21. In missa, hostia Domini corporis integra in Parasceve a sacerdote sumenda servatur.

22. Post refectorem omnes, in quantum possibile est, monachi et laici ad mandatum in capitulum convenimus, ibique pedes cunctis a priore vel cui hoc ipse injunxerit, ipsique ab eo qui prior est ordine abluuntur, tergentur, osculantur, cæteris congruas antiphonas canentibus. Dehinc priore aquam infundente, lotis omnium manibus, accensa candela evangelium legitur, stantibus cunctis usque ad id, *Cum recubisset iterum*.

23. A quo loco eandem lectionem sedentes audimus, usque dum dicatur, *surgite, eamus hinc*. Tunc enim, præcedente diacono, in refectorem pergimus, quod superest lectionis sedentes audituri; qua finita vinum a ministris apponitur singulis. Dataque a sacerdote benedictione, bibimus et abimus. Post quæ nudatur altare.

24. Hac die post prandium, sive post mandatum, duorum sequentium lectiones et responsoria prævident fratres, tanquam usque ad Sabbatum post refectorem, ad claustrum non reversuri.

COMMENTARIUM.

Num. 12. Si sacerdotum adsit copia, vel qui adsunt aliqua rationabili non impediuntur de causa. Hæc verba non reperiuntur in antiquis statutis relata, ex quibus et conditione apposita colligitur quod si omnes monachi tempore R. P. Guigonis ad sacerdotium nondum essent promoti, plures tamen erant, et omnes ad clericatum idonei, ut ex cap. 73 istarum Consuetudinum patebit. Ex præmissione autem verborum istorum, in antiquis statutis non relatorum, id tantum colligitur quod tempore quo statuta antiqua condita fuerunt, apud nos sacerdotes sæpius celebrabant quam tempore R. P. Guigonis, unde conditionem illam ponere jam fere superfluum esse visum fuit. De causa illa rationabili impedimentum afferente suo loco agetur.

Cætera hisdem fere verbis referuntur prima parte Statut. antiq. cap. 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18 et 19.

Num. 13. Partim in ecclesia, partim in refectorio. Innotescere incipit usus, qui semper in ordine viguit, ut Biblia sive in ecclesia, sive in refectorio, sive in colloquio singularis annis, ex integro legantur.

Ibid. Propter noctium brevitatem. Quod de noctium brevitate hic dicit, refertur ad vigiliis, quæ olim in ordine juxta noctium longitudinem aut

brevitatem ordinabantur, et lectiones longiores, vel breviores fiebant in matutinis, juxta noctium qualitatem. Agitur autem hic de fine Quadragesimæ, quo tempora constat dies fieri longiores et noctes breviores. De istis vigiliis infra agetur suo loco.

Num. 19. Novem... lectionibus contenti. His verbis vult exprimere, his tantum diebus austeriores vigiliis a nobis paululum relaxari, ac lampadem ad *Benedictus* extingui; sicque tribus illis diebus, quæ sunt tantilla pars respectu totius anni, nostras matutinas Ecclesiæ usui esse conformes.

Num. 20. Munditias singuli facimus. A solis Carthusianis id potest intelligi, et significat consuetudinem quæ hucusque in ordine conservata est in die Cœnæ Domini, ut privatim in cellis pedes mundemus et lavemus antequam ad capitulum, ubi a priore lavari debent, veniamus. Id vocat R. Pater Gaigo munditias facere.

Num. 24. Hac die post prandium sive... ad claustrum non reversuri. Hic obscure indicat nam recordationum, quæ in claustris fiebant, quem non plene exprimit quia res erat communis et nota his ad quos scribebat, et inde elucet qualiter res potius aliquando innuere contentus fuerit R. P. Gaigo quam illas late explicare. Quid essent autem istæ recordationes, et quomodo fieri deberent, sub titulo

25. Completorium poste sonatur.

26. In Parasceve genua flectimus, *Miserere mei, Deus*, dicimus.

27. Totisque his tribus diebus preces singuli quique in silentio dicimus in omnibus horis, hac una oratione contenti, *Respice, quæsumus, Domine*; totumque fere officium juxta clericorum morem exsequimur. Psalterium aliis omissis operibus frequentamus; a sacrista laicis juvantibus mundatur ecclesia. Signo aliquanto tardius quam solet dato, sexta et nona continuatim in cellis dicuntur, et interim sacerdos induitur, datoque iterum signo ad ecclesiam convenientes officium ex more celebramus. Præcedit lectio, sequitur tractus et oratio *Deus a quo et Judas*; item alia lectio, et tractus, deinde passio absque *Domine vobiscum*, post quam orationes; quibus finitis exiit sacerdos casula, nudamus pedes, oblatamque a diacono cruce venerabiliter osculamur, dicentes intra nos singuli: *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum*. Interim conventus cantat antiphonam, *Nos autem gloriari oportet*, et Responsoria, *Popule meus* et *Expandi manus meas*. Post quæ ad locum pristinum cruce relata, sacerdos lotis manibus casulaque indutus, calicem cum vino corpore Domini superposito, a diacono suscipit, inchoante eodem communionem, *Hoc corpus*. Quibus in altari compositis, post modicum silentium incipit sic, *Oremus, præceptis salutaribus moniti*. *Agnus Dei* non dicitur, nec in Sabbato. Percepto autem a sacerdote Domini corpore, vespere alterutrum cum silentio dicimus.

28. Sabbato, cantatis in cellulis sexta et nona, et interim sacerdote induto, ad ecclesiam congregati, præmissis quatuor lectionibus cum tribus tractibus et litanis perbrevis, missam a *Kyrie eleison* solemniter inchoamus; *Gloria in excelsis Deo* dicimus, duas candelas accendimus, pacem accipimus, incensum vero non adolemus. Quibus expletis pulsato tintinnabulo vespere juxta morem monachicum solemnissime cantamus.

29. In die sancto Paschæ inter matutinas et primam, cunctis, in quantum eorum sinunt obedientiæ, laicis presentibus et communicantibus, ea celebritate qua Dominicis solet diebus missa cantatur, duobus vel tribus monachorum sacerdotem juvantibus.

30. In majori missa communicat conventus, et qui de laicis communicaturi sunt.

31. Totos quatuor hos dies celeberrimos ducimus. Feria secunda, tertia, quarta in matutinis laudibus duas candelas accendimus incensumque offerimus. Feria quarta recedunt laici. Quinta, sexta, Sabbato, sextam in ecclesia cantantes simul reficimus. Hebdomadarum Paschæ et Pentecostes prioribus diebus quatuor nullum omnino sanctorum festum celebramus. Tribus vero posterioribus, si trinam lectionum festum occurrerit, solam commemorationem, sin autem duodecim, totum facimus. Responsoria paschalia quatuordecim diebus cantamus.

32. Actus apostolorum tribus hebdomadibus, canonicas vero Epistolas exinde usque ad Ascensionem; et ab Ascensione usque ad Pentecosten Apocalypsim tantummodo, partim in ecclesia, partim in refectorio perlegimus.

33. Feria tertia Rogationum semel reficimus, sed coquinam facimus.

COMMENTARIUM.

speciali cap. 35 primæ partis antiquorum Statutorum fuse expressum habetur, prout ratio condendorum statutorum exigit. Monachi in claustrum simul conveniebant certis diebus, et alia faciebant de quibus suo loco agetur. Hic tantum adnotamus nihil novi debere imputari ex hoc loco posterioribus R. Patri Guigoni Patribus, qui in antiquis statutis egerunt de recordationibus: nam late tantum explicant et firmant usum antiquum recordationum, qui hic indigitatur; sed clarius, succincte tamen, exprimitur infra cap. 9.

Num. 28. *Sabbato cantatis in cellula*. Id est per solutis, nam extra choram apud nos nunquam officia divina fuerunt cantata, et piissimus scriptor fere ubique verbum *cantare pro persolvere* usurpat.

Num. 29. *Duobus vel tribus monachorum sacerdotem juvantibus*. Inde apparet quod tunc recto tantum loco missam istam cantarent; nunc monachi omnes huic missæ assistunt, et cum notis decantant.

Num. 31. *Feria secunda, etc., duas candelas, etc.*

A Hic apparere incipit usus festorum solemnium, quæ ideo *candelarum* in antiquis statutis et veteribus libris ordinis appellantur, quia in signum solemnium gaudii in matutinis et vespere Hilarum festivitatum cerei accendebantur.

Num. 33. *Feria tertia Rogationum semel reficimus, sed coquinam facimus*. In antiquis Statutis 1 part. cap. 47, n. 6, legitur: *Feria tertia et secunda Rogationum semel reficimus, sed feria tertia caseo et ovio licet uti*. Ad intelligendum autem quid sibi velit R. P. Guigo verbo *coquinam* in hoc et aliis locis, sciendum est tunc fuisse in usu apud nos, idque per plura sæcula continuatum fuisse, ut monachi partem victus sui sibi coquerent in propria cella, offas nempe et quædam legumina eisque tantum ministraretur a coquinario, et dispensatore communi panis, vinum et id quod in plerisque locis Consuetudinum R. P. Guigonis *pitantis* appellatur. Coquinam ergo istam semper sibi faciebant exceptis diebus abstinentiæ, et diebus refectorii, quibus tunc simul in refectorio comedebant. Locus antiquorum statutorum expri-

34. In vigilia Ascensionis sextam et missam in ecclesia cantamus; Ascensionem cœterum colimus.

35. In vigilia Pentecostes nonam et missam in ecclesia dicimus, totamque hebdomadam sicut Paschalem decurrimus, nisi quod feria quarta et Sabbato, sextam post missam sine intervallo cantamus. Ille quippe hebdomada jejunia Quatuor Temporum facimus.

CAPITULUM V.

Item unde supra.

1. Post hebdomadam banc, die quacunque festum occurrerit, libros Regum incipimus, responsoria vero ejusdem historię sequenti Dominica.

2. A Kalendis Augusti usque ad Kalendas Septembris, Parabolas, Ecclesiasten, librum Sapientię, et de Ecclesiastico quantum tempus permittit, legimus.

3. Kalendas Septembris, Job duabus septimanis sive tribus, duabus sequentibus Tobiam, Judith, Esther.

4. A Kalendis Octobris usque ad Novembrem, Machabœorum libros.

5. Totoque hoc tempore, id est a Pentecoste usque ad Novembris Kalendas, una, nisi festum intersit, lectione, sicut cœteri monachi, contenti sumus.

6. Nunquam autem pro trium lectionum festo, lectiones Historię dimittimus, nisi in vigilia Natalis Domini, et tribus post festum Innocentium diebus et hebdomadibus Paschæ et Pentecostes, et infra octavas Assumptionis beatę Marię.

7. Invitatorium igitur tantum et versiculi, et responsoria et orationes, et matutinę laudes, sed et ad primam antiphona, ad tertiam quoque et sextam, si semel prandendum est, sin autem bis ad tertiam tantum, antiphonę, versus et orationes pro tali festo dicuntur.

8. Dominus regnavit non solum in talibus festis, sed etiam a Nativitate usque ad octavas Epiphanię, et a Pascha usque ad octavas Pentecostes, ad matutinas laudes quotidie dicimus.

CAPITULUM VI.

Item unde supra.

Et hoc sciendum quod in nulla solemnitate processionem facimus, nec ullum festum vel vigiliam transmutamus.

CAPITULUM VII.

De officio Dominicali.

1. Omni Sabbato post nonam in claustrum convenimus; lectiones et cœtera necessaria recolimus.

2. Et quia tota hebdomada in cellis silentium tenemus, peccata nostra priori, vel quibus ab eo injunctum est, confitemur.

3. Quod si nova responsoria inchoanda sunt, magnum responsorium in vespere cantamus.

COMMENTARIUM.

mit tantum quod hic subauditur, sed in aliis locis A Consuetudinum R. P. Guigonis idem satis exprimitur, ubi explicatur quando ovis et caseo uti licitum esset.

Eadem quę in hoc capitulo continentur etiam nunc observantur, imo rigidius, quia usus simul conveniendi in claustrum ad recordationes faciendas abrogatus est.

Cap. V. — Quidquid hic habetur, etiam in antiquis Statutis reperitur, cap. 21 prim. part., nn. 1, 2, 3 et 4. Itemque cap. 20, n. 1; cap. 21, n. 13; cap. 30, n. 1; cap. 5, n. 42; cap. 4, n. 4.

Num. 7. Si semel prandendum est, sin autem bis. Id est si sit dies qua his comedatur, et cœna sicut et prandium ministretur, sicque bina refectio habeatur; unde in ordine usus invaluit, ut dies quibus non jejunatur, dies binę refectiois vo-centur.

Num. 8. Dominus regnavit, etc., ad matutinas laudes. Hic locus indicat illum loqui de solis laudibus, quando alibi his verbis utitur, nempe, *matutinis laudibus*.

Cap. VI. — Idem refertur cap. 2 prim. part. an-

liquo. Statut., n. 16. Nunc aliquas processiones facimus, tum ex præscripto Ecclesię, ut in solemnitate Corporis Christi, tum aliquando ex devotione; et hoc potius ad pietatis augmentum pertinet, quam ad defectum.

Cap. VII.—Num. 1. *Omni Sabbato post nonam, etc.* In Statutis antiquis, cap. 35, sic legitur: *Omni sabbato et in vigiliis festorum duodecim lectionum et in vigilia Cœna Domini*. Idem autem exprimit infra R. P. Guigo, cap. 9, n. 3. Sed hic de Sabbato tantum mentionem facit ad exprimendum quod fieret in Sabbato primo recordatio, ac deinde confessio sacramentalis.

Num. 2. *Et quia tota hebdomada in cellis silentium, etc.* Subaudi, nisi casu advenerit, quo juxta ejusdem R. Patris Guigonis Consuetudines silentium frangi permittitur, ut infra notabitur. Idem refertur cap. 11, II part. antiq. Statut.

Ibid. *Priori vel quibus ab eo injunctum est*. Inde patet quod tunc temporis deputabantur quidam ad confessiones audiendas, prout nunc fit, et libertas dabatur pœnitentibus, quem velent eligendi.

4. Dominica, post primam, capitulum tenemus. Inde fratribus ad cellas redeuntibus, si missa ea die cantanda est, id est si sacerdos vel sacerdotes rationabili non impediuntur de causa, statim signum pulsatur; alias enim usquequo tertia sit dicenda differtur: quod spatium, quatenus infirmitas necessitateve permittit, spiritualibus profectibus attribuitur.

5 Post hæc sacerdos, tempore congruo ad ecclesiam reversus, induitur, signoque tertia [al. terna] incisione pulsato, presentibus cunctis aqua sacrat. Quam sacerdos spargendo, al. are circuei; ante ipsum altare monachis, ad ostium chori laicis dispergit, canentibus cæteris antiphonam, *Asperges me*; reversusque ad lectorium addit preceam, *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam*, deinde, *Dominus vobiscum* et orationem hanc, *Exaudi nos, Domine, sancte Pater*. Post, tertiam inchoat, quam sequitur missa.

6. *Gloria in excelsis Deo* in omnibus solemnitatibus, præter Adventum et Septuagesimam, cantamus.

7. *Credo in unum Deum* tam in Dominicis diebus quam in cæteris, exceptis confessorum et martyrum festivitibus, et tribus diebus Paschæ et Pentecostes, dicimus.

8. Post missam ad cellas aquam sanctam ferentes, parvum facimus intervallum; deinde signo pulsato ad ecclesiam redeunt sextam cantamus; et sic in refectorium pergitur, animarum pariter et corporum escam sumpturi. Exeuntes autem de refectorio a Kalendis Novembris usque ad Purificationem Beatæ Mariæ statim nonam cantamus, ex quo die usque ad Pascha, spatium quod ibi, id est inter prandium et nonam, facimus, lectioni vel aliquibus talibus exercitiis deputatur. Exinde tota æstate, pro dierum quantitate nunc brevius, nunc longius quieti datur.

COMMENTARIUS.

Num. 4. Si missa ea die cantanda est, etc. Hic A locus obscurus apparet. At ibi de missa conventuali non agitur, sed de missa privata, quæ illa die ultra majorem sive conventualem celebrari consueverat, quod satis probatur per verba sequentia: *Post hæc sacerdos tempore congruo*. Ex quibus patet superius dicta esse omnino diversa a missa conventuali, cujus celebratio et modus eam celebrandi necnon officia post missam dicenda, fixe designantur: sed id amplius probatur ex n. 4, cap. 8, ubi dicitur: *Secundam missam post matutinas laudes incipiente luce, sicut fieri solet in Dominicis diebus, cantamus*.

Ibid. 4. *Quod spatium, quantum infirmitas necessitateve permittit, spiritualibus profectibus...* Inde incipit apparere, quod plenius ex sequentibus patebit, primos nostri propositi institutores discretionem B semper in pretio habuisse, veluti solitariæ vitæ in primis necessariam, sicque ab omnibus excessibus et extremitatibus sibi ac successoribus suis cavere voluisse, ut omnia viribus humanis gratiæ cœlestis auxilio adjutus, et habita personarum qualitate, ut sæpius insinuavit, essent accommodata. Infirmitatis ergo aut necessitatis mensuræ, et mensuram etiam exercitiorum spiritualium volunt adaptari.

Num. 8. *Exeuntes autem de refectorio... statim nonam*, etc. Id tantum nunc observamus diebus non festis intra Octavas Nativitatis Christi. Cæteris autem festis intra idem tempus occurrentibus idem intervallum facimus, quod postea R. P. Guigo exprimit. *Ex quo*, etc.

Ibid. *Exinde tota æstate, pro dierum quantitate nunc brevius, nunc longius quieti datur*. A Purificatione usque ad Pascha, spatium inter prandium et nonam dari perhibetur, et tui occupationi spatium illud destinetur, exprimitur: et postea subditur, *Exinde tota æstate*, etc., id est a Pascha usque ad Kalendas Octobris, ut ex cap. 29 colligitur, inter prandium et nonam dormitio diurna ordinatur. Hæc dormitio a nostris religiose servabatur vel-

ut observantia regularis, et sic stricte, ut de hac re loquens R. P. Guigo cap. 29, n. 5, dicat: *Non enim monemur solum, sed et jubemur horis ad quietem deputatis, dormitioni magnum impendere studium*. Unde patet magna Patrum discretio, qui nolebant aliquid per propriam voluntatem detrahi ex his quæ ad vires tum corporis tum animi conservandas necessaria esse sciebant.

Circa illud longius vel brevius spatium dormitioni impendendum, aliquid procul dubio præscriptum erat, quo omnes possent se uniformiter ordinare. At nihil de hac re scriptum reperimus, et ideo traditioni relictum fuisse putamus, quod in plerisque etiam aliis evenisse indubitatum est. Pro exemplo sit abstinentia a carnibus, etiam in morbis, de qua nulla est mentio apud R. Patrem Guigonem. Porro dormitio illa diurna per statuta ordinata, jamdudum apud nos fuit abrogata eo tempore quo vigiliarum ordo mutatus est, ut suo dicitur loco: illa siquidem ætatis tempore concedebatur, ut suppleretur quod minus spatii assignatum erat ad dormiendum nocte, propter noctium abbreviationem. Nam post matutinas ad lectum nullo redibant tempore; et sicut noctes sensim crescunt et decrescunt, sic spatium dormitionis diurnæ brevius vel longius noctium cursum sequebatur, ut tempus ad dormiendum tam nocte quam die destinatum esset æquale, et in idem spatium fere collimaret. Hieme autem ea vicissitudine dormitionis diurnæ opus non erat, cum ex longis noctibus spatium esset ad sufficienter dormiendum et absque divisione somni, prout illos tunc observasse ex infra dicendis apparet.

Num. 9. *Post nonam... de utilibus locuturi*. Inde evidens est illorum silentium non fuisse perpetuum, et usum colloquiorum ab initio in ordine fuisse usitatum, sicque tempus loquendi et tempus tacendi fuisse semper apud nos observatum. In eo tunc licitum illis erat, quod nunc non licet, nempe a coquulario plura petere et accipere.

9. Post nonam in claustrum convenimus, de utilibus locuturi. In hoc spatio incaustum, pergamenum, pennas, cretam, libros seu legendos seu transcribendos a sacrista; a coquinario vero legumina, sal et cætera hujusmodi poscimus et accipimus.

10. Post cœnam singulas tortas tanquam Christi mendici accipientes, cellas repetimus.

11. In omnibus autem similibus festis pene similiter facimus.

12. Dominicis autem quæ sunt infra octavas Natalis, Apparitionis, Ascensionisve Domini, antiphonas, responsoria, versus et octo priores lectiones de ipsis solemnitatibus dicimus, quatuor posteriores de hominibus Dominicalium evangeliorum: Evangelium quoque ipsum post *Te Deum laudamus*, et antiphonam ad *Benedictus et Magnificat*, et oratio et missa, Dominicalia sunt: sed postea fit commemoratio de solemnitatibus. Similiter agitur Dominica quæ inter octavas Natalis Domini et Apparitionem est, nisi quod priores etiam octo lectiones Dominicales, id est de Epistolis beati Pauli legimus, et commemorationem de Nativitate non facimus.

13. De sancto Sylvestro commemoratio tantum fit; verum de his quæ quadam speciali dignitate solemniter celebramus, specialiter quoque dicendum putamus.

CAPITULUM VIII.

Item de officio divino.

1. Igitur Omnium Sanctorum, Natalis Domini, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, sancti Joannis, beatorum apostolorum Petri et Pauli, Assumptionis beatæ Mariæ vigiliis in pane et aqua facimus, missasque, in æstate quidem cum sexta, in hieme vero nonam supponentes, continuamus: altare paramus, in vespere et matutinis et missa itemque vespere duas candelas accendimus, incensum ponimus.

2. Porro in vigilia Natalis Domini in matutinis laudibus genua non flectimus; *Dominus regnavit* dicimus, *Miserere mei, Deus*, tacemus, duas ad missam candelas accendimus, sed thus non adolemus, pacem sumimus.

3. Si Dominica in hac vigilia occurrerit, versum ante evangelium et totum deinceps officium de vigilia dicimus, commemorationem tantum de Dominica facientes. Eodem modo in vigiliis Paschæ et Pentecostes missas celebramus.

4. In matutinis quatuor ultimas lectiones de Evangeliiis legimus. Primam missam inter nocturnum et laudes celeberrimam facimus, secundam post matutinas laudes, incipiente luce, sicut fieri solet in Dominicis diebus, cantamus, in qua laici communicant, in hac etiam commemoratio fit de S. Anastasia.

5. In majori missa communicat conventus, pacemque a sacerdote et ab invicem omnes monachi accipiunt. Hoc ipsum in omnibus festis talibus agimus, excepta Circumcisione Domini, et Natali beatorum apostolorum Petri et Pauli, et Dedicationis, et sancti Michaelis. Sequentes tres dies fere similiter celebramus. Die quarta laici recedunt, sicut in Pascha et Pentecoste.

6. Reliquis tribus diebus sextam in ecclesia dicimus, et nonam, prandium simul et cœnam facientes.

7. Circumcisionem, Apparitionem, Purificationem, Annuntiationem, Ascensionem, Natalem sancti Joannis, beatorum apostolorum Petri et Pauli, Assumptionem, Dedicationem, Nativitatem beatæ Mariæ semper Virginis, festum angelorum simili colimus ritu.

8. Porro in Purificatione beatæ Mariæ ante missam post confessionem candelas benedictas de manu sacer-

COMMENTARIUS.

Ibid. *Legumina, sal et cætera hujusmodi.* Per verba illa et cætera, apparet plura, quæ in istis Consuetudinibus specificata non sunt, monachos tunc potuisse petere et accipere a fratre coquinario, unde sibi ipsis facerent coquinam illam in cellis suis, de qua supra fit mentio, cap. 4, n. ult., et sibi ipsi quædam esculenta condirent.

Num. 10. *Post cœnam singulas tortas.* Quid esset torta illa, et ex quo grano componeretur, habebis infra cap. 34, n. 2. Hic autem nullo modo dicitur quod torta illa daretur pro tota hebdomada, prout quidam censuerunt: sed erat tantum piâ cæremonia, quæ eo fine introducta erat, ut paupertas, quæm vomimus, eo mendicitatis actu amplius honoraretur, et nos Christi mendicos esse protestaremur. Quæ cæremonia etiam nunc integre servatur. Id autem evidenter probatur ex cap. 31, n. 2, et ex c. 46, n. 1, ubi fit mentio de pane petendo et accipiendo.

Porro ea omnia quæ in præsentî capit. 7 habentur,

referuntur in antiquis statutis fere de verbo ad verbum, cap. 35, prim. p., n. 1, cap. 11, sec. p., n. 1, cap. 20 1 part., n. 12, cap. 34, n. 3, cap. 45, n. 5; cap. 32, n. 3; cap. 34, nn. 12, 13, 5, 7, 10 et 9. Item cap. 6, n. 6; cap. 17, n. 19; cap. 5, n. 45. Lectorem vero non moveat quod hic loca antiquorum statutorum inverso ordine citemus. Id enim fit ut ordinem scribendi a R. Patre Guigone servatam sequamur, et sic facilius possit fieri locorum ad invicem collatio.

In nullo ergo per statuta antiqua hic contentis fuisse derogatum perspicuum est, quæ etiam apud nos nunc plene servantur, imo rigidiori modo, nam dormiendi interdiu licentia nobis ablata est; itemque facultas loquendi cum coquinario, et ab illo alicujus esculenti materiam petendi et recipiendi, ac demum libertas coquinam nobis faciendi in cellula.

CAP. VIII. — Ea omnia quæ in hoc capitulo habentur fere de verbo ad verbum in antiquis statutis re-

dotis monachi, et qui de laicis adsunt, accipimus, cantantes antiphonam, *Lumen ad revelationem gentium*, et evangelium, *Nunc dimittis*, ac per versus singulos antiphonam repetentes. Sequitur *Dominus vobiscum*, et oratio, *Exaudi quæsumus, Domine*, deinde missa; candelas autem post evangelium offerimus.

CAPITULUM IX.

Quoties radamur in anno.

1. Sexies in anno radimur servato silentio; in vigiliis Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, Omnium Sanctorum, Natalis Domini, et in capite jejunii.

2. In vigiliis beatorum Jacobi, Laurentii, Bartholomæi, Matthæi, Simonis et Judæ, et Andreæ semel quidem reficimus, sed coquinam, si talis dies est, facimus, missasque non cantamus.

3. In cæteris duodecim lectionum festis, quibus capitulum non tenemus, nec missam dicimus, in vigilia tantum post nonam in claustrum pro recordatione convenimus.

COMMENTARIUS.

feruntur, cap. 14, n. 1 sec. part. Itemque cap. 4 prim. par., nn. 4 et 10, cap. 5, nn. 2, 3, 19 et 38. Itemque cap. 32, n. 1, cap. 8, n. 4.

Apponitur tantum in antiquis statutis conditio ista, circa abstinentias in pane et aqua in istis vigiliis servandas, nisi veniant in festis duodecim lectionum, de qua circumstantia non sit expressa mentio in Consuetudinibus R. Patris Guigonis; sed ex cap. 52, n. 1, satis subintelligitur.

Porro eadem a vobis etiamnum servantur, exceptis abstinentiis in pane et aqua, de quarum dispensationis ratione, imo necessitate, suo loco agetur.

CAP. IX. — Num. 1. *Sexies in anno.* Idem habetur in antiquis statutis cap. 15, sec. part. n. 16, et ex cap. 23 præsentium Consuetudinum apparet quod singuli haberent novaculam ad caput.

Num. 2. *In vigiliis beatorum*, etc. Idem refertur cap. 14, ejusdem sec. part. Si talis dies est, id est, si ea die occurrant qua coquinam facere licet, et illis diebus non eveniant abstinentiæ deputatis, quæ in præsentibus Consuetudinibus notantur.

Ibid. *Missæque non cantamus.* Id in antiquis statutis omittitur. An autem intelligi debeat tum de missa majori, tum de privatis, a quibus, illis specificatis diebus, utpote jejuniis destinatis, tempore R. Patris Guigonis abstinere, aliqua apparet dubitandi ratio, maxime propter verbum illud *non cantamus*, quia conventuali missæ tantum applicari posse videtur. At ut supra cap. 4 sub finem notavimus, verbum illud a R. Patre Guigone communiter etiam usurpat, pro *persolvimus* aut *dicimus*. Id ergo de missis privatis potest intelligi, cum etiam in jejuniis quadragesimali omni die missa conventualis, id est major, celebraretur, prout ex n. 12, cap. 4, probatur. Probabilius tamen est, quod his tantum diebus missam conventualem celebrarent, quibus missa propria ex præscripto missalis tunc era assignata. Missæ quoque pro defunctis conventuiter celebrabantur, prout in aliis locis clare videtur.

Num. 3. *In cæteris*, etc., *nec missam dicimus.* Hic et offert occasio facile errandi nisi sequentia cum præcedentibus prudenter concordentur, et inde concludendi quod missa conventualis tempore R. Patris

A Guigonis, nec etiam diebus festis duodecim lectionum celebraretur, quod veritati adversari credimus. cum de missa majori etiam privatis diebus apud nostros frequenter celebrari consuetudine eadem pateat ex locis tum supra relatis, tum infra referendis. Id ergo intelligendum esse nobis videtur de missis privatis, a quibus, illis etiam diebus festis duodecim lectionum communiter tunc abstinere, sed non semper, prout infra apparebit ex n. 1, cap. 14. Quæ abstinentia a missis celebrandis, per antiqua statuta probata non fuit, atque ideo aliter de hac re in melius dispositum est: nam missarum celebratio ad pietatis et spiritualis exercitationis augmentum pertinet. Ex antiquo etiam usu ordinis in vetustis codicibus expresso, notatur in Kalendaris *missa*, sub

B festis sanctorum, quæ ibi scribuntur celebranda cum tribus tantum lectionibus, ut fiat discretio inter festa hujusmodi, quæ missam conventualem de festo habent, et alia quæ non habent. At nihil simile notatur, nec in solemnitatibus, nec in festis capituli, nec in festis duodecim lectionum, quæ ultima festis duplicibus coequantur. Certum est autem quod nec diebus solemnitatibus, nec diebus festorum capituli missam conventualem omitterent, et inde potest concludi quod ista festa omnia æqualiter missam propriam et conventualem haberent, sicut universaliter observari videmus in Ecclesia, circa festa duplicia.

Ibid. 3. *In vigilia tantum post nonam.* Ibi clare expressum habes usum recordationum iisdem diebus fieri solitum, quæ in antiquis statutis specificantur: et inde perspicies in antiquis statutis ea ordinate et expresse fuisse posita, quæ in Consuetudinibus R. Patris Guigonis sparsim tantum, succincte et veluti implicite fuerant scripta: et probatur a nobis quod in Prologo de hac diximus.

Cur rasura nunc pluries fiat apud nos? Id pertinet ad majorem reverentiam adhibendam in missarum celebratione, quæ frequentior nunc est apud nos quam primis ordinis temporibus, ut suo loco videbitur. Sed ex ipsa rasurarum multiplicatione, rigorem nostræ observantiæ potius auctum esse quam diminutum, proprio experimento facile discent, qui rem in dubium vocare volent.

CAPITULUM X.

Quales hospites introducantur in chorum.

1. In chorum nostrum hospites tantum religiosos introducimus, cum quibus in claustro communem licet habere sermonem.

2. In partem vero ducere aliquem, vel duci, aut quasi secreto aliquid intimare, aut mandare aliquibus non licet, nisi licentiam dante priore. Quam licentiam non ad nos, sed ad eos, si tanti habent, attinet petere. Nunc de his quæ pro defunctis vel circa defunctos gerimus, aliquid est dicendum.

CAPITULUM XI.

De officio defunctorum.

1. Altera itaque post Omnium Sanctorum festum die, nisi in Dominica evenerit, pro defunctis univiersis agendam post nocturna cum novem lectionibus dicimus, hac una tantum oratione contenti, *fidelium Deus omnium*; dehinc, post primam, missam præsentem conventu celebramus.

2. In nullo autem duodecim lectionum festo, vel infra octavas Natalis Domini, Paschæ, vel Pentecostes defunctorum officium facimus, nisi forte defunctus præsens fuerit, vel tricenarium agi contigerit. Quod tamen tribus diebus ante Pascha, et ipso die Paschæ, vel Pentecostes, seu Natalis Domini, si forte eveniret, quantum ad missam [*al. officium missæ*] attinet, minime faceremus.

3. Ab hoc igitur die, id est a quarto Nonas Novembris usque ad Septuagesimam, agendam in ecclesia post nocturna dicimus. A Septuagesima vero usque ad prædictam diem post vespervas jejunii die, alias post cœnam [*additur in ms. vel ante*] idem officium in cellis exsolvimus. Quod si anniversarium fuerit, in ecclesia statim post vespervas cum novem lectionibus et antiphonis agitur.

4. In Quadragesima tamen, ne fratres graventur, post refectionem in cellis dicitur.

CAPITULUM XII.

De visitatione ægroti.

1. Cum autem frater ægrotus morti propinquare putabitur, congregatur conventus ad visitandum eum,

COMMENTARIUS.

CAP. X. — Num. 1. *In chorum nostrum*, etc. Quandoquidem ingressus in chorum licentiæ silentium frangendi per commune colloquium cum quibusdam hospitibus tunc temporis conjunctus erat, non est mirum cur fieret selectus personarum, quæ chorum ingrederentur; alioquin silentio perniciēs fuisset illata, et hac de causa scrupulose arcebantur a chori ingressu aliæ personæ. Illis vero temporibus, quando licentia colloquium commune habendi cum hospitibus abrogata est, ingressum chori omnibus quidem passim non permittimus, sed non tam scrupulose interdiciamus. Ingressus ille olim pertinebat ad observantiam regularem personalem, propter silentii custodiam; nunc sublata ista licentia colloquendi, ad politiam mœre externam pertinet, quæ potest, habita temporum et causarum ratione, absque ulla observantiæ regularis læsione relaxari. Per observantiam autem personalem intelligo, ea quæ per se tendunt ad macerandam carnem, et propriam voluntatem frangendam.

Num. 2. *In partem ducere... nisi licentiam dante priore*, etc. Inde evidens est quod tempore R. Patris Guigonis, sicut et nunc servatur, cum licentia prius per extraneos a priore petita et obtenta, non per nosmetipsos, ipsi extranei poterant nobiscum privatim colloqui, et inde observatur etiam nunc, ut sæculares licentiam obtinere debeant a priore, antequam possint a nobis in cellam ad colloquendum admitti. Quod autem primis illis temporibus extranei possent etiam in cellas nostras recipi, ex ipso S. Brunonis exemplo innotescit, qui tum sanctum Hugo-

rentii, sibi invicem quotidianas suæ cellulæ opellas rapientes pie expellebat dicendo: *Ite ad oves reatas*, etc.

Eadem prorsus habentur in antiquis Statutis cap. 9, num. 1 et 28 secundæ partis.

CAP. XI. — Eadem prorsus quæ in hoc capitulo habentur, in antiquis Statutis referuntur cap. 23 prim. part., n. 5, et cap. 49, num. 1, 14, 7 et 11.

Num. 1. *Agendam post nocturna*. Agenda, quo nomine officium defunctorum, id est vespervas, matutinas et laudes, ab antiquis vocamus, in choro a quarto Nonas Novembris usque ad Septuagesimam tunc tantum dicebatur; cæteris vero anni temporibus in cella post vespervas, nisi officium illud in conventu pro anniversario reddi debuisset. Nunc vero agendam in choro semper exsolvimus, excepto Quadragesimæ tempore.

Num. 3. *Quod si anniversarium... cum novem lectionibus*. Per istam expressionem *novem lectionum*, anniversariis specificè attributam, innuit usum qui extensus explicatur in antiquis statutis, et qui talis erat, ut communes agendæ cum tribus tantum lectionibus et novem psalmis redderentur.

Nihil ergo in hac parte reperitur relaxatum, imo potius aliquid auctum, quia nunc agenda semper in choro dicitur post vespervas, et semper cum novem lectionibus.

CAP. XII. — Idem capitulum integre refertur in antiquis statutis cap. 47 prim. part.

Num. 2. *Tunc confitetur peccata sua*. Id de confessione sacramentali non intelligitur, et ne inde suspicio oriretur confessionis publicæ, quæ nunquam

et dicit sacerdos, *Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea*, spargens aquam sanctam; respondetur *Amen*.

2. Tunc constitetur peccata sua, et post absolutionem dicit idem [*al. item*] sacerdos: *Salvum fac servum tuum; Esto ei, Domine; Nihil proficiat, Dominus vobiscum, Deus qui famulo tuo, Deus qui per apostolum tuum.*

3. Deinde dicitur psalmus, *Domine, ne in furore tuo*, primus, post cujus finem inungitur ei visus et dicitur: *Per istam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum.*

4. Et ita post singulorum psalmorum septem finem, repetitur hæc eadem oratio ad singula in quibus inungitur loca, id est ad auditum, ad odoratum, ad gustum sive loquelam, ad tactum, id est ad manus, ad incessum, id est ad plantas, ad ardorem libidinis, id est ad renes.

5. Postea tergitur os ejus, et ab omnibus, tanquam profecturnus, pie exosculatus communicat, cantantibus qui adsunt communionem: *Hoc corpus.*

6. Post hæc dicuntur orationes istæ, *Respice, Domine; Deus, qui facturæ tuæ; Deus, qui humano generi.*

CAPITULUM XIII.

Quomodo tractandus sit qui moritur.

1. Cum jam [*al. jamjam*] mori videbitur, ab his qui ei serviunt signo dato, postposita omni occasione accurrunt cuncti, nisi cum [*al. tamen*] divinam in ecclesia contigerit officium celebrari.

2. Tunc enim prior, vel cui ipse injunxerit, cum duobus aut tribus ad morientem festinat. Depositoque eo super benedictam cinerem, litaniam prout res patitur longam vel brevem faciunt. Sequitur, *Pater noster*, et preces, *Salvum fac, Esto ei, Nihil proficiat*, deinde oratio hæc, *Misericordiam tuam*; post hanc quinque psalmi, *Verba mea, Domine, ne in furore*, primus, *Dilexi quoniam, Credidi, De profundis, Pater noster, A porta inferi*; oratio, *Deus, cui proprium est*. Exinde agenda plenaria cum laudibus et vesperis; post hanc, Psalterium.

3. Interea defunctus abluitur et induitur; monachus cilicio et cuculla, caligis et pedulibus; laicus tunica et caputio, caligis et pedulibus, inde imponitur seretro et intermissa psalmodia dicit sacerdos, *In memoria æterna, Ne tradas bestiis, Ne intres in iudicium*; post hæc orationem istam, *Deus, cui omnia vivunt.*

4. His expletis fertur in ecclesiam, et cantatur responsorium, *Credo quod Redemptor*; post hæc dicit sacerdos: *A porta inferi, Nihil proficiat, Ne intres, Oremus, Suscipe, Domine, animam.*

5. Posito autem in ecclesia defuncto, repetitur psalmodia ubi fuerat intermissa; et hoc omnino procuratur ut duo ad minus psalteria dicantur, unum in ecclesia, alterum in cellis cum veniis; si vero de illo quod in ecclesia dicendum est, resisterit aliquid, redditur in cellis; nam si tempus permittit eadem die, non tamen nisi post missam pro eo cantatam, sepelitur. Sin autem, servatur in crastinum, noctemque ipsam monachi cum laicis, et pro sui numero et pro ipsius quantitate dividunt, circa corpus psalterium frequentantes.

6. In crastino autem, missa cunctis presentibus cantata, sepelitur hoc modo. Stat chorus juxta corpus, et dicit sacerdos, *Pater noster*; preces *A porta inferi*; orationem *Deus, vitæ dator*; responsorium, *Credo quod Redemptor, Kyrie eleison, Pater noster*; preces *Ne intres*, orationem *Deus, qui animarum*; responsorium, *Ne abscondas me, Kyrie eleison, Pater noster*; preces, *Ne tradas bestiis*, oratio *Non intres in iudicium*; responsorium, *Ne intres, Kyrie eleison, Pater noster*; preces, *Requiem æternam*; orationem, *Fac, quaesumus, Domine.*

7. Tunc portatur ad tumulum, cum his psalmis, *In exitu Israel, Miserere mei, Deus, Confitemini cxvii, Quemadmodum, Memento, Domine, probasti me, Inclina, Laudate Dominum de cælis, Benedictus Dominus Deus Israel, Magnificat.*

COMMENTARIUS.

fuit in usu apud nos, nisi pro certo genere culparum abstatu, eratque devota occupatio eorum, qui custodiebant corpus defuncti. Exinde id conversum fuit, per consuetudinem a singularibus domibus introductam, in quoddam beneficium, quod secularibus etiam aliquando concederetur. Contra hanc consuetudinem ne excresceret, et inde monachi gravarentur, reclamaverunt antiqui Patres, ut videre est prim. part. antiq. Statut. cap. 49, num. 15 et 16, et in ordinationibus plurium capitulorum generalium, de quibus alibi fusius tractabitur.

Eadem ad litteram nunc servamus.

Cap. XIII. — Idem capitulum integre refertur in antiquis statutis cap. 47 prim. part.

Num. 2-5. Post hanc Psalterium, etc., hoc omnino procuratur, ut duo ad minus Psalteria dicantur, unum in ecclesia, alterum in cellis cum veniis. Hic habes originem suffragii, quod monachatum vocamus, et tunc pro presentibus tantum mortuis redde

batur, eratque devota occupatio eorum, qui custodiebant corpus defuncti. Exinde id conversum fuit, per consuetudinem a singularibus domibus introductam, in quoddam beneficium, quod secularibus etiam aliquando concederetur. Contra hanc consuetudinem ne excresceret, et inde monachi gravarentur, reclamaverunt antiqui Patres, ut videre est prim. part. antiq. Statut. cap. 49, num. 15 et 16, et in ordinationibus plurium capitulorum generalium, de quibus alibi fusius tractabitur.

In statutis modernis eadem prorsus referuntur, sed latius et distinctius ordinata.

8. Cum ventum est ad sepulcrum, dicit sacerdos, *Pater noster, A porta inferi*; orationem, *Tibi, Domine, commendamus*. Tunc benedicit fossam et aspergit aqua sancta et thurificat, deinde ponitur corpus in ea; et dum operitur dicit sacerdos orationes istas, cæteris prædictos psalmos canentibus, *Obsecramus, Deus, apud quem, Te, Domine, Oremus, fratres, Deus qui justis, Debitum humani, Temeritatis quidem, Omnipotentis Dei, Inclina, Domine*.

9. Quibus pariter et Psalmis expletis sequitur *Pater noster*, et orationes *Tibi, Domine, commendamus, et Deus, cujus miseratione*. Dehinc a sepulcro redeunt cantantes *Miserere mei, Deus*, et in ecclesia hac oratione totum complent officium, *Fidelium Deus*.

CAPITULUM XIV.

Item de cura mortuorum.

1. Ab ipso autem sepulturæ die usque ad tricesimum, quotidie pro eo, non tamen in conventu, missa cantatur, et prima in agendis oratio ei specialiter deputatur. Notatoque in Martyrologio obitus ejus die, semper anniversaria in conventu pro eo missa, hieme post, æstate ante primam, celebratur.

2. Eo autem die quo defunctus sepelitur, cellas fratres tenere non coguntur, et consolationis gratia, his nisi præcipuum jejunium fuerit, simul vescuntur.

3. Et hoc sciendum, quod sine ulla personarum acceptione, pro omnibus defunctis nostris idem et par officium facimus, nihil pro monacho plus quam pro laico, vel pro prælatæ quam pro subdito [*al. subjecto*].

4. Pro benefactoribus vero nostris, excepta assidua commemoratione, quæ sit semper in precibus ecclesiastici officii, penultima in omnibus agendis oratio dicitur, et per singulas hebdomadas tam pro eis quam pro omnibus hujus loci habitatoribus, et universaliter pro cunctis fidelibus defunctis ab hebdomadario, æstate ante primam, hieme post, missa una cantatur.

5. Raro quippe hic missa canitur, quoniam præcipue studium et propositum nostrum est silentio et solitudini cellæ vacare juxta illud Jeremiæ: *Sedebit solitarius et tacebit* (*Thren. III*); et alibi: *A facie manus tuæ solus sedebam, quia comminatione replesti me* (*Jerem. xv*). Nihil enim laboriosius in exercitiis disciplinæ regularis arbitramur quam silentium solitudinis et quietem. Unde et beatus Augustinus dicit: *Amici hujus mundi nihil esse laboriosius quam non laborare*. Sed hæc hactenus; nunc cætera prosequamur.

COMMENTARIUS.

CAP. XIV. — Num. 1. *Ab ipso autem sepulturæ die usque ad tricesimum*. Hic habes originem suffragii, quod nunc *tricenarium* vocamus, et per privatas missas redditur, excepta prima, quæ conventionaliter dicitur in die sepulturæ. Et ex hoc capitulo abundantius probatur usum frequenter celebrandi apud nos missas conventuales, atque etiam non raro privatas fuisse ab initio observatum.

Num. 2. *Cellas fratres*, etc. Usus iste fuit apud nos postea correctus, et nunc diebus sepulturæ nullum habetur colloquium; his tamen adhuc simul comedimus in refectorio.

Num. 3. *Idem et par officium*. Inde nobis indicatur quam sedulo primi ordinis Patres charitatis exhibitæ æqualitatem inter suos servari vellent, quam imitari debemus, et non tam facile singularia beneficia post mortem reddenda postulare aut concedere. Singularitas enim charitati derogare videtur, dum alius illi præfertur in auxilio præstando. Inde etiam apparet quantum nos omnes distare vellent a personarum acceptione. Superiores vero ab omnibus, quæ supercilium, fastum, aut singularitatem redolent.

Num. 4. *Ab hebdomadario æstate ante primam*, etc. De sacerdote *hebdomadario* hic fit mentio et de missa quæ pro benefactoribus et pro cunctis fidelibus defunctis singulis hebdomadibus privatim celebratur. Quid ergo sibi vult R. P. Guigo, dum subdit: *Raro quippe hic missa canitur*? Facile hic erratur nisi intelligatur de quibus missis hic loquitur vir sanctus. Agitur ergo hic præcipue de missis quæ ultra com-

munis et in his Consuetudinibus designatas, a secretariis expeterentur, et maxime de illis contra quas invehitur cap. 41, n. 4, ubi dicit: *Audirimus enim, quod non probamus, plerosque toties splendide convivari, missasque facere paratos, quoties aliqui pro suis eis voluerint exhibere defunctis*, etc. Statim ergo atque egit de speciali missa pro benefactoribus et cunctis fidelibus defunctis, singulis tantum hebdomadibus celebranda, prout etiam nunc observatur, ad missas illas convertitur, quas temporibus illis parentes defunctorum expetebant celebrari a monachis, ad quos simul mittebant bonum prandium, de quo loquens sanctus vir dicit, *splendide convivari*, etc. Has ergo missas specialiter in mente habuisse arbitramur, dum dicit: *Raro quippe hic* [*subaudi hujusmodi*] *missa canitur*; et subdit rationem, *quoniam præcipue studium et propositum nostrum est, silentio*, etc. Parentes enim ipsi ad monasterium acclebant missam audituri, et forsitan postea ibidem pransuri, quod a silentii et solitudinis proposito et studio alienum erat. Sed quia locus iste valde obscurus erat, ista verba, *raro quippe hic missa canitur*, in antiquis statutis non fuerunt posita. Cætera vero in ipsis referuntur prim. part. cap. 48, n. 1, cap. 47, n. 28. Item cap. 48, num. 8 et 15, et cap. 9 secundæ part., n. 26.

Num. 5. *Nihil enim laboriosius in exercitiis*, etc. Hic loqui incipit de solitudinis et silentii proposito et natura. Nihil vere laboriosius est naturæ humanæ quam societate sibi similibus, et loquendi libertate

CAPITULUM XV.

De ordinatione prioris.

1. Cum priorem domus hujus obire contigerit, post ejus sepulturam convocatis fratribus, tribuantur cunctis indicitur jejunium, maneque et vespere in ecclesia psalmus, *Ad te levavi*, expleto officio, communi devotione cantatur, procumbentibus super fornias omnibus: *Kyrie eleison*, *Pater noster*, et preces, *Salvos fac servos tuos*, *Mitte eis auxilium de sancto*, *Nihil proficiat inimicus in eis*, et oratio, *Præterde, Domine*, supponuntur. Quinta autem die mane missa de Spiritu paracleto in conventu devotissime celebratur. In die in capitulum convenientes, majorum meliorumque consilio ex seipsis unum eligunt, aut sacerdotem, aut ad sacerdotium promovendum, statimque in prædecessoris transferunt locum. Totamque diem illam gaudio dedicantes, bis nisi præcipuum jejunium fuerit, in refectorio comedunt.

COMMENTARIUS.

se privare, quia nihil est in quo propensius tendat; A ususque libere conversandi et loquendi, est quodam germen delectationis naturalis, quo per solitudinis et silentii exercitium quodammodo suffocato, vim patitur, quia ne sursum germinet impeditur. Sed nihil est quod naturam corruptam possit amplius et securius edomare, atque a periculis servare, quia iade occasiones ei auferuntur se in conversatione hominum dissipandi, et in profusione verborum sese evacuandi, ex quibus communior peccandi materia componitur, et dum ambæ istæ viæ societas et colloquutionis, solitudine et silentio, veluti spinis spiritualibus sepiuntur, homo se ad Deum et ad seipsum convertere cogitur.

Per silentium et solitudinem mundo et vanitatum objectis januæ clauduntur; et dum a sensibus humanis renouentur ea quæ carnalia desideria atque etiam mentalia excitare consueverunt, anima sibi et Deo liberius vacare discit et assuescit. Si ergo silentio et solitudine naturæ corruptæ propensio velut opprimitur, et cum sit ex amicis mundi, laboriosius ei nihil sit, secundum D. Augustinum hic laudatum, quam non laborare, id est secundum suam propensionem agere, loqui, conversari, certum est quod in utriusque exercitio magis quam in aliis quibuscunque vim patitur. Nihil æque naturam mortificat, quia aliæ mortificationes carnem macerant, sed hæc etiam ad animum pertingit; at dum sic angustiantur vasa carnis, dilatari possunt spatia charitatis, et exercitatio illa, licet in præsentem videatur esse mœroris et lædii, fructum tamen pacatissimum exercitatis reddit salutis et intimæ consolationis: nam per eam gustatur et videtur quoniam suavis est Dominus, et quæ sit illa Christi pax exsuperans omnem sensum, corda atque intelligentias custodiens, suavissimo dignoscitur experimento, si tamen exercitationis illius susceptio cœlesti vocatione fuerit præventa, et, ut par est, secundum mentem et discretionem ordinis a nobis observata, qui in omnibus providit. *Ne quid nimis.* In solitudine enim servanda modus etiam adhibendus est, ne ex excessu communem hominum statum superante, animus hebetetur, aut etiam in suo naturali statu lædatur, quibus incommodis prudenter in ordine provisum est. Nam ex exercitiis sibi invicem succedentibus, et veluti intertextis, inter quæ conversationi quandoque datur locus quantum satis, sit quædam salutaris composi-

tio, quæ ex concurrentia corporalium et spiritualium exercitiorum simul prudenter mistorum et temperatorum, statui humano sic est cum debita proportionem accommodata, ut secure proverbium illud dicamus: *Serva ordinem, et ipse te servabit*, non tantum in anima, sed et in corporis atque etiam animi bona valetudine, et pia hilaritate.

Omnia etenim sunt discretè in statutis nostris temperata, ad servandam perseveranter solitudinem, viribus humanis prudenter accommodata, et desuper a Domino benedicta. Quod continuis et quotidianis experimentis probatum habemus in his omnibus qui suæ professionis habitus sibi comparare a juventute religiose studuerunt, et in cella se utiliter occupare. Secus autem si ordo non bene servetur. Væ enim Carthusiano illi, statim clamamus, quia tribulationem et dolorem invenit, laborem et afflictionem spiritus sæpe patitur in mente, et per suam indiscretionem, id est per aliqua opera aut exercitia non secundum ordinem aut præter ordinem, proprii iudicii et propriæ voluntatis ductu suscepta, deficit in corpore; et lapsus spiritualem incurrit in interiori homine. De laboribus vitæ solitariae nunc hæc pauca dixisse sufficiat.

Sed cur R. Pater Guigo de vigiliis et abstinentiis, de aliis duris et asperis quæ in ordine observantur nullam hic mentionem fecit, ac si pro nihilo illas austeritates reputaret? Quia essentia instituti Carthusiani in cellæ et silentii observantia, atque perfecta propriæ voluntatis abnegatione consistit: unde alias austeritates solum æstimat, in quantum ad obedientiam referuntur, prout ipse explicat cap. 35, n. 3, ubi ait: *Licet enim multa sint et diversa quæ observamus, uno tamen et solo obedientiæ bono, cuncta nobis fructuosa futura speramus.*

CAP. XV.—Num. 1. *Cum priorem domus hujus, etc.* Loquitur tantum de domo Carthusiæ, quia non leges aliis præscribere, sed tantum consuetudinem introductam, et jam per usum confirmatam in domo Carthusiæ, aliis communicare intendit. Nulla de forma juris servanda inter eos fit mentio, nec de confirmatione habenda, quia de titulo fixo superiori inter nos dando nec cogitabant. Unde semper in ordine nomen *prioris* usurpatum est ad designandum eum qui aliis præpositus est, ut indicaretur, eum qui aliis præest inter nos, esse tantum primum inter pares, et æqualium directorem ac ministrum.

2. Qui quamvis omnibus verbo et vita prodesse debeat, et cunctorum sollicitè gerere curam, monachis tamen, ex quibus sumptus est, quietis et stabilitatis et cæterorum, quæ ad eorum vitam pertinent exercitiorum, exemplum maxime præbere debet.

3. Quatuor itaque fratres officium in cella cum cæteris monachis exactis, quintam facit cum laicis. Quo spatio ejus erga fratres officium aliquis ab eo jussus exsequitur.

4. Ipse tamen eremi terminos non egreditur. Sedes ejus ubilibet, vel vestitus nulla quasi dignitate vel pretiositate differt a cæteris, nec quidquam gestat unde quod sit prior appareat. Supplicatur ei, et hoc modice, solummodo ad lectionem eunti et redeunti, vel cum ante eum transitur, et cum ad aliquos venit assurgitur.

COMMENTARIUS.

non dominum. Illic libet referre locum illum exhortationis quam ab antiquis prior Carthusiæ singulis annis in fine capituli generalis solet astantibus facere, ubi sic loquitur prioribus: *Cogitent se domorum suarum ministros esse, non dominos, quibus, ut ait Apostolus, dispensatio credita est.* Ecce quæ sit mens ordinis et qualiter singulis annis prioribus publice proferatur. Eadem autem nunc forma servatur in electione, additis tantum iis quæ ex juris dispositione necessario erant addenda, quando statuta in ordine fuerunt condita, et jamdudum institutum Carthusiense inter monasticos ordines fuerat relatum.

Num. 1. *Præcipuum jejunium.* Id est jejunium tota Ecclesia sub præcepto servari solitum, non vero jejunium illud quod tantum ex ordinis præscripto institutum est.

Num. 3. *Quatuor ergo septimanis... quintam facit.* Ad locum illum bene intelligendum, sciendum est, ut ex sequentibus patebit, fratres conversos tunc temporis non habuisse fixum domicilium in dono monachorum, quæ superior vocatur, quia in eminentiori loco rupium Carthusiæ sita est, quam alia, quæ ideo inferior vocatur, sed in illa inferiori mansisse. Quatuor ergo hebdomadibus cum monachis transactis, prior ad inferiorem pergebat, et ibi per hebdomadam integram cum conversis morabatur, ut pastorem curam circa eos vicinarius exerceret, et sic domum inferiorem perlustrans nihil ibi ab observantia regulari deviare permetteret.

Ibid. *Aliquis ab eo jussus.* Illic apparere incipit officium vicarii, quod tunc fixum non erat, nec uni singulari monacho assignatum; sed postea fixum fuit et merito, quia ad politiam ordinis prudenter disponendam sic maxime conveniebat.

Num. 4. *Ipse tamen eremi terminos, etc.* Terminorum nomine apud nos intelliguntur certi limites designari, intra quos statutum fuit ab initio, ut possessiones possemus habere, quæ sufficerent ad singularum domorum ordinis sustentationem, ita ut non indigeremus vagari et quærere ad procurandum nobis unde sustentaremur: quia id erat proposito nostro contrarium, et absque dubio in brevi tempore fuisset nostri instituti destructivum. Duplex autem apud nos terminorum species distinguitur, quorum una possessionum, alia monachorum vocatur. Qui termini monachorum longe angustiores olim erant quam possessionum: nam intra eos continerentur, et spatium designabant intra quod mo-

nachi aliquando, quamvis raro, vel præsentem vel permittente priore simul deambulabant recreationis gratia, et sic spatiabantur. Hinc nomen *spatiamenti*, quo deambulatio illa intra terminos assignata designatur, ortum accepit, et lucusque in ordine servatum est.

Terminos illos possessionum tunc temporis non tantum prior Carthusiæ non egrediebatur, prout nunc ab eo servatur, sed idem observabant communiter alii domorum priores et par erat ratio in omnibus, quia cum possessiones domorum intra terminos inclusæ essent, nulla instabat necessitas inspectionem et curam pastorem exercendi, nisi tantum in his rebus ad nos spectantibus, quæ intra terminos continebantur. Dixi, *communiter*, nam certum est necesse aliquando fuisse ut priores terminos suos egredierentur, exempli gratia, ad fundationes domorum acceptandas et dirigendas, et similia peragenda, quæ personalem industriam et præsentiam requirebant.

Hæc autem cura possessionum primis ordinis temporibus solis prioribus competebat, ut suo loco probabitur, quam tamen per procuratorem et fratres conversos administrabant, ea tantum per se facere et disponere contenti, quæ eorum personalem præsentiam requirebant intra istos terminos: quos tamen aliquando ex morali necessitate, sed cum magna cautela, fratres conversi et non alii, egredi poterant cum licentia. De quibus terminis qualiter in ordine tunc assignarentur, necnon de aliis prælibatis plura suis locis dicentur. Nunc de eremo Carthusiæ, extra quam prior Carthusiæ (qui nunc *reverendus Pater* dicitur) non egreditur, pauca dicemus.

Amplissima est illa eremus, plures habens altissimos montes et profundas valles, ita ut vix credi possit quanta spatia illic contineantur pascuorum et nemorum intra rupium prærupta nascentium et ibi morientium, quia non patet via ad ligna inde transportanda, et his novissimis tantum temporibus, cum magnis laboribus intra quasdam rupes via aperta est, cujus beneficio aliqua pars istarum silvarum potest esse utilis, mediantibus officinis ferrariis. Tota vero illa eremus non pertinet ad Carthusiam, sed tantum magna illius pars, quæ sensim ad suos possessionem devenit. Quando enim primi patres nostri ad Carthusiam venerunt, sanctus Hugo episcopus Gratianopolitanus, et venerabilis Signinus abbas Casæ-Dei dederunt S. Brunoni et sociis ejus quidquid juris in ea habebant: sed postea crevit in

5. In Nativitate quoque et Pascha et Pentecoste, et cum frater aliquis professionem facturus est, missam cantat majorem. Quod idcirco scribimus, ne quis forte posterorum cornua sibi velit assumere, vel nomen suum quacumque gloriæ vel eminentiæ celebrare.

6. In Adventu autem et Quadragesima propter arctiorem sui custodiam, a prædicta etiam abstinet visitatione, nisi aliqua magna necessitas coegerit vel utilitas. Sed et cæteris temporibus non passim aut leviter et pro quacumque vel persona vel causa ad domum descendit inferiorem.

COMMENTARIUS.

eadem eremo Carthusiana possessio, per pietatem A proborum sæcularium, qui illis ex charitate dederunt quod in ea possidebant, etiam aliquando id posulantibus nostris eremitis, ut ab inquietudinibus, quas non raro a rusticis patiebantur, eximerentur, nec non ut terminus illius Carthusiensis eremi, maxime a parte Sancti Laurentii, per naturales terminos, id est per præruptas rupes, notarentur et clauderentur.

Sic ego sensim creverunt termini Carthusiæ, juvantibus etiam certatim illustrissimo capitulo Gratianopolitano et aliis, unde Carthusiæ obvenerunt pascua illa ampla, quæ in summitate altissimi montis vocati *Charman-son* (quod Latine sonat *amænis- simam summitatem*) sita sunt. Et inde est quod termini Carthusiæ bifariam distinguantur, nempe in terminos privilegiatos, et terminos possessionum. Termini privilegiati dicuntur illi qui initio ordinis designati fuerunt, per gratiam summorum pontificum sub protectione sedis apostolicæ positi, et variis privilegiis decorati, prout sunt prohibitiones, ne mulieres possint illos ingredi, ne homo possit intra illos capi, quod est aliqua immunitatis ecclesiasticæ participatio, et alia hujusmodi, quæ antiquis et primis illis terminis fuerunt concessa. Termini vero possessionum dicuntur illi, qui aliis terminis sensim per varia tempora accesserunt, ex donationibus et attributionibus nemorum, pascuorum, et etiam agrorum, quæ tamen antiquis terminis sunt contigua, et in ipsa magna eremo continentur. Sine quo terminorum augmento certum est nunquam domum Carthusiæ potuisse, crescentibus in dies oneribus, subsistere absque vagandi et quærendi necessitudine, quæ per se nostri instituti destructiva est, ut omnibus cordatis pervium est. Quam etiam de causa non vagandi nec quærendi necesse fuit, ut tum in majori Carthusia tum in aliis domibus licentia possidendi augeretur, ut suis locis probabitur. Sed quæ et quanta esse jam inciperent illa onera tempore R. P. Guigonis, ipse narrabit inferius cap. 19.

Crescentibus ergo sic terminis possessionum Carthusiæ in ipsa eremo, quasi per juxta positionem, crevit etiam ratio in prioribus Carthusiæ inspiciendi quid ageretur, aut quid agendum esset intra dictos terminos. Et inde est quod ab initio ordinis servaverunt sibi libertatem personaliter invisendi quicquid antiquis terminis contiguum de novo accederet, cum semper ad eremum Carthusiæ pertinere censerentur. Quippe in eremo a concursu hominum, a pagis et villis remota consistunt, atque de terminis non scrupulose et physice, sed moraliter intelligendis hic agitur.

Hunc laudabilem usum terminos non egrediendi semper servaverunt priores Carthusiæ, subaudi extra casus urgentis necessitatis, prout sunt bellorum tumultus, pestis, vocatio summi pontificis et alia hujusmodi, quæ legem non habent, et non semel evenerunt in ordine. Nec ab hoc laudabili usu unquam, Deo protegente, discedent, æd aliorum Priorum ordinis exemplum, quamvis circa illos, necessitate cogente, res aliter sancita fuerit, ut suis locis notabitur.

Hæc autem stricta residentia prioris Carthusiæ intra propriam eremum necessaria judicata est, non tantum ut eo exemplo cæteri priores ab inutilibus discursibus extra terminos domorum suarum abstinerent, et concessa ex necessitate extra eos egrediendi libertate non abuterentur, sed etiam ut negotia ordinis, quæ undique ad illum, sive per litteras, sive per expressos nuntios deferuntur, sic damnum ex responsionum dilatione non paterentur, cum semper in domo Carthusiæ, vel saltem intra eremi ambitum prior Carthusiæ certo reperiri sciatur. Hæc pauca de eremo Carthusiæ et de priorum eius residentia nunc dixisse sufficiat.

Ibid. *Sedes ejus ubilibet vel vestitus.* Ex hoc loco incipit apparere cur in ordine titulus abbatis, nec ab ipso priore Carthusiæ ordinis generali, etiam impellente aliquando S. sede apostolica, fuerit acceptatus. Mens enim ordinis, amici et fratres in Christo dilectissimi (iisdem enim verbis, quibus socios alloquitur R. P. Guigo, erga vos uti non desinam), mens, inquam, ordinis est, hic et ubique in statutis postea expressa, ut in dilectione et humilitate ambulemus, et priores nihil sibi usurpent, nec in titulis nec in rebus, sive ad victum, sive ad vestitum, sive ad suppellectilem pertinentibus, quod eos a monachis distinguat. Et quicquid apparet in his per statuta monachis non esse concessum, sibi ipsis etiam debent credere non licitum, exceptis iis quæ ita prioratus munitis sunt annexa, ut absque illis non possint bene et juxta mentem ordinis adimpleri.

Num. 5. *Quod idcirco scribimus... cornua sibi velit*, etc. Istum loquendi modum e Scripturis sacris assumpsit R. P. Guigo, in quibus non raro ambitus ille se supra alios exaltandi, per cornua assumpta exprimiuntur, veluti psal. LXXIV: *Nolite extollere in altum cornu vestrum.*

Num. 6. *Sed et cæteris temporibus non passim*, etc. Hic patet quod hospitalitatis gratia, personas graves et honestas prior deducebat ad domum inferiorem, vel ibi eas visitabat; nam tunc temporis ibi cameras, in quibus hospites communiter ad pernociandum in hac majori Carthusia exciperentur, existisse

CAPITULUM XVI.

De procuratore domus inferioris.

1. Præficitur enim ab eo eidem domui unus e monachis diligens procurator, sic enim eum volumus appellari. Qui universorum strenue curam gerens, si magnum aliquid aut præter consuetudinem agendum est, ad prioris recurrit semper consilium, nec grande aliquid, præter ejus licentiam, donare præsumit aut agere.

2. Sed et ipse, quamvis exemplo Marthæ, cujus suscepit officium, circa multa sollicitari et turbari necesse habeat, silentium tamen et quietem cellæ non penitus abjicere aut abhorreere solet. Sed potius, quantum domus negotia patiuntur, quasi ad tutissimum et quietissimum portus sinum, ad cellam semper recurrit, ut legendo, orando, meditando et turbulentos animi sui motus ex rerum exteriorum cura vel dispositione surgentes sedare, et in arcanis sui pectoris aliquid salubre, quod fratribus commissis in capitulo suaviter et sapienter eructet, possit recondere. Tanto enim frequentioribus prædicationibus indigent, quanto minus litteras norunt.

3. Qui si, quod absit, negligens aut prodigus aut contumax inventus fuerit, sæpiusque corruptus emendare noluerit, subrogato in locum ejus meliore, ad cellæ protinus custodiam revocatur, ut qui nequit alienam, suam saltem operetur salutem.

CAPITULUM XVII.

De infirmo qui mittitur ad inferiorem domum.

1. Quod si quem alium ex monachis ad inferiorem domum fecerit prior descendere (sit autem raro, magna quadam et pene inevitabili necessitate, vel ad importabile lædium relevandum, vel ad periculosam aliquando tentationem sedandam, vel ad genus aliquod morbi gravissimi mitigandum), si quem ergo tallium [*al.* alium] inferius descendere prior fecerit, de dispositionibus et negotiis totiusque domus cura nulla se curiositate intronnet.

2. Non enim expedit habitatori cellæ nosse hujusmodi, tum etiam totius domus paci contrarium est.

COMMENTARIUS.

certum est, quamvis etiam aliqua diversoria in superiori domo haberentur, ut infra videbitur. A exsequendi in ordine. Cui si se conformare studcant officiales, non obstante ipsa rerum externarum administratione, veri Carthusiani esse perseverabunt;

Porro ea omnia quæ in hoc capitulo continentur, de verbo ad verbum relata habentur in antiquis statutis II part. cap. 5, nn. 1 et seqq.; cap. 6, nn. 1, 23, 30, 2, 3 et 24; et ideo nihil prorsus ex hoc capitulo fuit omissum quod in vetera statuta non fuerit transfusum.

CAP. XVI. — *De procuratore domus inferioris.* Ea omnia quæ in hoc capitulo habentur, procuratori domus inferioris possunt tantum applicari: nam in domibus in quibus domus inferior non erat, plura quæ hic dicuntur non faciebat, prout per ordinationes capitulorum generalium deinceps determinatum fuit, ut suis locis videbitur. Cur autem domus inferior constructa fuerit in domo Majoris Carthusiæ, et postea ad ejus imitationem in antiquioribus domibus ordinis, quæ etiam *Correria* vocantur, nomine assumpto ab illo inferiori domo Carthusiæ quæ *Correria* dicitur? Id factum credimus ut a domo superiori, ubi monachi habitabant, omnis strepitus ille arceretur, qui rei familiari procurandæ naturalis est, et ne ex tumultu recedentium quies monachorum in suis cellulis turbaretur.

Num. 1. *Qui universorum, etc., aut præter consuetudinem.* Hic procuratoris cura qualis esset, et ad quæ se extenderet exprimitur, nempe ad universa quæ geri solebant in domo inferiori, et juxta consuetudinem, nam statim atque quid præter consueta gerendum occurrit, ad priorem hic remittitur.

In hoc capitulo, quod de verbo ad verbum relatum habes in antiquis Statutis, part. II, cap. 8, n. 1 et n. 33, habetur egregia forma ministerium Marthæ

si vero in rerum temporalium curas ita se immergant, ut studium orationis intimæ, cellæ secretum, et spiritualis lectionis occupationem a se abjiciant, hic contra se habent judicium conscriptum.

CAP. XVII. — Ex hoc capitulo apparere incipit discretio quam sibi pro regula principali posuerant instituti nostri fundatores, et ibi exprimuntur casus in quibus aliquid levamen, salva propositi nostri substantia, infirmis dare tunc consueverant. Sed id non est amplius in usu apud nos, eo quod post primum ordinis sæculum, in omnibus fere domibus quæ constructæ fuerunt, nulla fuerit ædificata domus inferior a domo superiori separata, quia consultius judicatum est, ad perfectionem instituti nostri observantiam, ut omnes tam monachi quam conversi intra unius et ejusdem domus ambitum morarentur sub ejusdem prioris oculis, et sub iisdem spiritualibus exercitiis constituti, ædificatis tamen separatim a claustro officinis, et aliis similibus, ubi absque monachorum interturbatione hospites reciperentur, et res familiares perficerentur. Usus ergo ille antiquus est in melius mutatus, et subsidia intra eandem domum cautius nunc ministrari possunt infirmis, adinstar eorum quæ in illa domo inferiori antiquitus poterant concedi.

Num. 2. *Non enim expedit habitatori cellæ, etc.* Hic expressum habemus quantum curiositas se immiscendi negotiis temporalibus domorum nociva ab initio iudicata sit viris pio Mariæ exercitio addiscendo et exercendo deputatis: et illud idem est

Extraneis, nisi jussus, non loquetur, nec. conversis passim et quibuslibet, sed his tantum quibus prior vel dispensatori placuerit : ut si talis est qui erudire et consolari potens sit, cum his loquatur qui erudiri et consolari egent; sin autem ipse consolatione vel eruditione opus habet, cum his ovi hæc prestare noverunt.

CAPITULUM XVIII.

Item de procuratore.

Hoc etiam omittendum non est, quod pene tamen obliti fueramus, quia prædictus procurator in domo inferiori vices prioris exercens, hospites suscipit, osculatur, et si tali (id est circa sextam) vagiantur tempore, et tales personæ, hoc est religiosæ sunt, et præcipuum non est jejunium, prandet cum eis, abstinentiæ censura soluta, et ad priorem quos dignos judicat congruenter transmittit.

COMMENTARIUS.

quod statuta nostra tam antiqua quam moderna tantopere commendant, eadem verba repetendo quæ hic scribit R. P. Guigo, et alia plura addendo.

Nam. 2. *Extraneis nisi jussus, etc.* Id significat quod cum extraneis, ad domum inferiorem passim advenientibus, monachus infirmus illic missus loqui non poterat sine licentia (hoc sibi vult verbum *nisi jussus*, quo etiam pro licentia significanda alibi utitur R. Pater Guigo), nec etiam cum quibuscumque conversis. De dispensatoris autem placito hic fit mentio, quia, ut infra videbitur, ad conversum, qui officium dispensatoris exercebat, pertinebat in absentia prioris et procuratoris dare aliis conversis licentiam loquendi, sine qua licentia silentium frangere illis illicitum erat, nisi in casibus qui per statuta determinantur.

Ibid. *Ut si talis est, etc.* Inde apparet quantum in dandis colloquendi licentiis habenda sit ratio majoris utilitatis spiritualis, secundum mentem R. Patris Guigonis, ut solatium externum interno et spirituali non remaneat destitutum, servata prudentiæ discretionem juxta qualitatem infirmi et infirmitatis.

CAP. XVIII. — *In domo inferiori, vices prioris exercens, etc., hospites suscipit.* Inde evidens est quod procurator vicem agebat prioris in domo inferiori, et quod tunc hospites ad Carthusiam venientes in domo inferiori primo recipiebantur, et postea ad priorem ad domum superiorem mittebantur, servata discretionem hic notata, qui tamen prior ad hospites invisendos, si id mererentur, ad domum inferiorem descendebat, ut supra cap. xv, n. 6, exprimitur.

Circa sextam, etc., et præcipuum non est jejunium, prandet, etc. In hoc apparet quantum abesset a primis ordinis professoribus obstinata quædam adhærentia suis abstinentiis, quas subdendas esse aliquando charitati et semper obedientiæ, verbis docebant et exemplis demonstrabant. Quo fine id facerent? Ut propriam subditorum ordinis voluntatem ad omnia semper flexibilem redderent, et exhiberent ad nostri instituti rationem pertinere, ut omnia omnibus, quantum satis, fieri studeamus. Hospitalitatis ergo gratia hospites advenientes, sic probata charitatis urbanitate apud nos recipi vole-

bant, ut etiam jejunium ordinis posset frangi a procuratore illos excipiente. Verbum autem, *prandet*, quo etiam cœnam exprimit R. Pater Guigo, tectorem movere non debet cum alibi, nempe cap. 5, n. 7, eodem verbo ad exprimendum tam cœnam, tum prandium utatur.

Hospitalitatis itaque religiosæ urbanitas, quæ huc usque in ordine fuit commendata, a primis Patribus nostris originem sumpsit, quæ si semper et ubique in domibus servetur juxta moderationem et discretionem in modernis statutis expressam, tunc immunes erimus ab omni nævo justæ reprehensionis. Secus vero, si limites honestæ mediocritatis, servata personarum et locorum qualitate, excedamus, cum id tum per antiqua statuta, tum per nova vetitum sit, nisi ad id nos cogat inevitabilis necessitas. Explico exemplis. Viget bellum, domus aliqua ordinis undique militibus circumdata, et in periculo est maxima damna incurrendi, nisi ducum et officialium gratiam sibi conciliet, prout tot annis experti sumus in domibus Picardiæ, Belgii et Germaniæ: quis cordatus possit juste reprehendere officiales domus illius si invitent duces, et splendida quædam instruant convivia (5) ad captandam virorum militarium benevolentiam, qui nesciunt statutis regularibus attendere, sed putant injuriam sibi fieri nisi mensam opipare paratam inveniant; cui si aliquid desit quod suæ conditioni deberi putant, irascuntur et occasiones se vindicandi quærunt, prout identidem experti sumus, imo nec excusationes admittunt ab impossibilitate reperiendi pretiosiora esculenta deductas. Idem nonnunquam accidit circa quosdam nobiles sæculares, quorum favoribus in certis casibus absolute indigemus, quibus si mensa illorum qualitati aut appetitui convenienter parata non offeratur, se offensos reputant, et ex amicis fiunt nobis infensi. Videre est miseriam. In istis ergo casibus, quibus ceditur tantum necessitati, temere judicarent, qui hæc videndo nos de nimio in epulis illis splendore condemnarent.

Cessantibus vero istis causis, id est, si eadem faceremus, quando cum cordatis et piis viris nobis agendum est, qui se iunt bene perpendere quid a veris Carthusianis possit, servata decencia et quali-

(5) Quando de instituendis pro viris militaribus splendidis conviviis loquimur, id non intelligimus secundum usum sæcularis splendoris, sed secundum usum ordinis, id est quod convivia ista splendida &

nobis assumantur ex respectu ad usum consuetum ordinis. — Hæc Editor Carthusianus in *Monito ad Lectorem. ad calcem voluminis.*

CAPITULUM XIX.

De equitaturis hospitum.

1. Ipsorum autem hospitum personas tantum, non etiam equitaturas procuramus, talesque lectos eis et cibos qualibus ipsi vescimur, præparamus. Quod (videlicet quod equos non procuramus) ne cui forte videatur austerum, et non discretioni sobriæ sed duritiæ potius et avaritiæ imputet vitiosæ; consideret, quæsumus, quam arcta, quam dura, quam pene sterili maneamus in eremo, et quod nihil; hoc est nullas possessiones nullosque redditus extra possideamus. Præterea frequentiam attendat hospitum, quibus nequaquam pasturæ, nedum annonæ possent nostræ sufficere, quippe quæ nec nostris sufficiunt animalibus, nam et sagmarios nostros et oves extra mittimus hyematum.

2. Accedit etiam ad hoc quod vagandi et quæsitandi horremus omnino, tanquam periculosissimam, COMMENTARIUS.

tatis personarum reverentia, desiderari: non tantum mereremur de relaxatione argui, sed etiam irriteri. Et hæc videndo prudentes hospites jure et merito possent in corde suo dicere: Hi, si essent veri Carthusiani, scirent utique quæ et qualia a se ministrari debeant suis hospitibus, ut religiose cum eis agatur.

De hoc ergo pronuntio nos potius mereri irrisionem quam approbationem, si notabiliter et scienter in hac parte excedamus. Sed fatendum est etiam in hoc posse facile errari et temere judicari ab extraneis, qui nescientes causas et rationes, quibus non raro quasi invite movemur ad mensam paulo lautius instruendam, statim nos condemnarent, et quod necessitati tantum tribuendam est, nostræ liberæ voluntati imputarent.

Omnibus tandem occurreret, si discretio in postremis statutis notata bona fide servetur, ubi res per hæc verba concluditur: *Quanto rarius, tanto melius.*

Demum si aliquando in quibusdam domibus et ab aliquibus officialibus in hac parte erraretur, nec ordini nec conventui regulari domorum id imputandum esset. Conventus enim, quo corpus ordinis componitur, nisi prorsus commune habet cum receptione hospitum, et nullo modo participat istis excessibus, cum pitantiam æqualiter ordinatam semper habeant in cella singuli conventuales. Imo nec sciant quid in camera hospitum ministretur, sed ad solos priores et procuratores pertineret ista personalis transgressio, quæ ad visitorum examen in sequenti visitatione adduci, et condigna animadversione plecti deberet.

Idem judicandum est de aliis similibus transgressionibus, quæ personales sunt, et quæ nunquam in ordinem poterunt juste refundi, quandiu per condignas reprehensiones et animadversiones contra eas reclamabitur, et pro possibili punientur; hi enim tantum qui tacent consentire videntur.

Totum hoc R. Patris Guigonis capitulum transmissum habetur cap. 8 et sec. part. antiq. Stat.

CAP. XIX — Num. 1. *Ipsorum autem hospitum etc., non etiam equitaturas.* Ex hoc et sequentibus capitulis debet hauriri unde postea capitulum 41, ubi de fugienda cupiditate agitur, possit recte intelligi. Perspicuum enim est quod cupiditati aliquid possidendi extra terminos renuntiarent primi

A Patres nostri, sed non justo desiderio habendi intra terminos sibi assignatos unde pacifice possent subsistere, et necessitatibus suis sufficienter providere, et non tantum illis necessitatibus quas absolutas vocamus, sed etiam illis quæ morales dicuntur, cum ex præsentis et sequentibus capitulis pateat illos tunc habuisse non tantum unde hospites advenientes honeste exciperent, sed etiam unde elemosynas facerent.

Rationem assignat pius scriptor, cur non procurarent equitaturas hospitum, quæ ratio adhuc subsistit. Nam in tanta omnigenarum hospitum multiplicatione ad invisendam domum Carthusiæ undique confluentium (quorum numerus ad septem aut octo millia hominum in anno nonnunquam extenditur), nec redditus nec œconomia Carthusiæ possent sufficere, si equitaturæ nobilium hospitum a nobis procurarentur sive alerentur. Hac de causa, numero hospitum in dies crescente, adacti fuimus nuperis annis ad construendum hospitium publicam extra pontem Carthusiæ, in quo publicus hospes equitaturas, et cursores, ut vocant, hospitum exciperet. Si qui vero de hac re contra nos murmurent, respondeat illis pro nobis R. P. Guigo, qui frequentiam illam hospitum Carthusiam invisentium jam suo tempore natam, imo et quasi adultam Tuise nos edoret.

Ibid. *Talesque lectos eis et cibos, etc.* Hic locus intelligendus est in sensu discretionis. Nam absurdum esset putare quod diebus abstinentiæ deputatis, panem tantum et aquam cum sale suis hospitibus tunc offerrent, sicut de monachis ordinatur, sed id intelligendum est in genere de escis illis quibus uti solebant, prout sunt pisces, ova, caseus et fructus, servatis tamen forsitan temporibus, ut in Adventu et aliis diebus per statuta ordinis assignatis, nec ova, nec caseus, etiam ipsis hospitibus, excepta rationabili causa, ministrarentur.

Ad lectos autem sæcularibus præparandos, non habebant matalitia, sed eosdem honeste coopertos offerebant, quibus nostri utebantur, nempe in modum abaci compositos, secundum morem qui etiam nunc perseverat et in omnibus Carthusianorum cellulis videtur. Qui modus satis commodus est, maxime in locis frigidis, prout est Carthusia, quia qui in ipsis dormiunt sunt velut in abaco conclusi, et sic a majori frigore servantur. Si vero vosteris

consuetudinem, quam in multis, quorum pios labores et sanctam in Christo conversationem satis laudare non sufficimus, occasione misericordiae, ut scilicet quod supervenientibus tribuatur acquirant, multum inolevisse dolemus.

3. Sed et ipsis hospitibus non parum hoc expedire putamus, qui nostris spiritalibus seu corporalibus ita debent bonis communicare, ut nos ad mala non cogant declinare. Ad mala autem declinare tunc faciunt, si suis nos expensis ad vagandum quærendumque compellunt.

CAPITULUM XX.

De pauperibus et eleemosynis.

1. Pauperibus sæculi panem vel aliud aliquid, quod vel facultas offert vel voluntas suggerit damus, raro tecto suscipimus, sed ad villam magis mittimus hospitatum. Non enim propter alienorum temporalem curam corporum, sed pro nostrarum sempiterna salute animarum in hujus eremi recessus aufugimus. Et ideo mirandum non est si plus familiaritatis et solatii his qui pro animabus quam qui pro suis huc corporibus veniunt, exhibemus. Alioquin non in tam asperis et remotis et pene inaccessibleibus locis (quo quicumque corporalis solatii venerit gratia, plus patiat laboris quam assequatur remedii), sed in strata potius publica olim debueramus utique consedisso.

COMMENTARIUS.

temporibus aliquid apud nos indultum sit circa lectos hospitum, id ad meram politiam externam et ad temporum decentiam pertinet, nec in ullo lædit observantiam regularem, cum ad personas ordinis non spectet, quæ eisdem semper lectis utuntur quibus primi Patres ordinis utebantur.

Num. 1. *Sagmarios nostros extrahimur hiematum.* Per sagmarios mulos intelligit, quorum adminiculo ea tantum possumus etiam nunc habere quæ extra eremum nascuntur aut crescunt, prout sunt vinum, triticum, oleum, etc. Nam currus non possunt ex pede rapium usque ad Carthusiam ascendere; unde mulorum dorsis ea ad nos advehi necesse est. Adhuc etiam cogimur vaccas et alia animalia extra eremum mittere hiematum. Sagmarii autem nomen, a *sagmate* formatum est, quod verbum pro jumentis sella, sive strato, accipitur, a quo sagmarius vocatus est mulus sagmati portando destituatus.

Ex hoc autem loco evidens est quod, licet renuntiarent optimi Patres cupiditati aliquid possidendi extra eremum, id stricte intelligendum est de speciebus rerum quæ in capitulo 41 inferius exprimentur. Nam certum est illos tunc habuisse stabula et pascua in confinibus eremi Carthusiæ, ad pedes videlicet rapium existentia, quorum adminiculo animalibus suis tempore hiemis providerent. Erat enim inevitabilis necessitas id habendi, alioquin magno pretio illis elocanda fuissent stabula, et fenum emendum ad nutrienda animalia, ac sic expensarum gravitas res familiares integre absorbuisset. Id quidem satis probatum habetur per cap. 76 Consuetudinum præsentium: sed nullus remanet scrupulo locus, dum visuntur adhuc rudera veterum istorum stabulorum, quæ animalibus excipiendis inserviebant. In quo etiam loco congregabantur triticum et alia necessaria, quæ postea per horribilem transitum, qui vocatur *le Frou*, humeris hominum ad summitatem ejusdam rupis deferebantur; unde postea dorsis mulorum imposita per villam vocatam *Rucheriam* ad domum Carthusiæ transvehabantur.

Num. 2. *Vagandi et quæsitandi*, etc. Merito contra hanc consuetudinem, quasi contra rem nobis

A horrendam, invehitur R. P. Guigo, quia ex diametro pugnat cum instituto nostro, ad quod servandum unum e duobus eligendum est: nempe, vel habendum est unde personæ et domus ordinis pacifice sustententur, absque ulla necessitate quærendi, cum vitæ solitariae ratio id exigat, et necesse sit ut monachus cesset esse solitarius, statim atque quærere sibi necessaria extra domum cogitur; vel si non habeatur, jam ex necessitate sibi providendi cesset etiam esse solitarius, ac proinde Carthusianus. De hac ergo re idem dicendum est quod de nive. Non potest esse nix calida; statim enim atque calida est, desinit esse nix.

Zelum autem suum hic discrete exerit sanctus vir, et videndo quo prætextu quidam monachi tunc temporis prurimum possessiones multiplicandi et absque ullo fine acquirendi velabant, occurrit nobis et velamen illud aufert et rejicit, ne quando tentatio eo utendi nostros invaderet, prout hic legitur. Habeant ergo idem R. Patris Guigonis responsum officiales ordinis, qui apud nos etiam semper nova acquirendi prurimum velent, ementito illo pietatis prætextu et colore admittere, et audiant a me domos et officiales ordinis eadem via et eodem gressu a sui instituti et a suæ professionis spiritu discedere, quo absque justa et necessaria causa, novas et superfluas possessiones conantur et student sibi comparare. Sic enim ex spiritalibus sensim fiunt temporales, et ex monachis sæculares. At nihil horum ad nostros spectat claustrales, quibus ordinis corpus componitur, sed ad officiales qui sunt tantum istius corporis membra singularia. Claustrales enim, etsi possessiones augeantur, ac inde ex temporalium multiplicatione officialium, sollicitudines etiam multiplicentur, semper remanent in claustro quieti, nec quidquam illorum attingit eos, imo nesciant nec quid domus habeat aut possideat, nec quid ab officialibus agatur.

CAP. XX. — Num 1. *Pauperibus sæculi panem*, etc., sed ad villam, etc. Sæculi nomine intelligit pauperes sæculares, in quibus juvenandis qualitatem facultatum, et in dando libertatem servari volebat.

2. *Habet itaque Martha* laudabile quidem, sed tamen non sine sollicitudine et perturbatione ministerium, nec sororem sollicitet Christi vestigiis inherentem, et quoniam ipse est Deus vacando videntem, spiritum suum scopentem, suamque orationem in sinum suum convertentem, et quid sibi in se loquatur Dominus audientem, sicque ex quantula, per speculum et in ænigmate parte potest, quam est suavis gustantem et videntem, et tam pro ipsa quam pro cunctis taliter laborantibus exorantem.

3. Quod si sollicitare non desinit, habet illa non solum justissimum iudicem, sed etiam fidelissimum advocatum, ipsum videlicet Dominum, qui propositum ejus non solum defendere, sed etiam commendare dignatur dicens: *Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea* (Luc. x). Dicendo *optimam*, non tantum commendavit, sed et sororis laboriosis actibus prætulit. Dicendo *non auferetur*, defendit, et ne sollicitudinibus ejus et perturbationibus, quamlibet piis, sese insereret, excusavit.

COMMENTARIUS.

Cur vero raro, id est extra magnam necessitatem, A apud nos tecto tunc susciperentur? Hi prudentissime fiebat, ne inde attraherentur ad hanc eremum pauperum catervæ, quæ solitudinem nostram interturbarent et totam rem familiarem absorberent, ne etiam sub prætextu paupertatis venirent ad nos vagi et otiosi homines, imo non raro scelesti, qui commissis enormibus criminibus, fixum non audentes habere domicilium, assumptis peregrinorum insigniis ubique discurrunt. A longe præsentiebat vir sanctus quod postea domui huic irremediabiliter accidit, per concursum omnigenum hominum et peregrinorum, quibus pro posse mensa, lectum et pecuniaria elemosyna ministrantur, et quibus nunquam sufficerent redditus et œconomia hujus domus, nisi ea quæ illustrissima comitissa provincie domui huic contulit a primis temporibus, in ova, butyrum, caseum, pisces et similia esculenta impendere per commutationem cum vicinis rusticis liceret.

Usus ergo iste sensim introductus est, et charitate, cujus viscera ex præsentibus vagorum istorum necessitatibus sive veris sive fictis movebantur, impellente, tandem in consuetudinem versus est, ita ut ex quodam fictitio jure ab illa consuetudine exorto, velut in axioma publicum aliquando transierit, quod cuique liberum esset ad Carthusiam venire, et ibi per tres dies continuos hospitii beneficio frui, tanquam ex fundatione talibus hospitibus debito. Quid inde inquietudinis, laboris et expensarum (quæ longe melius in juvandis veris pauperibus circumvicinis impenderentur) huic domui Majoris Carthusiæ evenerit, vix potest explicari. Ut enim paupertatem melius fingant, non raro calcros et tibias inter vepres abscondunt, priusquam ad limen domus accedant, ut seminuli et discalceati apparentes, etiam vigente frigore, recipiant caleos et alia quibus tegantur. Quæ lepide dicta sint, ut agnoscat quæ sit peregrinorum nostrorum astutia et industria. Præsentiebat ista vir sanctus, sed crescente sensim ordine et hujus eremi opinione per totum orbem se divulgante, impossibile fuit, moraliter loquendo, hanc vicissitudinem devitare, a qua etiam impossibilis est se unquam liberare. Id vero una ex præcipuis causis fuit, cur domus Carthusiæ possessio-

nes augere debuit. Alioquin non potuisset absque quærendi (quod horrendum est R. P. Guigoni) necessitate subsistere.

Principium hujus capituli usque ad illa verba, *mittims hospitatum*, relatum habetur eisdem verbis cap. 26 secundæ part. antiq. statut., n. 1. Cætera vero in antiqua statuta non fuerunt transfusa, quia statutorum condendorum rationi non conveniunt, cum tantum contineant zelosam quamdam rationis sui facti et dicti redditionem, quam tamen indiscussam non prætermittimus.

Jam probabiliter prodire cœperant tempore R. Patris Guigonis susurrations et murmurations eorum qui institutum nostrum inutile quid in Ecclesia Dei esse blaterabant, et contra nostros solitarios murmurabant, quod sibi solis vacare volentes, avara quadam sedulitate advenientium sæcularium (etiãsi egeni essent) turbas quantum possenti sua eremo repellerent. Hæc et similia per vulgus spargebant isti indiscreti aut invidi æmulatores; et ne ex illorum sparsis rumoribus pusilli scandalizarentur, occurrit illis R. P. Guigo, et ingenno æque ac prudenti et acuto doctoque modo, vanas illorum rationes refutat.

Num. 1. *Non enim propter alienorum temporalem curam corporum*, etc. *si plus familiaritatis*, etc. Illic plene convincit errare eos qui duritiæ imputabant sedulitatem illam arcendi a sua eremo mendicos extraneos; et explicat a nostro proposito non esse alienum, cum pia familiaritate eos excipere, qui pro spiritali profectu quærendo ad nos veniunt.

Num. 2. *Habet itaque Martha*. Hic pie simul et docte occurrit argumentis eorum qui vitam Carthusianam impetere volunt, et de inutilitate aut otiositate arguunt. Si autem tanti viri ineluctabilibus rationibus addere aliquid nobis liceat, hæc dicemus: Certe quando aliquis concionator intra scrinii secretum se recipit, ut ibi componendis concionibus vacet, nemo est qui tam utili operi incumbentem de inutilitate arguat. Ad hoc enim tantum ab oculis et a consortio hominum se retrahit, ut præparet unde possit verbis compositis veritates Christianas illis exponere, et ad regno cœlorum vim faciendam incitare. Quo autem veritates ab illo prædicandæ

4. Ergo ego relicta cella mea, claustrum meo, et quid proposuerim oblitus, propter gyrovagos gyrovagus, propter paltonarios paltonarius, et propter suscipiendos pascendosque sæculares efficiar sæcularis? Illi, illi ipsi eant potius ut cœperunt, mundumque circumeant, ne si et ego iero, ipsorum de me numerositas angeatur. Aut si urgent penitus ut eam ego, cessent ipsi, faciantque quod ego facio, ut merito religiosorum labore pascantur atque periculo.

5. Hic fortasse dixerit quispiam: Quid ergo de his quæ vobis superant facitis? Qui mordenti hoc querit animo, audiat sui se potius trabem, quam alieni oculi curare debere festucam. Qui autem amica hoc dicunt voluntate, noverint abundare sanctos viros vel congregationes, quorum inopiæ multo magis quam sæcularium compati debeamus, secundum illud Apostoli: *Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* (Galat. vi).

COMMENTARIUS.

sublimiores sunt, et ad voluntatis Christi propositum et executionem facilius et efficacius capiendum atque in synopsis veluti redigendum magis conducunt, eo pluris laborem et applicationem istius latentis et ab hominibus separati concionatoris æstimandum esse nemo est, qui inficias eat. Porro omnibus perspicuum est prædicationem quæ fit per exempla, longe præcellere illa quæ fit tantum per verba.

His ergo ex omnium cordatorum consensu et nomine discrepante admissis et positis, facile est probare cuius utilitatis sit in Ecclesia Dei bonus Carthusianus, et studium illius posse cum studio celeberrimum concionatorum merito comparari.

Si intra claustrum residet et in cella latet, id fit ad componendam præciosam concionem exempli, non quæ per horam tantum duret, prout durat communiter prædicatione per verba, sed quæ per dies integros, per menses, per annos, imo per totum vitæ curriculum, illam componentis et prædicantis, perduret.

Materia illius concionis est omnium veritatum Christianarum quasi synopsis, et inter præcipuas practicas prima: nam de perfecta sui abnegatione ibi agitur, et ad eam omnibus Christianis, per illam exempli concionem, via paratur et facilior redditur. Operibus enim exhibet nihil esse inter res humanas, etiam illas quarum homines credunt vix unquam privationem ferri posse, quod non possit generose abnegationi propter Deum susceptæ conjugari; sicque fortiter et suaviter suadet talis sermo exempli, renuntiandum esse quibuscunque rebus et seipsum perfecte abnegandum, ad Christum ubique sequendum.

Porro talis concio tot habet rationes ad persuadendum hominibus studium obediendi Christo et sequendi illum, abnegando seipsum, quot concionator actus suæ professionis facit; per quos omnibus hominibus demonstrat omnia esse possibilea his qui Christi vocem audire volunt, et illum sequi.

Absit autem a me, amici et fratres in Christo dilectissimi, ut inde ad aliquam vestri bonam opinionem velim vos provocare, sed id tantum dicimus ut convenientem de nostro instituto opinionem habeamus, illud, ut par est, æstimemus et honoremus, et inde etiam sanctum timorem concipiamus ne ex nostra culpa vel infidelitate ad bene implenda

nostræ professionis munia, obicem ponamus ordinationi divinæ, quæ nostrum institutum nasci voluit, eo proposito, ut vita nostra a mundo separata et a rebus humanis abstracta esset prædicatione continua, quæ homines indesinenter continuo exemplo instrueret de necessitate abnegandi seipsum, et suaviter ad illius abnegationis praxim alliceret. Sed si tum nostra propria salus, tum utilitas ordinis in Ecclesia Dei, in abnegatione sui ipsius sint fundatæ, altera peribit, et altera ad nihilum valebit, si a spiritu et praxi istius pretiosæ abnegationis declinemus.

His tandem paucis verbis rem istam perstringo. Valde utilis est Ecclesiæ Dei bonus Carthusianus, qui praxi veræ abnegationis sui ipsius studiose vacat, et illam aliis per exemplum annuntiat; modicæ utilitatis est, qui in hac exercitatione remisse agit: sed nullius utilitatis illum esse pronuntio, qui in hac exercitatione prorsus desidiosus est, quia nec Deo gratus, nec aliis utilis esse potest, cum nec sibi utilis sit. Attamen etsi corporis ordinis membrum sit desidiosus ille et inutilis monachus, non impedit quoniam propositum Dei in corporis ordinis institutione effectum suum habeat, nam etsi membra quædam debilia ordo habeat aut non sana, corpus illius nihilominus vivit ac viget, et communitas Carthusiana Ecclesiæ et oculis hominum apparet ut corpus, non ut membrum.

Num. 4. *Ergo ego relicta cella mea, etc., propter paltonarios.* Verbum istud paltonarii quorundam animos non modice discruciat ad detegendum quid sibi vellet per hoc verbum R. Pater Guigo. Sed talia verba potius temporanea sunt quam Latina: et ex cognomine certo hominum generi vago, otioso simul, et forte sub aliquo pietatis prætextu mendicanti imposito ortum habuit, ex vulgari idiomate temporis illius primum assumpto, et postea Latine expresso. Eiusdem certe speciei esse credendum est cum verbo *Hugonoti*, quo in Gallia Calvinistæ indignantur.

Habent hic boni officiales Carthusiani quid respondeant importunis et indiscretis sæcularibus, qui crederent omnia negotia ab ipsis esse deserenda, ut colloquiis superfluis secum vacarent, mensas sibi in domibus nostris semper debere offerri, et sæcularia officia reddi. *An propter suscipiendos pascendosque sæculares, ait R. P. Guigo, efficiar sæcularis?*

Num. 5. *Quid ergo de his quæ vobis superant facis?*

6. Sunt etiam hic villæ proximæ, notis nobis plenæ pauperibus, quo portari distribuique possit, si quid nobis reliquum fuerit. Hoc enim melius rectiusque putamus, ut si quid plusculum distribuendum est, illuc magis quidquid est deportetur, quam inde huc multitudo vocetur.

7. Verum qui domus hujus expensas noverit, non de superfluis quæret quid faciamus, sed potius stupebit quare non egeamus.

8. Hæc, fratres dilectissimi, si prolixius forte quam decuit prosecuti loquaciusque sumus, patimini et indulgete nobis.

COMMENTARIUS.

is? Doctissime simul et fortissime hic diluit argumenta mordentium, qui nodum semper in scirpo quærentes, hoc sæpe tantum residui habent ex suis argutiis, quod sibi nomen malum fecerint, et proximos scandalizaverint. Qualiter autem ordinem simul et prudentiam in charitate servare debeamus, egregie hic exprimit.

Num. 6. *Sunt etiam hic villæ proximæ plenæ pauperibus, etc., quam inde huc multitudo vocetur.* Optima et irreprehensibilis propositio. Sic enim agnosceremus an veris pauperibus nostra daremus; in multitudine vero illa per eleemosynas ad nos attracta; quis verus pauper sit nescimus. Mittendo residuum facultatum nostrarum ad domos pauperum, eremum nostram et solitudinem a tot adventantium hominum concursu liberam redderemus, sed hic dando, multitudo ad nos indirecte vocatur. Hanc tanti viri propositionem libentissime observaremus; sic enim pios et honestos tantum hospites, qui devotionis causa ad nos venirent, in hac eremo exciperemus, vicinorum pauperum, quibus abundamus, egestati uberius consulere possemus, et a magnis curis et laboribus domus ista liberaretur; at impossibile est aliquid in hac parte nunc mutare. Rem optimam habemus in desiderio et voluntate; sed illam plene exsequi non valemus in opere. Tumultus vero iste hospitem claustra'es nostros, qui, ut dixi, corpus ordinis efficiunt, in nullo tangit aut inquietat: monachi enim Carthusiæ æque quiete et solitarie in claustro degunt, ac si rarissime hospites ad nos venirent.

Num. 7. *Verum qui domus hujus expensas, etc.* Facile adhibebunt fidem lectores piissimo scriptori, quia sciunt Carthusiam tunc amplas possessiones non habuisse. Nunc vero, quia de magnis possessionibus et divitiis cumulatis ubique audimus, quasi paradoxum videretur, si nos eadem verba nobis usurparemus. Sed vere et absque ullo mendacii timore eadem proferre non dubito, et testis est mihi Christus quia non mentior. Ut autem aliquo modo via credulitati id legentium aperiatur, hic animi gratia aliquid de quotidianis domus hujus Carthusiæ oneribus dicemus.

Ducentas quinquaginta et ultra personas domus Carthusiæ habet quotidie alendas et de omnibus providendas, hospitibus adventantibus non numeratis, qui non raro quinquaginta, sexaginta, imo fere octoginta aliquando in una die Carthusiæ pernoctantes non semel numerati sunt. Quot milis opus est, quorum dorsis omnia necessaria huc advelli

A tantum possunt? Quot boum aratris ad providendum de his quæ tot hominum necessitatibus sufficiant? Certe octoginta mille libris annui redditus opus esse nemo cordatus id audiens statim non censebit, ad tam amplam familiam sustentandam, ut unusquisque modicum quid accipiat. Sed verissimum esse protestor omnes redditus fixos Carthusiæ vix tertiam partem summæ istius superare, casuales vero ex venditione lignorum, nutrimento pecorum et similibus (si officinas ferrarias nuper ædificatas ad ligna inter rupes pereuntia utiliter consumenda excipias) vix ad sex mille libras ascendere. Quis hæc audiendo non obstupescat? Soli ergo providentiæ divinæ, res nostras sub honestæ parcimoniæ et œconomix regulis disponenti et dirigente, impetanda est subsistentia domus Carthusiæ. Et si alii nolint de hac re obstupescere, ego certe ipse obstupesco, dum rem intueor, et nobis ipsis applico hæc Prophetæ verba: *Hæc dicit Dominus: Comedenti et super erit (IV Reg. iv, 43).*

Sed dicet aliquis: Cur tantum numerum familiarium personarum apud vos habetis? Nullam prorsus superfluum apud nos servari ex infra diceadis constabit.

Tres domus nunc unitæ sunt, et in unam veluti conflatae in domo Carthusiæ, nempe ipsa domus Carthusiæ, domus Curreriæ et domus Calesii, quæ ambæ postremæ nunc intra terminos eremi Carthusiæ late sumptos sitæ sunt, et olim quælibet earum suum conventum habuit. Cum autem istæ domus parvæ essent, maxime post incendium domus Calesii, ab hæreticis postremo sæculo factum, convenientissimum judicatum est etiam domum Calesii domui Carthusiæ Majoris unire, sicut ante trecentos annos jam ei unita fuit domus Curreriæ, et inde factum est ut claustrum Carthusiæ augeri debuerit, novis cellis constructis, quasi pro tribus monasteriis.

Numerus ergo monachorum in ipsa domo Carthusiæ commemorantium, ad quadraginta quinque communiter solet ascendere. Cum vero missæ et alia divina officia recto tono aut saltem submissa voce in domibus Curreriæ et Calesii persolvi debeant prudenter ordinatum fuit ut monachi et conversi seniores, debiles et infirmi ad domum Curreriæ mitterentur, cum sufficienti familia ad eis inserviendum, in qua ideo communiter decem tam monachi quam conversi residere solent: in domo vero Calesii tres monachi cum tribus vel quatuor plus minusve fratribus. In domo vero Carthusiæ tot fere

CAPITULUM XXI.

De mulieribus.

1. Mulieres terminos intrare nostros nequaquam sinimus, scientes nec sapientem, nec prophetam, nec iudicem, nec hospitem Dei, nec filios, nec ipsum Dei formatum manibus protoplastum potuisse blauditias evadere vel fraudes mulierum.

2. Salomon, David, Sanson, Lot, et qui acceperunt sibi uxores quas elegerant et Adam in mentem veniant, nec posse hominem aut ignem in sinu abscondere, ut vestimenta illius non ardeant, aut ambulare super prunas plantis illæsis, aut picem tangere nec inquinari.

3. His expletis, de cæca observantiis disseramus. Et quoniam incipientes *novitios* vocamus, de ipsis primo quæ occurrerint intuemus.

CAPITULUM XXII.

De novitio.

1. Novitio itaque misericordiam postulanti dura proponuntur et aspera totaque vilitas et asperitas vitæ, quam subire desiderat, prout fieri potest, ante oculos ponitur. Ad quæ si imperterritus manserit et immotus, elegitque, juxta beatum Job (vii, 13), suspendium (a temporalium videlicet amore) anima ejus, et mortem (de qua dicitur: *Si commovemur et convivemus [II Tim. II.] ossa ejus*; promptissime spondens propter verba labiorum Domini paratum se custodire vias duras; tunc demum suadetur ei, omnibus qui adversus eum aliquid habent, juxta Evangelium, reconciliari. Et si quid aliquem defraudavit, et si non quadruplum, ut Zachæus, simplum saltem, si habet unde, restituere. Et quia congregationis hujus quotus esset debeat certus est numerus, certus ei, usque ad quem venire debeat, datur et terminus.

COMMENTARIUS

sunt fratres laici quot monachi. Junctis ergo simul A monachis Carthusiæ, Curreniæ et Calesii, numerus eorum ad quinquaginta quinque circiter ascendit, fratrum vero totidem: et sic totalis numerus personarum ordinis, quibus conventus Carthusiæ intus et extra componitur, ad centum et decem extenditur.

Sed restant adhuc centum et quadraginta capita ut numerus hominum supra assignatus impleatur. Quid opus est vobis tot mercenarios et tot servos habere? Oh! si qui, inde, de superfluitate servorum vellent nos arguere, eremum istam ad tempus incolerent, ubi propter viarum et locorum asperitates et inæqualitates, non nisi magno labore opera possunt perfici, in brevi silentium sibi imponerent. Ad onera tantum vehenda plus quam viginti quinque servis incessanter operantibus; ad ligna componenda et scindenda, tum ad ignem, tum ad dolandum, tum lecta grangiarum sarcienda, etc., plus quam quadraginta fabris lignariis, cæmentariis et mercenariis continue occupatis opus est; ad animalia pascenda et providenda numero notabili. Certe tempus mihi in narrando deficeret, et plus quam decem aut quindecim supra numerum designatum reperirem, si capitatim recensere illos hic vellem.

Si vero his omnibus addatur numerus latomorum et fabricorum, qui ab anno 1676 quo accidit totale incendium, vel potius incineratio domus Carthusiæ usque ad hanc diem stipendium acceperunt et accipiunt, fere miraculosum apparebit, quonam modo tot expensis provideri potuerit. At non tantopere stupebunt, qui sciverint quanta charitate omnes domus ordinis in hoc casu matri Carthusiæ subvenerint, ita ut nonnullis dicere debuerimus; jam sufficit, ut sic veluti staret oleum charitatis in vasa nostra decurrentis quandiu vacuum vas habuimus et indigimus. Absit autem a matris tenera erga filios

PATROL. CLIII.

A charitate, ut eorum in dando illi propensione unquam abuti voluisset; omnibus enim dicit: *Non querimus quæ vestra sunt, sed vos (II Cor. XII, 14)*. Accepit tantummodo quantum satis, ut posset de propriis reliqua perficere. Ista ad consolationem posterorum nostrorum paulo fusius explicuimus; et si loquacius hic aliquid de hac re diximus, indulgeri etiam nobis cum R. P. Guigone apprecamur.

CAP. XXI.—Num. 1. *Mulieres Terminos intrare nostros nequaquam*, etc. Hac de causa primi Patres obtinere curaverunt a S. sede apostolica privilegia, de quibus supra dictum est cum de terminis ageretur. Sed ista privilegia soli domui Carthusiæ competunt, omni nec aliis domibus convenire possunt, cum in eremo Carthusiæ omnia sint unita simul et contigua, nec B aliquis sæcularis ibi aliquid habeat quod continguitatem illam interrumpat. In aliis vero domibus, intra ambitum terminorum assignatorum, plures sæculares habent suas possessiones, de quarum accessu cum uxoribus et liberis promiscui sexus non possunt impediri. Id tamen hic exponit R. Pater Gulgo, ut omnes scirent quanta circumspectione studerent primi Patres nostri a sua eremo mulieres abigere. Causas diserte assignat vir sanctus, quæ omnibus hominibus filiis Adam notæ sunt; qui cujuscunquo virtutis sint, quo minus de seipsis in hac parte dissident, eo magis ad cadendi facilitatem accedunt. Semper ergo verba ista SS. Augustini et Gregorii ob mentis oculos habere debemus: *Filii hominum homines sunt. Reminisci debemus quia caro sumus.*

C CAP. XXII.—Num. 1. *Novitio misericordiam*, etc. Ab hac expressione, qua usi sunt primi Patres nostri ad significandum in genere quidquid petebant, usus ille ordinis natus est, ut quidquid conventualiter petimus sub *misericiordiæ* nomine petamus. Et quia in singulis capitulis generalibus priores potunt a suis officiis absolvi sub titulo *misericiordiæ*, inde

2. Ad datum autem terminum veniens, post supplicem in conventu postulationem, in examinatione ad minus annua ponitur, suis omnibus integre usque ad diem professionis omnino reservatis. Quod ei non nisi sub tali sponione conceditur, ut si forte nostrum nequiverit aut noluerit tolerare propositum, ad seculum nequaquam redeat, sed aliquod potius aliud religionis genus quod ferre possit accipiat. Quod si in ipsa examinatione laudabiliter se habens mortuus fuerit, quidquid pro professo et sacrum habitum gestante facimus, pro eo similiter faciemus.

3. Cui in cellam introducto seniorum aliquis deputatur, qui eum per unam, vel amplius si opus fuerit, hebdomadam, horis competentibus visitans, de necessariis instruat.

4. Qui tamen blande leniterque maxime tractatur in primis, nec ei totam subito institutionis asperitatem subire conceditur, sed paulatim, et ut ratio vel necessitas postulare videtur; nam et cum coquinario quandoque loquendi licentiam habet, et a priore sæpius visitatur.

COMMENTARIUS.

sit ut in chartis capitularibus domorum ordinis nomina ordine antiquitatis sigillatim scribantur, et in singulis dicatur priori domus N. : *Non fit misericordia*, id est petitio illa non est admissa, qua sub nomine misericordiae prior a prioratu absolvi petit. Sed quando dicitur, *Fit misericordia*, tunc indicatur petitionem suam fuisse admissam, et illum absolutum esse a prioratu. Hæc notamus, ut extranei istam, ut vocant, *miseriordiam Carthusianorum*, mirari desinant.

Hic autem tradere incipit R. P. Guigo formam quam sequi debemus in probandis, imo, ut ita dicam, in tentandis juvenibus qui ad nos accedunt Ordinem petaturi, ita ut terrere eos potius conemur, quam blandimentis delinire ut afficiantur. Alioquin imperterritus non maneret postulans, sicut optat sanctus vir, si illum ex charitatis et prudentiæ industria veluti ferrere non conaremur, et merito : nam Institutum nostrum, cum sit durum et asperum, neminem debet admittere qui non tantum vocatione cœlesti appareat præventus; sed etiam naturali quadam animi fortitudine, sana vero atque hilari corporis constitutione sit præditus; qui enim constitutionis melancolicæ, sive atrabiles sunt, solitudini nostræ non sunt apti. Hic autem rigor probandi, imo terrendi postulantes, quem suggerit vir sanctus, si semel a nobis sub indiscreto prætextu charitatis relaxetur, infirmis et debilibus domos nostras replebimus, a quibus propositi Carthusiensis observantia non poterit servari; et quid inde eveniet? Nemo non videt. Ex dispensationibus enim multiplicatis nascuntur consuetudines; ex consuetudinibus contra instituta monastica semel introductis nascitur prava libertas, et ex hac libertate ruina observantiæ regularis. Ecce quo tandem perveniret quædam mollitia in probandis et educandis novitiis, si apud nos admitteretur.

Ibid. 1. *Et quia congregationis, etc. certus numerus, etc.* Numerus monachorum apud nos non potest excedere numerum cellularum quæ in qualibet domo constructæ sunt. Cum enim soli degamus in singulis cellulis, ad solitudinem servandam dispositis, novitii sicut et monachi debent soli habitare. Et hæc est ratio cur terminum, id est certum tempus postulantis assignemus, quo elapso, si postulans non adsit,

A et alius idoneus se præsentet, illum libere recipimus, quia a promissione nostra liberi sumus.

Num. 2. *Quod ei non nisi sub tali sponione, etc.* Hoc est singulare, et illis tantum temporibus licitum fuisse credendum est; libertatem enim aliquam adimebat, nostrum ordinem ingredi volentibus. Unde hæc conditio non fuit in antiquis statutis nostris relata, quia fuerat correctæ.

Num. 3. *Seniorum aliquis deputatur, qui eum per unam, etc., hebdomadam.* Hic oriri incipit usus semper deinceps in ordine servatus, ut unus ex monachis deputetur ad horas dicendas cum novitiis, ut addiscant qualiter et cum quibus cæremoniis officium divinum persolvere debeant, qui ideo monachus secundum majorem vel minorem novitii in hoc addiscendo sagacitatem, plus vel minus ad eum pergit.

Num. 4. *Qui tamen blande, etc., nec ei totam subito institutionis asperitatem, etc.* Ecce qualiter antiqui Patres nostri discretionis regulas in omnibus servandas sibi proposuerunt. Terrere volunt postulantes prima fronte, ut inde discernant quo spiritu ducatur et ordinis ingressum petat. Sed postea scientes quod omnia debeant suaviter disponi circa humanam infirmitatem, ut ad finem fortiter attingatur, gradus observant in probationis exercitiis; visitatur sæpius a priore novitius, ut in spiritualibus instruat, et sic spiritualibus alimentis enutritus adolescat in suo proposito, donec ad Institutum servandum per professionem et vota emissa se obliget. Tales autem licentiæ loquendi cum coquinario nostris novitiis non amplius dantur, et integræ observantia ab illis exigitur, quia sufficere creditur, si spatium cum monachis semel in hebdomada habeant.

Hæc veterum Patrum nostrorum circa novitios disciplina bonis de causis et per varias experientias confirmatis, fuit aliqua parte in melius mutata, per posteriora statuta, sicut videmus factum esse per sacra concilia posteriora, quæ tempus probationis et ætatem professionis aliter determinarunt quam priora. Poterunt tunc ab ordine expelli monachi, si valde discolori aut vitiosi fuissent effecti, ut videbitur infra cap. 77, et sic ovilia monastica ab ovibus lue infectis purgari. Nunc vero aliter jurius ecclesiasticis et civilibus sancitum est.

5. Cum autem tempus quo benedici debeat institerit, si probabilis apparuerit et in petendo misericordiam sedulus fuerit, dies ei quo, si perseveraverit, in totum suscipi debeat certus constituetur. In quo cum in capitulo itidem misericordiam humiliter postulaverit, facultas ei seu recedendi si voluerit, seu sua omnia quomodo vel quibus placuerit, distribuendi libera tribuetur. Quod si perseveraverit pulsans, optatus ei tribuetur assensus, et tunc vel ipse vel alius, si scribere nescit, hanc ei professionem scribet.

CAPITULUM XXIII.

 Professio Novitii.

1. « Ego frater *ille* promitto stabilitatem, et obedientiam, et conversionem morum meorum, coram Deo et sanctis ejus et reliquiis istius eremi, quæ constructa est ad honorem Dei et beatæ semper Virginis Mariæ, et beati Joannæ Baptistæ, in præsentia domni *illius* prioris. » ✕

COMMENTARIUS.

Num. 5. *Vel alius si scribere nescit.* Id intelligendum est non de totali scribendi imperitia, nam qui scribere nescisset ineptus ad clericatum fuisset, ad quem apti esse debebant omnes qui ad statum monachorum admittebantur, prout inferius cap. 73 probabitur, sed de imperitia pulchre scribenbi, prout scribere docebantur nostri ad libros transcribendos, sicut habetur cap. 28, n. 2.

Porro totum capitulum istud, excepta conditione illa supra notata, relatum invenies sec. part. antiq. statut., cap. 23, nn. 5, 9, 16 et 20, itemque cap. 24, n. 1.

CAP. XXIII. — Num. 1. *Promitto stabilitatem.* Omissa discussione eorum quæ passim a variis scriptoribus circa votum stabilitatis dicta sunt, ea tantum proferemus quæ apud nos circa illud tum ex statutorum tenore, tum ex capitulorum generalium ordinationibus, tum demum ex praxi ordinis pro certo habendæ sunt.

Primo. Per stabilitatem illam recognoscitur adhærentia fixa, et quodammodo indissolubilis statui monastico et carthusiano debita, cui monachus professionem emittens, sciens et volens se per votum alligat. Et inde dicere non dubitamus monachos qui ad episcopatum vocantur, non posse ullo modo eximi ab iis observantiis instituti carthusiensis, quæ cum episcopalibus muniis possunt concordare, prout est abstinentia a carnibus, quia per votum emissum stabilitatis servandæ in proposito carthusiensis ad id obligantur, et obligatio voti servandi est de jure divino. Quibus autem causis opus sit ad valide dispensandum in re quæ divini juris est, lectorem remitto ad D. Thomam, Toletum et illos probatissimos doctores.

Secundo. Per stabilitatem intelligitur adhærentia loco, id est domui, sive in qua professionem monachus emittit, sive ad quam per obedientiam ordinis mittitur. Ad quam stabilitatem sive adhærentiam per votum etiam se astringit, ut satis id explicat ipse sanctus Pater Bruno loco infra citando, et tum ex antiquis chartis capitularibus, tum ex antiquis statutis pervium est, ab hac instabilitate, id est pruritu aut importuna petitione mutandi domum, a nostris esse abstinendum, veluti a re voto stabilitatis adversa, prout suis locis plenius probabitur. Sed certum est ex continua praxi ordinis, quæ optima legum interpretis est, votum illud quoad hanc partem mutationis

A domus, esse tantum sub hac conditione emissum, nempe ut non fiat mutatio loci absque causa, quam ordo justam judicaverit. Inde certum est monachum Carthusianum, qui absque necessitate, et ex propria voluntate, sive sub fictis prætextibus, sive subreptitiis modis licentiam obtinet, vel potius extorquet domum mutandi, peccare contra votum stabilitatis.

Hæc autem stabilitas sic intellecta nostro instituto essentialis est, quia ad vitæ solitariæ rationem et ad illius habitus assumendos necesse est.

Primo. Ingenio humano ad novitates mire propenso aditum occludere, et stabilitatis praxi propensionem illam mortificare et subjugare, ut sic addiscat sensibus ab objectis externis jam abstractis aliquam habitualem dissuetudinem procurare, quæ solitarii animi quietius agere sinat.

B Secundo. Per firmam et stabilem in claustro mansionem cavere, ne tot importunis phantasmatibus, ex rerum relictarum objectis de novo mentem illius ex præsentia ferientibus, et ex rei novitate violentius sese imprimantibus, iterum animus ejus vulneretur. Qua de causa non debet, nec in solo transitu, sæculum videre velle.

C Finis ergo illius stabilitatis subvertitur, dum monachus Carthusianus mutationem domus appetit et obtinet, nam et appetendo mente jam in novitatum tentationes lapsus est, et per sæculum ambulare incœpit; et obtinendo quod desiderat, tentationes illas ad actum deducit. Unde natura ad cellam postea reversa, et ad primum privationis statum reducta, ibi litigare, imo per imaginationum collisiones quasi furere in istum ambulatorem denuo incœpat, qui ideo justam in se instabilitatis suæ mercedem recipit. Non mirum ergo est si in proverbium apud nos versa sint verba illa auctoris libri. *De imitatione Christi: Raro sanctificantur, qui multum peregrinantur*, quia id verum esse experientia docente didicimus, in his qui apud nos (subaudi ex propria voluntate) de domo in domum pergere ad suam instantiam quærunt.

D Si instent aliqui et dicant se mirari quod apud nos quasi pro criminibus habeantur quædam, quæ in aliis ordinibus veluti licita et innoxia æstimantur, ac facile permittuntur; breviter respondebimus eis, statuum diversitatem in hoc esse attendendam, et sicut in statu sæculari plura quibusdam personis nociva non reputantur, quæ aliis valde peri-

2. In ipsa autem missa, qua suscipiendus est, post Offerendam ad gradum ante altare venit, inclinatusque versus hunc tertio repetit, choro respondente eundem: *Suscipe me, Domine, secunam eloquium tuum et vivam; et non confundas me ab expectatione mea.* Post cujus tertiam repetitionem additur, *Gloria Patri, Kyrie-eleyson, Pater noster.* Interim novitius ante singulos monachos genua flectens dicit, *Ora pro me, Pater.* Post hæc rediens, in eodem quo prius, stat inclinatus loco. Tunc sacerdos ad illum conversus subdit: *Et ne nos inducas, Salvum fac servum tuum, Mitte ei, Esto ei, Dominus vobiscum:* sicque cucullam super gradum ante novitium positam benedicit, dicens.

COMMENTARIUS.

culosa aut indecora esse censentur, ac ideo prohibentur, sic plura vitæ solitariæ professoribus noxia sunt, et ideo prohibenda, quæ aliis regularibus non tantum noxia non sunt, sed etiam non raro utilia, et ideo ipsis a suis superioribus injungenda, quod exemplis probare in promptu esset, sed ad propositum nostrum non pertinet.

Stabilitas ergo ista in ordine Carthusiensi, velut nervus a quo pendet illius perseverantia in suo instituto, consideratur; ex illius enim voti emissionem et observantiam, Deo singularem gratiam ipsi adjungente, laudabilis illa tenacitas adhærendi suis antiquis usibus, et nihil innovandi in his, quæ ad naturam et substantiam sui instituti spectant nata est, ex qua firmitas illa veteris observantiæ servandæ ad hæc usque tempora pervenit.

Si quid enim mutatum videtur in numero et qualitate abstinentiarum in pane et aqua, de quibus suo loco agitur; revera quasi non mutatum censendum est, quia ab initio ad nutum superioris tantum servandæ erant: et si nunc non plene servantur ut antiquitus, id ex necessitate subveniendi indigentibus et conservationi corporum processit, et exigente experientia, a superioribus in capitulis generalibus legitime congregatis fuit ordinatum, ut jam cap. 7 diximus.

Nihil prorsus mutatum est in ordine, nisi quod experientia multorum annorum prius docuit, in melius esse convertendum, idque non voluntate inferiorum, sed generalium capitulorum judicio factum est. Pro exemplo sit forma electionis priorum, prout in nova collectione statutorum ante centum annos facta statuitur cap. 2, II, part., n. 33. Datur ibi facultas, quæ in antiquis statutis non erat concessa, nempe quater repetendi scrutinium in eadem die, sed auferitur ibi libertas remittendi actum eligendi in diem crastinum, quia experientia docuerat inde notabilia evenisse damna, ex pactis et aliis similibus industriis, quæ Spiritum sanctum ab ipsa electione arcebant, ut ipsorum statutorum verbis utamur.

Imo, si quid additum esse videtur per ordinationes capitulorum generalium, id tantum factum est occasione irrepentium abusuum, ad quorum effectus, vel præveniendos vel corrigendos, aut erroneas interpretationes destruendas remedium per istas ordinationes appositum est, ut videri potest in nova editione statutorum, in qua plures ordinationes insertæ habentur. Id ergo non veluti novum quid, aut stabilitati adversum reputandum est, cum

et contrario sit remedium appositum, ne quid sensim mutetur ex humana infirmitate, quod antiquo proposito Carthusiensi adversetur.

Hoc stabilitatis votum multum, inquam, confert ad antiquum ordinis propositum iilibate servandum: et sic ad hoc pertinere constat ut ipse S. Pater Bruno in homilia de Purificatione, de monachis loquens, id diserte exprimat, dicendo: *Franguntur axellæ, quia vagandi licentia tollitur, et loci propositique stabilitas imperatur.* Quibus verbis proposito, locum etiam adjungit, ut indicet secundum mentem suam, stabilitatem in utroque esse servandam. Id amplius ex nova collectione statutorum ordinis probatur, ubi dicitur cap. 22, n. 61: *Qui vero præsumpserint per litteras suppressis nominibus infamare ordinem nostrum, aut prælatos ejus, vel aliquem ex ipsis, aut tentaverint instituti nostri naturam evertere et immutare, ipso facto omni officio et voce priventur, et excommunicationis sententiam incurrant, a qua non possint absolvi, nisi per reverendam Patrem, aut aliquem ex visitoribus.* Talis ergo attentatus reputatur materia peccati, et quidem mortalis, cum excommunicationis pænæ subiaceat; et merito, quia igitur de voti transgressione in materia gravi, qualis est attentatus iste procurandi eversionem et infractionem stabilitatis veteris et sancti instituti quod a tot annis per stabilitatem in vigore perseverat. Si enim qui machinantur aliquid contra pacem et utilitatem civium unius civitatis, graviter peccant; quid de monachis censendum est, qui post votum emissum stabiliter inhærendi proposito sui instituti, illud evertere et immutare conantur?

Aliquas immutationes et alterationes quærere in antiquo usu et instituto Carthusiensi, et illud evertere, idem est; inde enim ordinis Carthusiensis laudabilis illa tenacitas, et in suis antiquis usibus stabilitas destrui incipit. Nam si qui monachi solitarii semel in hac parte ad suam instantiam aliquid obtinere niterentur, vel etiam per modos subreptitios a S. sede apostolica obtinerent, inde janua illis aperiretur ad quaslibet novitates excogitandas, appetendas et quærendas. Mentes illorum intra cellæ parietes cogitabundæ mille signenta componerent, quæ, instigante diabolo et amore privato lenocinante, velut justissima et convenientissima reputarent, nec quiescerent, donec media reperirent ad suum intentum obtinendum, et donec tandem totaliter amore privato obcæcaturæ arbitrarentur etiam obsequium se præstare Deo, si institutum vetus evertere niterentur.

Domine Jesu Christe, qui tegimen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam tuæ largitatis abundantiam, ut hoc genus vestimenti, quod sancti Patres, ad innocentis vel humilitatis indicium, sacculo abrenuntiantes ferre sanxerunt, ita benedicere digneris, ut hic famulus tuus, qui hoc usus fuerit, te induere mereatur. Qui vivis et regnas cum Deo Patre. Dehinc cappa detracta [al. tracta] cuculla novitium induit, sicque ad cornu accedens altaris, professionem suam aperte et distincte, audientibus omnibus, legit, letitiamque super exæsculatam offert altare. Inclinatusque ad sacerdotis pedes, tali deprecatione suscipit benedictionem

COMMENTARIUS.

Ibid. *Et obedientiam.* Non additur *secundum regulam*, quia vovemus eam absolute et absque ulla conditione, est enim apud nos *supra regulam*, et est velut substantia regulæ, ut infra manifestabit R. P. Guigo cap. 35, et ibi de hac re fusius agemus.

Ibid. *Et conversionem morum meorum.* Per illud votum exprimitur promissio semper aspirandi ad meliora, et nunquam recedendi a proposito se emendandi; unde concludendum est illum monachum apud nos, qui sola voluntate, vel actibus desereret propositum proficiendi aut se emendandi, peccare contra hoc votum graviter aut leviter secundum rationem materiæ de qua ageretur. Si de simplici imperfectione, in qua hæreret vellet, similem culpam incurreret contra conversionem morum; si de peccato veniali infirmitatis, idem peccatum; si de peccato veniali voluntario, similiter, si vero de aliquo peccato mortali, lethaliter etiam peccaret contra votum conversionis morum. Duplicatur ergo culpa ratione voti, sicut duplicatur meritum ex fidei adimplerione voti emissi. Hac ratione videant, quomodo se possent extricare aut excusare a peccato, qui vellent aliquas observantias statutorum ordinis negligere, et in ista negligentia quiescere, sub hoc prætextu, quia simplex statutum per se non obligat ad peccatum.

Votum ergo illud exigit a Carthusianis, ut ad perfectionem suæ professionis et virtutum aspirant, et continuis studiis et conatibus tendant, vim sibi et naturæ corruptæ inferendo, quæ vis qualis esse debet, pulchre nova statutorum collectio exprimit, cap. 49, n. 5, ubi dicitur: *Debent enim professi omnes, imitentur ex necessitate voti suæ professionis, habere animum paratum resignandi in manibus præsentis sponte et libere ea omnia quæ sibi concessa sunt, sive libri fuerint, aut aliquid aliud carum vel vile, quoties superior voluerit, et fieri mandaverit. Nec si hoc fecerit, debent murmurare aut conquiri, alioquin nondum se et sua reliquerunt, et propterea pauperem Christum sequi, et ejus imitatores, et discipuli fieri non possunt, nec ejus paupertate ditari.*

De paupertate ibi agitur, at etiam inde videtur quam strenue nostri debeant ad perfectionem in omnibus tendere.

Si ergo, ut perspicuum est, tota meriti actuum Carthusiani monachi ratio, in obedientia consistat, et ad ejus perfectionem adipiscendam ex vi voti conversionis morum aspirare teneatur, debet per

A gradus obedientiæ a sanctis Patribus descriptos semper ascendere, illosque in corde suo pie disponere. Si vero e contrario gradus descensionis sibi disponat, quærendo media ad propriam voluntatem liberius exsequendam, imo ad rumpenda vincula sui instituti, in quo et secundum quod Deo servire promisit, perspicuum est illum peccare tum contra votum obedientiæ, tum contra votum conversionis morum, quibus ligatus est, et sic ligatus ex vi voti emissi, ut, juxta instituti Carthusiensis normam, propriam voluntatem integram absque ulla restrictione aut exceptione, virtuti sacræ obedientiæ devoverit. Gradus autem obedientiæ a sanctis Patribus assignati tales sunt.

Primus est, ut res a superiore jussæ sedule compleantur exterius.

Secundus gradus est, ut intus voluntas inferioris conformet se plene voluntati superioris, ita ut propriam reclamantem abneget. De hoc loquitur divus Joannes Climacus grad. iv, art. 3, dum dicit: *Obedientia est sepulcrum propriæ voluntatis et excitatio humilitatis.*

Tertius gradus est, ut intellectus obedientis conformetur intellectui præcipientis, ut jam, secundum D. Bernardum, similis sit apostolo Paulo, de quo dicitur in Actibus apostolorum (cap. ix, 28): *Apertis oculis nihil videbas, ad manum autem illum trahentes, etc.*

Ecce qui et quales sunt gradus quos sibi debet disponere monachus Carthusianus, ex obligatione et necessitate votorum obedientiæ et conversionis morum, quæ emisit juxta statutorum formam, quam non ignoravit, imo sciens et volens relative ad illam, professionem emisit in ordine Carthusiensi.

Totum hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis, cap. 24, u part. nn. 4 et 5, et eadem prorsus apud nos etiam nunc observantur.

CAP. XXIV. — Idem refertur in antiquis statutis u part., cap. 24, num. 5, et eadem forma a nobis servatur. Cucullæ autem nomine, intelligimus vestem illam superiorem et talarem, cui adhæret caputium, et cujus utraque pars per vittam latam copulatur, et sic fit, ut quamdam crucis formam ante et retro feramus, quando in publicum apparemus; nam dum soli in cella sedemus, et divinorum officiorum recitationi non vacamus, deposita illa talari cuculla, parvam quæ funiculis alligatur assuemus ut liberius operari possimus.

CAPITULUM XXV.

Oratio super novitium.

1. *Domine Jesu Christe, qui es via sine qua nemo venit ad Patrem, quæsumus benignissimam clementiam tuam ut hunc famulum tuum, a carnalibus desideriis abstractum, per iter disciplinæ regularis deducas; et quia peccatores vocare dignatus es dicens: « Venite ad me, omnes qui onerati estis, et ego vos reficiam; » præsta ut hæc invitationis tuæ vox ita in eo conualescat, quatenus peccatorum onera deponens, et quam dulcis es gustans, tua refectio sustentari mereatur, et sicut attestari de tuis ovibus dignatus es, agnosce eum inter oves tuas, ut ipse te sic cognoscat [al. agnoscat] ut alienum non sequatur, sed neque audiat vocem alienorum, sed tuam, qua dicit: « Qui mihi ministrat me sequatur. » Qui vivis et regnas, etc.*

2. Ex hoc tempore qui susceptus est, ita se ab omnibus quæ mundi sunt intelligit alienum, ut nullius prorsus rei, nec sui quidem ipsius, sine prioris licentia habeat potestatem. Cum enim ab omnibus qui regulariter vivere decreverunt, obedientia magno studio sit servanda, ab his tamen tanto devotius ac sollicitius, quando districtius asperiusque subire propositum, ne si, quod absit, ista defuerit, tanti labores, non solum careant præmio, sed et supplicium damnationis incurrant.

3. Hinc enim Samuel: *Melior est enim [al. inquit] obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere (I Reg. xv, 22).* Quod unum testimonium et obedientiæ laudem et inobedientiæ sufficientem habet vituperationem.

CAPITULUM XXVI.

De ordine congregationis.

Ordinem autem, sive in refectorio, sive ubicunque, eum cuncti tenemus, quem singulis suis dedit adventus, nisi quem forte prior aliquam vel supposuerit, vel præposuerit ob causam.

CAPITULUM XXVII.

De ætate suscipiendorum.

Pueros sive adolescentulos non recipimus, quia [al. quæ] per eos monasteriis multa contigisse dolemus et magna, spiritualia simul et corporalia pericula formidantes; sed viros qui, juxta præceptum Domini per manum Moysi, viginti ad minus annorum sacra possint ad bella procedere. His expletis, quo de cella promissimus exsequamur.

COMMENTARIUS.

CAP. XXV. — Num. 1. Eadem forma benedicendi. A noyum professum refertur in antiquis statutis, II part. cap. 24, num. 5.

Num. 2. *Et hoc tempore*, etc. Hic disertis verbis exprimit sanctus vir, quod obedientia sit veluti centrum instituti Carthusiani, de qua re loqui remittimus infra, sub cap. 35. Eadem vero relata reperies de verbo ad verbum in antiquis et novis statutis.

CAP. XXVI. — Gradus et locus, juri quodammodo naturali annexus, hic assignatur, at totum obedientiæ obsequio subditur, dum prioris arbitrio subjacere dicitur, ob causam, de cujus validitate aut sufficientia iudicium illi, absque ulla conditione relinquitur. Eadem prorsus relata habentur tum in antiquis, tum in novis statutis.

CAP. XXVII. — Per experientiam temporum sensim discitur, quarum rerum capax sit humana infirmitas, quidve magis illi conveniat. Unde non est mirandum si, juxta diversitatem temporum et experientiarum, quædam, quæ prius valde bona videbantur, per eventum experientiam non tam bona esse appareant quam existimabantur, imo etiam aliquando nociva esse postea reputata sint, et ideo mutata aut abrogata. Unde summopere cavendum est in ordine ne quasdam mutationes, cum maturo consilio et matura deliberatione factas, vel incaute arguamus, vel corrigere attemptemus, ne proprio experimento, et cum proprio damno denuo addiscamus quod Patres nostri forte cum suo didicerunt, et sic vulgare

proverbium nobis conveniat: Adhuc majori pretio nos emere, quod jam illis magno pretio constitit. Cur divina providentia sic sensim ad cognitionem inconvenientiæ quarumdam rerum, quæ aliquando valde convenientes visæ sunt, nos devenire permitta? Id ita fieri censendum est, ut evidenter nobis appareat quam incertæ sint providentiæ nostræ, quantum a proprii iudicii opinione, et in nostro sensu pertinacia cavere debeamus, quantumque duritia cordis nostri in plerisque rebus indigeat experientia, qua veluti malleo tundatur atque emolliatur, ut non facile sibi fidat, propria desideria non sequatur, et proprio experimento emat firmitatem, qua veritati propriis laboribus, et, ut ita dicam, propriis expensis agnitæ adhæreat, nec ab ea tam facile per innatam levitatem et mobilitatem recedat. Discat etiam non temere arguere mutationes, quas aliquando fieri necesse esse proprio experimento videt, et sic agnoscat imprudenter valde sapere et agere eos, qui nimis tenaciter vellent adhærere antiquitati, et nullam unquam in antiquis monasticæ vitæ usibus mutationem admittere.

Experimento ergo alieno edocti Patres nostri, pueros a se rejiciunt, nec apud se, etiam sub pio prætextu illos educandi a teneris in disciplina Domini, volunt admittere, sed tantum viros aut saltem juvenes, quibus maturitas deliberationis ad nostrum propositum assumendum necessaria adesse creditur. Quod eo strictius a nobis nunc servandum est,

CAPITULUM XXVIII.

De utensilibus cellæ.

Accipit itaque cellæ incolæ ad lectum paleam, strum, pulvinar, cotum vel coopertorium de grossissimis ovium pellibus, et panno rustico coopertum. Ad vestitum autem, duo cilicia, duas tunicas, duas pellicias, unam deteriore, alteram meliorem, duasque similiter cucullas, tria paria caligarum, paria pedulium quatuor, pelles, cappam, sotulares nocturnos et diurnos, sagimen quoque ad unguendum, lumbaria duo, cingulum, omnia canabina et grossa, et quicquid prorsus ad lectum vestitumve [*al. vestimentumve*] pertinet, cuius grossitudinis colorisque sit non curabit. Cum enim ad omnes monachos, tum maxime ad nos, humilitatem attritionemque pannorum, et universorum quibus utimur, vilitatem, paupertatem et abjectionem certum est pertinere. Habet etiam acus duas, filum, forficem, pectinem, novaculam ad caput, cotem vel calculum, et corrigiam ad acuendum.

2. Ad scribendum vero, scriptorium, pennas, oretam, pumices duos, cornua duo, scalpellum unum, ad radenda pergamina novaculae sive rasoria duo, punctorium unum, subulam unam, plumbum, regulam, postem ad regulandum, tabulas, graphium. Quod si frater alterius artis fuerit (quod apud nos raro valde contingit, omnes enim pene quos suscipimus, si fieri potest, scribere docemus), habebit artis suæ instrumenta convenientia.

3. Adhuc etiam libros ad legendum de armario accipit duos, quibus omnem diligentiam curamque præbere jubetur, ne fumo, ne pulvere, vel alia qualibet sorde maculentur. Libros quippe tanquam sempiternum animarum nostrarum cibum cautissime custodiri, et studiosissime volumus fieri, ut, quia ore non possumus, Dei verbum manibus prædicemus.

COMMENTARIUS.

quo jam exclusa est janua expellendi et rejiciendi a nobis discolos, quæ non tantum temporibus R. P. Guigonis patebat, prout ex cap. 77, istarum Consuetudinum innotescit, sed pluribus adhuc sæculis postea in ordine aperta fuit, ut ex infra dicendis videbimus. Hac ergo necessitate, quæ introducta est, supposita, bonos et malos in ordinibus regularibus servandi, pronuntiare non dubito satius esse pro bono totius ordinis Carthusiensis, uni ex cellulis claustrorum nostrorum ignem admove, ut flammis devoretur, quam in illa admittere monachum, qui vocationem bonam et bene probatam, quantum fieri potest, non habeat, et congruis mentis et corporis dotibus, ac devota voluntate Deo, ut par est, serviendi in ordine destitutus sit. Dum id menta cogito, veluti fervore repleor, non dubitans affirmare majora ordinum regularium damna inde ortum accepisse et accipere. Sed calamum hic reprimamus, ne quid diffusius de hac re scribamus.

Cap. XXVIII.—Num. 1. *Ad lectum: paleam, etc.* Inter suppellectilem illam quæ ad lectum componendum et ad indumentum concedi solita recensetur, nostros nunquam renuntiasse pellium usui, et ab initio eas sibi adhibuisse manifestum est. Imo tunc quæ pellicia in hac Majori Carthusia singulis assignabantur, quarum altera quotidie induebantur, eratque illis pro tunica talari et superiori, altera vero diebus solemnibus utebantur; sicque contra frigus in istis frigidis locis erant bene muniti. Nunc vero vestes nostræ ab illis differunt, nam pellicea tunica superiori hieme et nocte tantum utimur, et interdum alia ex gressu panno patriæ composita, qui tamen usus pelliciarum etiam interdum gestandarum, hæc ita pridem adhuc vigeat in hac domo, prout a testibus oculatis audivimus, et adhuc legimus in libris rationum domus Carthusiæ. Quod tamen pro temporum ratione mutatum est, cum homines delicatius

et subtilius judicare, et facilius carpere visi sunt, ne inde scandalizarentur. Ovium pellibus ad lectum eadem ratione amplius non utimur.

Ibid. *Cujus grossitudinis colorisque sit non curabit.* Non inde credendum est quod de diversitate coloris hic agatur, ut alii rufa vestis, alii nigra, alii candida, ministrari posset. Ridiculum enim esse simile quid vel cogitare, sed de colore plus aut minus albo, intra eandem tamen speciem id debet intelligi.

Ibid. *Humilitatem attritionemque, etc., et universorum quibus utimur.* Hic iudicium conscriptum habemus contra nos, si res curiosas et præciosas ultra honestam decentiam ad usum nostrum adhibeamus.

Num. 3. *Libros tanquam sempiternum, etc.* Hoc verbo vult exprimere libros esse speciem cibi qui per usum non consumitur; et ex hoc loco patet quantum primi Patres vellent nostros circa librorum scripturam occupari; quæ ideo illorum tunc erat communior occupatio, ut ex hoc capitulo evidenter apparet.

Ibid. *Ut, quia ore non possumus, Dei verbum manibus prædicemus. Quot enim libros, etc.* Publicæ ergo utilitati etiam vacabant Patres nostri, maxime cum tunc temporis nondum inventa esset ars typographica, et nulla pateret lectioni et studiis via, nisi manuscripti codices haberentur. Si sic opinarentur antiqui Patres et vellent nos nostro modo prædicationi vacare, transcribendo libros ab aliis compositis, non recusabant eos qui a nostris componerentur, etiam posse transcribi. Unde durius quam convenit eos loqui censendum est, qui a componendis libris vellent nostros omnino repellere, et sub prætextu vitæ occultæ et solitariæ, illos tantum Deo pro hominibus, non vero de Deo hominibus, nec etiam per calamum, loqui debere existimarent. Qui sic opinarentur à sensu R. Patris Guigonis per excessum aberrarent, et tacite condemnarent tot egregios, et pios scriptores, qui in ordine numerantur. At fas

4. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis præcones fabere videmur, sperantes a Domino mercedem pro omnibus, qui per eos, vel ab errore correcti fuerint, vel in catholica veritate profecerint, pro cunctis etiam qui vel de suis peccatis et vitiis compuncti, vel ad desiderium fuerint patriæ coelestis accensi.

5. Et quia sicut cæteras necessitates quæ ad vilitatem et humilitatem pertinent, coquinam etiam ipsi nobis facimus, dantur et ollæ duæ, scutellæ duæ, tertia ad panem, vel pro ea mantile, quarta grandioscula est ad faciendas muaditias, cochlearia duo, cultellus ad panem, justa, scyphus, vas aquarium, salaria, patella, duo ad legumina sacculi, manutergium. Ad ignem focile, esca, lapis [*al. lapis ignitus*], ligna, securis. Ad opera vero dolabrum. Hæc qui legerit nec irrideat, quæsumus [*al. quis*], nec reprehendat, nisi forte prius in cella, inter tantas nives et tam horrida frigora, longiore fuerit tempore commoratus.

6. Ideo enim uni tanta concedimus, ne, quod illicitum ducimus, exire de cella compellatur. Hoc enim nequaquam conceditur, nisi eum ad claustrum aut ecclesiam convenitur; quod hoc ordine fieri consuevit.

CAPITULUM XXIX.

Quo tempore de cella exeatur, et de vigiliis et distinctione horarum.

1. Omni tempore, exceptis duodecim lectionum festis, et Natalis Domini, Paschæ quoque et Pentecostæ
COMMENTARIUS.

tendum est magnam cautelam apud nos in hac parte adhibendam esse, ne ex pruritu scribendi et libros edendi, vanæ sui ipsius opinioni detur locus, aut ex minori peritia scientiarum, quæ in viris solitariis ab academicis exercitationibus remotis raro superabundat, quædam in publicum non satis castigatæ composita proleant. Sed circa hæc, moderna statuta prudentissimos modos posuerunt et sanxerunt, quibus adhærendo omnia moderate et discrete perficiuntur. Scripta ergo Carthusianorum non sunt à prælo penitus excludenda, dummodo ab iis nihil scribatur quod cum intentione R. P. Guigonis non concordet, atque ideo de iis tantum materiis à Carthusiano tractetur, quæ ad catholicæ veritatis assertionem, vitiorum extirpandorum et virtutum acquirendarum studium, præmovendum conducunt.

Num. 5. *Hæc qui legerit nec irrideat, etc., nisi forte prius in cella, etc.* Prævenire conatur vir sanctus humanam infirmitatem, seu potius insipientiam, quæ, dum sensum proprium vult sequi, circa ea quorum experimentalem cognitionem non habet, in suis cogitationibus et opinionibus sæpe delirat. Prudenter ergo vir sanctus provocat tales iudices ad experimentum, qui, si vel una hebdomada intra cellulæ parietes continerentur, tunc aperirentur oculi cæcorum et aures surdorum paterent, et quod superfluum prius arbitrabantur esse in cellula Carthusiana, in hortulo, in instrumentis ad laborem manuum aptis, jam necessarium omnino esse protestarentur. Cur autem solitariis nostris sic provideatur de rebus ad occupationes externas necessariis, rationem subdit, *ne, inquit, quod illicitum ducimus, de cella exire compellatur.* Non enim credendum est quod homo intra cellulæ parietes possit diutius commorari, nisi ibi habeat quædam bene ordinatas se occupandi materias. Cum autem non possit semper rebus spiritualibus applicari, nec id possit aggredi fragilitas humana absque periculo amittendæ sanitatis, tum mentis, tum corporis, necesse est etiam ut habeat unde animum per aliquam occupationem externam relaxare possit et recreare. Imprudenter ergo, imo et insipienter cogitant, qui videntes monachum Carthusianum aliquando opusculis fabrilibus vacare, id

fastidiant, putantes ista minus seriosa monachum dederere, qui totus spiritualis esse deberet: et hi sunt, quos R. Pater Guigo ad experientiam provocat.

Ex hoc capitulo apparet quam discrete semper, et in omnibus agendum esse, nos docuerint primi Patres, et quantum ab extremis esset cavendum, ac et nobis conveniret axioma illud philosophicum: omne violentum non est durable. Corporalibus enim solitariorum necessitatibus, cum honesta mediocritate, hic providisse videmus, maxime ne frigore vexarentur, delicias a nobis in hoc arcere tantum contenti, et ne otiosi unquam remaneremus, tot instrumenta singulis monachis hic determinate assignant, alia etiam indeterminate concedenda esse præscribunt, dum dicitur, ei qui inhabilis esset ad scribendos libros, et alterius artis esset, ministranda esse instrumenta arti suæ convenientia.

Num. 6. *Hoc enim nequaquam conceditur, nisi cum ad claustrum, etc.* Id moraliter intelligendum est, nam certum est tunc nostros potuisse aliis etiam de causis e cella egredi, prout manifeste apparet ex cap. 17 et 32, et ex aliis variis locis, suadetque ratio. Poterant enim ad priorem accedere ad exponendum illi suas necessitates et petendas licentias. Egressus ergo ille e cella non concessus, idem erat quem etiamnum egressum e cella inordinatum, id est superfluum, et absque morali necessitate factum vocamus, de quo culpam nostram debemus dicere in capitulo. Imo persuasum habeo quod nonnunquam daretur eis licentia deambulandi intra crenum recreationis gratia, prout ex vetustissimo ms. codice qui in postremo domus incendio flammis infelicitè absorptus est. Ibi enim legi qualiter res disponerentur, quando deambulatio intra rupes Carthusiæ concederetur, maxime dum pergerent ad montem qui dicitur, *le Grand Son*, quod Latine sonat, *magnam summitatem*, et imminet Carthusiæ, ad quem scandendum ampliori temporis spatio et labore opus est.

Porro totum hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis, parte II, cap. 16.

CAP. XXIIX.—Num. 1. *Omni tempore exceptis, etc.* Ex ista exceptione errandi daretur occasio, et cæ

hebdomadibus, signo pulsato nocturnum ecclesie officium congruis vigiliis in cella praevenimus. Quae ab Idibus Septembris sensim paulatimque crescendo in Kalendis Novembris perfectae, quinquaginta psalmis non nimis festine cantandis sufficiunt. A quo tempore usque ad Februarii Kalendas taliter perseverant. Inde usque ad Pascha decrescendo paulatim, ad tantum spatium, quod matutinis sanctae Mariae sufficiat, rediguntur. Ex quo usque ad praedictas Septembris Idus in eadem quantitate perdurant.

2. Secundo autem signo pulsato, ad ecclesiam festinantes, tertii signi finem praevenire satagimus, ubi super formas, preventente priore vel cui hoc injunxerit, procumbentes, et ter *Pater noster*, caeteris semel horis, graviter devoteque persolvimus, sargonesque psallere divino cum timore incipimus.

3. Cantatis autem nocturnis breve facimus intervallum, quod ad plus septem psalmos poenitentiales capere valeat. Sequuntur deinde matutinae laudes, quas a Kalendis Octobris usque ad Pascha lux terminat, COMMENTARIUS.

dendi quod diebus istis qui excipiuntur, statim post A primum signum pergendum fuisset ad ecclesiam, nisi explicaretur quid vigiliarum nomine sibi velit R. P. Guigo.

Vigiliarum ergo nomine intelligendum est spatium illud temporis quod ultra necessarium ad persolvendas matutinas de B. Maria protenditur, quae quotidie a nobis in cellulis dicuntur inter primum psalmum matutarum et secundum, ita ut, dum spatium tantum sufficiens ad istas matutinas devote persolvendas datur, vigiliae istae communes sint: cum vero ultra protenditur, id vigiliis auctas vocemus. Sensus ergo R. Patris Guigonis est ut, diebus hic exceptis, sive aestate sive hieme venerint, nullae unquam serventur vigiliae ultra tempus necessarium ad persolvendas matutinas et laudes de beata B Maria.

Ibid. *Quae ab Idibus Septembris sensim paulatimque crescendo*, etc. Jam explicaturus est qualiter vigiliae istae ordiantur. Ad quarum faciliorem intelligentiam ad memoriam revocandum est quod jam supra cap. 7, num. 8, dictum est de longioribus aut brevioribus noctibus, quas sensim crescere apud se reputabant ab Idibus Septembris, id est a vigilia Exaltationis sanctae crucis usque ad Kalendas Novembris, sive festum Omnium Sanctorum. A qua die usque ad festum Purificationis beatae Mariae se ordinabant, ac si in eodem longitudinis statu noctes permanerent. Exinde usque ad Pascha noctes decrescere reputabant, sed a Pascha usque ad Exaltationem sanctae crucis, noctes in eodem statu perseverare, quoad nocte surgendi horam, censebant.

Ibid. 1. *Quinquaginta psalmis*. Ad hoc hora integra et ultra opus est; id ergo significat quod vigiliae istae crescerent sensim ab Exaltatione sanctae crucis, usque dum pervenirent ad spatium horae integrae in ipsis Kalendis Novembris. In quo spatio horae integrae perseverabant usque ad festum Purificationis. A qua die vigiliae istae ad instar noctium sensim decrescentes ad primum tandem statum redibant in Paschate, id est circa tempus Paschae; nam in ipsa die Coenae Domini cessant istae vigiliae.

Idem prorsus nunc observamus circa iatas vigiliis, et vigiliarum etiam cursum sequitur pulsus completorii, nam sensim pulsus ille anticipatur a festo Exaltationis sanctae crucis prout ab antiquis Patri- D bus servabatur, donec ad festum Omnium Sancto-

rum deveniatur. Exinde serialibus diebus in eodem statu permanet usque ad festum Purificationis B. V. Mariae, a qua die sensim retardatur usque ad Pascha, quo tempore ad pristinum statum redit. Quae omnia paulo fusius explicamus, ut inferius dicenda facilius intelligantur.

Num. 3. *Cantatis nocturnis breve*, etc. Spatium durationis istius intervalli exprimit. Sed quid durante intervallo illo fieret non exprimit. Animi attentionem sic relaxare voluisse credimus, et ideo ad cellam interim reverti poterant, prout ex antiquis statutis constat.

Ibid. *Sequuntur deinde matutinae laudes, quas a Kalendis Octobris usque ad Pascha lux terminat*. Id est ea hora tunc finiuntur, qua jam dies clara est, vel saltem clarescit. *Exinde inchoat*. Id est ea hora diei incipiunt qua dies illucescit. Ex hoc loco evidens est quod nocturnae vigiliae tunc ab eis alio modo quam nunc a nobis servarentur, dormirentque absque interruptione quantum satis, toto tempore quod inter Kalendas Octobris et Pascha occurrit. A Paschate autem usque ad praedictas Kalendas, in lecto jacebant, juxta noctium majorem aut minorem breviter, quam sequebatur etiam matutarum brevitatem (nam tunc lectionibus carent, nisi occurrat festum), sed quod minus dormirent nocte, supplebant per dormitionem diurnam, quae illis assignabatur inter sextam et nonam: unde non mirum est si nunquam post matutinas ad lectum redirent.

Qua hora tunc pulsaretur ad matutinas conjecturis tantum astruere possumus, et ex eis judicare quod tunc vigiliae nostrae nocturnae, ab illis quae in Regula S. Benedicti praescribuntur, non multum differrent. Ut autem res evidentiis pateat, hic adnotabimus quod non tantum conjecturis, sed assumptis etiam experientis discere conati sumus.

Constituta ergo quadam veluti epocha Calendarum Novembris, quo tempore sicut et aestate completorii pulsus fieri debet cum adhuc legi potest, id est dum dies sic in noctem vertitur, ut adhuc in libro litterae legi possint, exploravimus ex professo, qua hora id contingeret, et reperimus serena die inter montes Carthusiae, et in eodem loco ubi stat sacellum sancti Brunonis id contingere paulo post sextam, illo vero tempore, imo a Kalendis Octobris, prout supra dicitur, matutinas laudes lux terminabat, ac proinde illas tunc terminatas fuisse circa sextam

exinde inchoat. Ad lectos autem post matutinas, nullo reditur tempore. A prædictis Kalendis similiter usque ad Pascha primam lux inchoat, exinde solis ortus expectat, exceptis tantum diebus solemnibus, usque ad Kalendas Novembris, in quibus reliquos dies imitatur æstatis. Sed et in Quadragesima diebus itidem solemnibus, ut diutius orationi vacari possit, pene usque ad ortum differtur solis. Cæteria vero diebus, quibus tenetur capitulum a Kalendis Novembris usque ad Quadragesimam, donec possit in libro legi, protelatur. Qua autem hora a Pascha usque ad Kalendas Octobris prima, eadem a Kalendis Octobris usque ad Quadragesima tertia pulsatur, sole scilicet [al. videlicet] summus irradiante montes. Spatium autem vel a prima usque ad tertiam hiemis tempore, vel a matutinis usque ad primam æstate, exercitiis spiritualibus mancipatur. A tertia vero usque ad sextam hieme, et a prima usque ad tertiam æstate, manuum deputatur operibus, quæ tamen opera brevibus volumus orationibus interrumpi, et qua sibi vicinitate in hieme sexta et nona, eadem in æstate tertia sextaque conveniunt. Tali autem inter se spatio separantur, quo regularis hora et duæ de S. Maria valeant explicari. Spatium vero quod sexta nonæque interest, nunc brevius, nunc longius, quieti deputatur æstate. Et quod nonam vespertasque disternat [al. determinat], manualibus occupatur operibus, semperque in operando ad breves et quasi jaculatas licet orationes recurrere. A vespertis usque ad completorium spiritualibus opera datur.

COMMENTARIUS.

matutinam credendum est. Si ergo supputentur horæ quibus durabat divinum officium nocturnum, adjunctis vigiliis illis de quibus supra diximus, reperiemus per experientiam, quam etiam nunc facimus, quatuor horas integras communiter numerari, quæ si demantur ab undecim circiter horis, quæ excurrunt inter mediam circiter post sextam vespertinam et sextam matutinam, restabant septem et ultra horæ, quæ dormitioni absque interruptione erant deputatæ. Sed in vetustissimo codice reperiimus scriptum, quod circa festum Omnium Sanctorum octo horæ non interruptæ dormitioni deputabantur.

Quo tempore mutatio illa facta sit certum non habemus, quam tamen ducentos annos vix superare credimus, cum ad manum habeamus manuscriptum codicem, qui non adeo vetustus apparet, ubi de dormitione diurna monachorum non interturbanda per discursum sive deambulationes in claustro omnes astantes in capitulo generaliter inter alia monere solemus. Eodem autem tempore quo ordinem vigiliarum per somni intercisionem mutatum esse credimus, dormitionis diurnæ consuetudinem etiam cessasse putamus.

Qua ratione mutatio illa antiquarum vigiliarum in austeriores ex intercisione somni facta sit, nullibi scriptum reperiimus, sed coniecimus id factum fuisse, ut, licet ex isto dimidiato somno natura aliquid majoris lædii pateretur, vires tamen animi ex tam longa applicatione ad diurnum officium, quod fere tunc nocturno conjunctum erat, non nimis fatigaretentur, et per somni interpositionem discrete sic reparatæ conservarentur; maxime cum cantus Gregorianus apud nos in usu esset (quem temporibus primorum Patrum admissum fuisse in ordine non credimus), et eo cantu officii divini prolixitas non mediocriter aucta fuisset.

Num. 3. A prædictis Kalendis primam lux inchoat. Inde colligitur quod brevi intervallo post matutinas facto, die paulo amplius lucida, hac anni parte, pulsaretur ad primam. Exinde solis ortus expectat. Id est altera anni parte a Pascha usque ad Kalendas Octobris, secundum varios solis ortus tardiores aut

A citiores ad primam pulsatur, quod sic observant ut possent vere et ad litteram dicere, *Jam lucis orto stdere*, in hymno qui quotidie ad primam dicitur.

Ibid. *Exceptis tantum diebus solemnibus.* Sensus est quod dies solemnnes inter Kalendas Octobris et Novembris occurrentes, ritum dierum æstivalium sequerentur.

Ibid. *Sed et in Quadragesima ut diutius orationi, etc.* Ex hoc loco obstruuntur ora eorum qui dicunt nullum apparere tempus præfixum apud Carthusianos pro oratione mentali; quibus breviter respondeamus, istam temporis expressam determinationem fere superfluum visam fuisse R. Patri Guigoni et aliis, quia vita boni Carthusiani est oratio mentalis fere assidua, quamvis ex hoc loco perspicuum sit, semper in ordine tempus ad hoc piæ exercitium fuisse specialiter assignatum.

Ibid. *Cæteris vero diebus quibus tenetur capitulum.* Id est festis quæ ideo capituli vocamus, quia in eis semper capitulum tenetur, *Donec possit in libro legi*; id est circa sextam horam: quod adhuc eodem modo a nobis observatur, excepte solis ortu quem æstate jam sequi non possumus propter somni introductam interruptionem. Eadem enim fere hora qua surgebant æstate antiqui Patres, nos stratum post persolutas matutinas nunc repetimus.

Ibid. *Qua autem hora a Pascha usque ad Kalendas Octobris, etc. Sole videlicet summus irradiante montes.* Non de uno tantum monte loquitur, sed de pluribus. Est autem rupes altissima vocata, *la pointe du Midi*, ac si diceretur, *acus meridionalem lineam designans*, cui radios infligit sol statim atque ortus est in æstivo solstitio, paulo post quartam, sed antequam montes sic sint irradiati hora quinta est, unde colligimus quod æstate inter finem matutinarum et primam vix sæpe hora intercederet, vel ad summum hora et media.

Ibid. *Exercitiis spiritualibus.* Ecce expresse notatum tempus ad orationem mentalem et devotas lectiones apud nos semper assignari solitum. Et si plures horæ orationi mentali impendendæ apud nos non assignentur, meminerit lector, vitam boni Carthusiani dictam a nobis supra fuisse, orationem

4. In completorio autem pulsando illud attenditur, ut quando plus differtur cum adhuc legi potest pulsatur. Post cuius finem oratione Dominica ter tantum cum devotione finita, nequaquam ultra differimus accubare.

5. Non enim monemur solum, sed et iubemur, horis ad quietem deputatis dormitioni magnum impendere studium, quo temporibus cæteris alacriter vigilare possimus.

6. Generaliter autem in ecclesia matutinas et vesperas, in cellis vero semper completorium dicimus. Alias enim, nisi festiviis diebus, aut vigiliis, aut anniversariis ad ecclesiam non venimus.

CAPITULUM XXX.

De his qui in cella manentibus importune se ingerunt, et de coquinario.

1. Si aliquis importunus ad cellam venerit, vel nutibus, vel, si non intelligit, verbis ad coquinarium eum mittimus; amplius cum illo [al. eo], nisi iussi, non loquimur, nec si sit germanus.

2. Coquinarius autem portam servat, advenientibus respondet, elemosynam petentes ad inferiorem transmittit domum. Domos et universa quæ ad communes usus pertinent custodit. Porro coquinariæ terminos, estium videlicet refectorii, quo ad eam tenditur, nemo nisi iussus transgreditur.

COMMENTARIUS.

mentalem continuam, prout statim amplius probatur.

Ibid. *A tertia vero usque ad sextam hieme, etc.* Ibi habes tempus operibus manualibus mane assignatum, quæ nunquam ab orationis studio apud nos separari debent. et sic nobis exhibet R. P. Guigo qualiter verba illa Christi possimus et debeamus implere: *Oportet semper orare et non deficere (Luc. xviii).*

Ibid. *Et qua sibi vicinitate in hieme sexta et nona, etc., valeant explicari.* Per regularem horam intelligit officium dici, et per duas de S. Maria intelligit sextam et nonam de B. Maria; unde concluditur quod spatium inter sextam æstate erat tantum medice circiter horæ: nam ad illa parva officia devote persolvenda medice horæ tantum spatio opus est.

Ibid. *Spatium vero quod sextæ nonæque interest, etc., quieti deputatur.* Ecce dormitio diurna pro ætatis tempore assignata, de qua jam diximus cap. 7, n. 8.

Ibid. *Et quod nonam vespersaque, etc., manualibus.* Hinc patet quod bis in die quolibet tempore operibus manualibus monachi apud nos vacarent, semel mane ut supra dicitur, et semel vespere, inter nonam et vesperas.

Ibid. *A vespere usque ad completorium spiritualibus, etc.* Ecce adhuc tempus designatur ad orationem et exercitia spiritualia.

Num. 4. *In completorio autem, etc., ut quando plus differtur.* Nihil certum ex hoc loco possumus colligere circa horam qua ad completorium pulsabatur ætatis tempore; nam de hieme id potest facile determinari, prout supra diximus, nempe paulo post sextam. Sed inde evidentius probatur ex magna diversitate pulsandi ad completorium, quod vigiliarum nocturnarum ordo longe diversus erat ab eo quem nunc servamus, quia lucente adhuc sole ad completorium pulsamus ætate, hic vero dicitur illos tantam pulsare solitos esse, cum adhuc in libro legi posset, quod non nisi post solis occubitum accipit. Tempus vero quo plus differtur circa Pascha incidit et eodem modo continuatur usque ad Kalendas Octobris. Quo tempore, scilicet circa Pascha, hora

circiter septima adhuc potest in libro legi, et hoc bene concordat cum vigilia, quæ per Regulam S. Benedicti assignatur.

Num. 5. *Non enim monemur solum, sed et iubemur, etc.* Hinc probatum habemus spiritum ordinis a nobis exigere ut nihil ex propria voluntate detrahere attentemus sub quolibet prætextu, subsidiis corporalibus quæ ordo instituit, quod est maximæ discretionis indicium, quam sic necessario servandam esse, circa vitæ solitariæ professores bene dirigendos, proprio experimento sciebant antiqui Patres, ut in hac parte, nec ullum exercitationis aut mortificationis zelum admittere vellent. Quod amplius ex cap. 35 probabitur.

Num. 6. *Generaliter autem in Ecclesia matutinas et vesperas, etc.* De missa nihil habetur in codice impresso; at in vetustissimo codice manuscripto legimus, *matutinas, missam et vesperas*, unde merito credimus mendum esse typographicum. Sed quidquid sit, satis jam de missa in primis capitulis dixerat. Et si missam hic omiserit, potest dici illum de horis tantum canonicis hic loqui voluisse, et sensum illius esse, ut generaliter omnibus diebus matutinæ et vespere dicantur in ecclesia, et completorium semper in cellis, quod hodie eodem prorsus modo observatur.

Porro hoc capitulum integre refertur 1 p. antiq. statut. cap. 41, n. 4, 9, 10, 12 et 13.

CAP. XXX. — Num. 1. *Si aliquis importunus.* Illic loquitur de extraneis, qui ad domum Carthusiæ venientes, et claustrum ingressi non reperiunt quem alloquantur, pergunt ad cellulæ januam, qua pulsata venit monachus, qui audita pulsantis petitione, habet hic qualiter se gerere debeat, etiam cum germano fratre.

Ibid. *Nisi iussi.* Hoc est, nisi cum speciali licentia ab eo petita, qui vult nos alloqui, juxta ea quæ jam supra cap. 17, n. 2, diximus.

Num. 2. *Coquinarius, etc.* Coquinarius erat tunc œconomus universalis, et vices procuratoris agens in domo superiori.

3. Quod si ex nostris ad cellam venerit aliquis volens loqui nobis, interrogatur prius, si prior jusserit; aliter ad colloquium non recipitur.

4. Ipsi quoque coquinario in cellis residere et fabulari non licet, nisi quem forte ægrotare contigerit.

CAPITULUM XXXI.

Item de cella.

1. Hic ita prælibatis, ad cellam redeamus, cujus habitatorem diligenter ac sollicitè decet invigilare, ne quas occasiones egrediendi foras, vel machinetur vel recipiat, exceptis his quæ generaliter institutæ sunt; sed potius sicut aquas piscibus, et caulas ovibus, ita suæ saluti et vitæ cellam deputet necessariam. In qua quanto diutius, tanto libentius habitabit, et quam si frequenter et levibus de causis exire insueverit, cito habebit exosam. Et ideo statuta ad hoc horis petenda jubetur petere, et accepta tota diligentia custodire.

2. Quod si qualibet vel sua vel alterius negligentia, pane, vino, aqua, igneve caruerit, vel insolitum strepitum aut clamorem audierit, vel periculum ignis extiterit [*al. inatiterit*], licebit exire, et subsidium præstare vel petere, et si periculi magnitudo poposcerit, silentium etiam solvere.

3. Soli enim degentes signa cœnobiorum, aut nullâ aut pauca novimus, sufficere putantes linguam solam, non etiam cæteros artus reatibus implicare loquendi. Et ideo si tanta necessitas urget, uno vel duobus, aut certe paucissimis verbis quod res postulat maximum [*al. malum*] indicari.

CAPITULUM XXXII.

De fratribus qui in aliquo opere occupantur.

Cum aliqui ex monachis, emendandis vel ligandis libris, vel alicui tali operi mancipantur, ipsi quidem loquuntur ad invicem, cum supervenientibus vero nequaquam, nisi priore præsentè aut jubente.

COMMENTARIUS.

Num. 3. *Quod si ex nostris, etc., interrogatur, si prior jusserit, etc.* Inde evidens est quod monachi se etiam aliquando visitarent cum prioris licentiâ. Id semper intelligendum est, quoties R. Pater Guigo verbo *jussionis* utitur.

Num. 4. *Residere et fabulari, etc., nisi quem forte ægrotare, etc.* Coquinarius ergo ille, qui tunc procuratoris vices gerebat in domo superiori, habebat licentiâ, sicut et nunc habet procurator, ad ostium cellæ pauca verba loquendi, et forsitan tunc etiam intrandi cellam, ratione suppellectilis coquinariæ ordinandæ, quia tunc monachi singuli coquinam sibi faciebant eo modo qui supra, cap. 28, exprimitur, sed non ibi residendi aut fabulandi: quo fabulationis verbo indicantur verba ultra necessitatem prolata. Tempore vero quo ægrotabant monachi, coquinarius poterat libere cellam ægroti intrare, et illi conveniens auxilium præstare.

Totum hoc capitulum relatum habetur in antiquis statutis II part., cap. 17, n. 5, et item III part., cap. 10, n. 1. Eadem? prorsus nunc observantur etiam rigidiori modo, quia extra casum infirmitatis coquinarius nunquam ingreditur cellas monachorum, absque speciali licentiâ.

CAP. XXXI. — Nihil nobis addendum est verbis R. P. Guigonis, qui discrete et paucis verbis exprimit quid vitæ solitariæ professor observare debeat, si velit honos habitus sibi formare, ut pacifice et quiete vitam transigat in statu suo.

Num. 1. *Exceptis his quæ generaliter institutæ sunt.* Semper inducit piissimus et expertissimus vitæ solitariæ professor, unde a mente solitariorum abigat indiscretas singularitates, et excessus eliminat, propter causas de quibus agemus infra cap. 35.

Ibid. *Statutis ad hoc horis petenda, etc.* Hinc

A patet quod non tantum festis diebus in colloquio possent necessaria petere a coquinario, sed etiam quando id necessitas postulabat, certis tamen horis.

Num. 2. *Quod si qualibet, etc., pane, vino, etc.* Hic adimit omnem scrupuli occasionem, exprimendo quod per cellæ et silentii indictam custodiam non ideo privatur Carthusianus libertate egrediendi, et etiam loquendi, quando id exigit justa ratio aut necessitas, qualis hic exprimitur. Ex pane autem hic notato, et libertate petendi panem cum deficit, inquitur tortam illam panis, quæ supra cap. 7, n. 10, dari memoratur singulis monachis, tanquam Christi mendiciæ, post rectorium, datam non fuisse pro tota hebdomada, sed donec consumpto pane illo, alius ministraretur, diebus infra hebdomadam statutis.

Num. 3. *Soli degentes signa cœnobiorum.* Inde innotescit quantum primi Patres amarent simplicitatem et sinceritatem, quantumque utrasque nobis transferre vellet, nolendo uti alia re ad sensum suum exprimendum, quando necessitas id exigebat, quam eo membro, quod ad id a Deo destinatum est et repellendo ea omnia, quibus fallendi nasci posset occasio, et a nostri Instituti Proposito sensim aberrandi. Nam sicut videmus mutos per nutus miscere colloquia, ita etiam silentio addicti idem addiscere, et exsequi possent, si ablata loquendi libertate, signorum usus fuisset introductus, et passim permissus.

C Totum hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis II part., cap. 17, n. 1 et sequentibus.

CAP. XXXII. — Ex hoc capitulo evidenter apparet quod non tantum primis Carthusianis licitum esset nonnunquam se invicem visitare, quando prior ex rationabili causa id permittebat, sed quod non raro plures monachi simul convenirent ad aliquod opus

CAPITULUM XXXIII.

De jejuniis atque cibis.

1. Nunc de jejuniis cibusque dicendum est. Secunda, quarta, sextaque feria, pane, et aqua, et sale, si cui placet, contenti sumus.

2. Tertia, quinta et Sabbato legumina, vel aliquid hujusmodi ipsi nobis coquimus, a coquinario vinum, et in quinta feria caseum, vel aliquid cibi lautioris accipientes.

3. Ab Idibus Septembris usque ad Pascha, exceptis solemnitatibus, non nisi semel in die manducamus.

4. A Pascha autem usque ad prædictum terminum, tertia, et quinta feria, nec non et Sabbato iterato reficimus.

5. Ad cœnam, vel ad prandium, cum semel edimus, herbas crudas, vel fructus, si adsint, accipimus. Quæ retinentes quandiu sufficiunt, alia ejusdem duntaxat generis non accipimus. De caseo namque seu piscibus aut ovis, vel si quid ejusmodi, quæ pitantias vocamus, semel sumimus, quod superest reddimus.

6. Vinum non nisi in prandio vel cœna potamus.

COMMENTARIUS.

sibi a priore commissum perficiendam, et sic convenientes, soluta tunc silentii lege, inter se libere loqui possent, sed non cum supervenientibus, nisi priore præsentem aut permittente.

Idem de verbo ad verbum refertur in antiquis statutis II part., cap. 18, n. 2. Et nunc etiam eodem prorsus modo præscribitur et servatur.

CAP. XXXIII. — Num. 1. *Secunda, quarta sextaque feria, etc.* Subaudiendum est, nisi in ipsis diebus occurreret festum capituli. Id per cap. 52 evidenter apparet, ubi fratres ipsa etiam feria sexta, quæ vulgariter dies Veneris dicitur, ex superveniente festo ab abstinentia servanda eximuntur, quamvis illam semel tantum in hebdomada servarent. Hic autem exprimitur, quæ et quales essent abstinentiæ illæ, quas initio ordinis a nostris observatas fuisse constat, circa quas a quibusdam nunc de relaxatione arguimur, quia non eodem modo servantur. Sed antequam rationem de hac re suis locis reddamus, et probemus non ideo institutum Carthusianum ullo modo fuisse relaxatum, cum ista observantia non absoluta, sed semper sub conditione fuerit introducta et observata in ordine: Notet lector conditionem illam esse expresse declaratam in sequenti capitulo 35, ubi dicitur: *Sed et si cui pitantiam aliquam, seu cibi, seu somni, vel alterius cujuslibet rei facere, id est præstare, prior voluerit, repugnare fas non habemus, etc.* Ex quibus verbis luce clarius patet istas abstinentias ab omnibus et a singularibus personis, tantum tunc fuisse servandas et servatas, quando et quandiu posse et convenire prior iudicaret, absque sanitatis illarum detrimento. Dico, *sanitatis*, quia superflua prorsus et inutilis fuisset ista conditio, si sanitatis corporalis nulla fuisset habenda ratio, et in hoc elucet magna discretio, quam veluti instituti sui basim posuerunt primi Carthusiani, cavere volentes, ne ex nimia austeritatibus corporalibus adhærentia, plures e suis in via solitariæ vitæ deficerent, sicut jam evenisse sciunt antiquis quibusdam anachoretis et aliis. Quæ discretio mirum in modum profuit ad servandum ordinem in suo vigore.

Num. 2. *Tertia, quinta, et Sabbato legumina, vel aliquid hujusmodi ipsi nobis coquimus, etc.* Hic refrendenda est memoria eorum quæ jam cap. 7 diximus

A circa coquinam illam, quam sibi ipsis faciebant singuli monachi in cellula, ad quam faciendam ordinate ministratur illis a coquinario provisio quarundam rerum comestibilium, quas apud se servabant, ut inferius dicitur, donec deficerent, et tunc novas peterent et acciperent. Et advertit quod nulla huc usque sit mentio de pitantia, et per verba illa, *aliquid hujusmodi*, non possumus certo scire quid hoc esset, quod etiam sibi coquere possent.

Ibid. *A coquinario vinum, etc. In quinta feria caseum vel aliquid cibi lautioris, etc.* Ecce apparere incipit quod feria quinta portio casei, ultra solum ordinate ministraretur, vel aliquid cibi lautioris, sed nondum hic fit mentio ovorum et piscium, quamvis etiam dici possit quod per aliquid cibi lautioris B id ipsum indicaretur.

Num. 3. *Ab Idibus Septembris, etc., exceptis solemnitatibus, non nisi semel, etc.* Per solemnitates intelligi debent festa capituli, hoc enim verbo utitur R. P. Guigo, etiam de festis duodecim lectionum loquens, prout ex cap. 4, n. 13, probatur. Hic vero designatur tempus quo jejunium ordinis servatur, quod semper fuit et est eodem tempore observatum.

Num. 4. *A Pascha autem, etc., tertia et quinta feria, nec non Sabbato iterato reficimus.* Id est non tantum prandium sed et cœnam sumimus, unde et hi dies vocantur apud nos, dies binæ refecctionis.

Num. 5. *Ad cœnam vel prandium, cum semel edimus, herbas crudas, vel fructus si adsint accipimus. Quæ retinentes, etc.* Ex hoc loco non est intelligendum quod diebus jejunii ordinis ad prandium cum semel ederent, herbis tantum crudis vel fructibus, si adessent, uterentur; contrarium enim evidenter apparet n. 2, ubi dicitur quod sibi met legumina coquerent: sed tantum id significat quod herbis crudis, id est oleribus quorum provisio illis dabatur, vel fructibus quando habebant, tunc libere uti illis licitum esset, quæ ideo apud se servare poterant quandiu durabant; id autem exprimitur ad distinctionem rerum comestibilium quas in cella servare poterant, et esculentorum quæ sumpta refecctione reddere debebant, de quibus subditur.

Ibid. *De caseo namque, seu piscibus aut ovis, aut si quid hujusmodi quæ pitantias vocamus.* Hic aperte exprimitur quod non tantum caseo, sed et piscibus

7. Quod panis et vini superest, Sabbato redditur. Quando in refectorio reficimus, caseus, vel aliqua talis pitantia, oleribus vel leguminibus superadditur, et in cœna, vel fructus vel herbæ crudæ, si adfuerint apponuntur.

8. In Adventu nec ovis nec caseo vescimur.

CAPITULUM XXXIV.

De mensura vini et casei.

1. Mensura vini sive in cellis sive in refectorio eadem perseverat, eodemque modo temperatur.

2. Nam puro [*al. puro namque*] non utimur.

3. Panis, quamvis de tritico, torta [*al. tamen torta*] est, album enim panem non facimus.

COMMENTARIUS.

et ovis, aliisque hujusmodi ad victum uterentur, et inde componeretur portio cibi singulis monachis ministrandi, quam *pitantiam*, et aliquando pulmentum vocabant. Quibus autem diebus ministraretur talis pitantia? Certum est quod diebus Dominicis et festis in refectorio daretur; Itemque feria quinta, ut ex n. 2 præsentis capituli conjicitur, sed et aliis etiam diebus juxta domus facultates, et prioris ordinationem, nonnunquam ministrari perspicuum erit ex sequentibus, exceptis tantum diebus abstinentiæ deputatis.

Num. 5. *Semel sumimus, quod superest reddimus.* Id est, quod sumpta refectioe ex pitantia sibi ministrata, non poterant monachi ex illa aliquid reservare, vel in cœnam, vel in crastinum, sed quod residuum erat, debebant in fenestella reponere, a coquinario resumendum, prout semper in ordine fuit et est observatum.

Ex his autem verbis liquido constat quod non tantum diebus festis, sed etiam ferialibus pitantias a coquinario acciperent; non enim possunt applicari diebus festis, quibus in refectorio comedebant, quia ibi pitantia illis ministrabatur, et finito prandio residuum a ministrantibus resumebatur, ut mensa esset vacua, quando lectori refectorii signum dabatur ut lectioni finem imponeret, superfluum fuisset de pitantiis in refectorio ministratis dicere, *semel sumimus, quod superest reddimus.* Id enim in comedentis libertate non erat, quando in refectorio comedebat, necesse ergo est ut id pitantiis in cella ministratis applicetur.

Num. 6. *Vinum non nisi in prandio vel cœna potamus.* Id significat quod extra prandium et cœnam ordinate vinum bibere non debeamus. Sed inde apparet quod primi Carthusiani, exceptis diebus abstinentiæ deputatis, vino in refectioe mane et vespere communiter uterentur.

Num. 7. *Quod panis et vini superest, Sabbato redditur.* Ibi videtur quod etiam ex vino sibi ministrato, aliquid in cella servare possent, quod tamen Sabbato reddere debebant, sicut et residuum panis ministrati. Vinum autem in cella sic servare nobis nunc non licet.

Ibid. *Quando in refectorio reficimus, caseus, etc., oleribus vel leguminibus superadditur.* Inde apparet quod bina fercula in refectorio ministrarentur. Illud nempe quod pitantiam vocabant, et insuper legumina aut olera.

Totum autem hoc capitulum relatum habetur in

A antiquis statutis II part., cap. 14, nu. 5, 6, 9, 10, 11, 13, 17 et 19. Et ut ex hujus capitali recta intelligentia via pateat ad plura alia recte intelligenda, quæ in Consuetudinibus R. P. Guigonis passim occurrunt, et errandi occasio tollatur, illius capitali elenchum hic addimus. Ex hoc ergo capitulo ista eruuntur: 1. Primi Patres recipiebant a coquinario provisionem leguminum, id est fabarum, pisorum, etc. Itemque olerum, quæ sibi coquebant, atque etiam fructuum, et hæc apud se servabant, donec consumpta essent, quibus consumptis alia petebant et recipiebant. 2. Vinum et panem recipiebant, et servare in cellula poterant usque ad Sabbatum, vinoque tum in prandio tum in cœna utebantur, exceptis diebus abstinentiæ deputatis. 3. Ultra ea quæ sibi in cella coquebant, statutis diebus pitantiam a coquinario recipiebant, ex qua nihil in sequentem refectioem reservare sibi poterant, subaudi semper sine prioris licentiâ; et hæc pitantia ex caseo, ovis, vel piscibus, aut aliqua re hujusmodi constabat. 4. Diebus refectorii, pitantiæ legumina in prandio addebantur. 5. A festo Exaltationis S. crucis usque ad Pascha, jejunium, quod vocamus *ordinis*, servabant, et illud vocatur jejunium non præcipuum, quod procuratori et aliquando priori in gratiam hospitem frangere permittebatur. Præcipuum vero dicebatur, quod ex præcepto Ecclesiæ erat servandum. 6. A festo Paschæ usque ad festum Exaltationis S. crucis, binam refectioem sumebant, id est prandium et cœnam, exceptis diebus abstinentiæ vel jejunio deputatis.

Plura adhuc de hac re dicenda occurrent sub capitulo 52.

CAP. XXXIV. — Num. 1. *Mensura vini.* Nulla ergo fiebat distinctio inter dies festos et alios circa vini mensuram, cum semper æqualis esset. Additur in novis statutis prohibitio et pœnitentia ei e nostris qui purum biberet vinum.

Num. 3. *Panis quamvis de tritico torta est, album enim panem, etc.* Per *tortam* intelligit panem subrufum, qualis adhuc fit in ordine, idemque nomen tortæ retinet, et semper ministratur monachis simul cum parvo pane albo eadem quantitas tortæ, ut sic media pars panis, qui nobis ministratur, torta sit, et alia panis albus. A plerisque autem nostrum, hæc torta præfertur pani albo, quia certe plus sapit. Sed quia albus levior est, et stomachum minus gravat, hac de causa usus ejus in ordine introductus

4. Caseus eodem, tam in cellis quam in refectorio pondere datur.

CAPITULUM XXXV.

Quod nulli liceat majora exercitia favere, nisi favente priore.

1. Abstinentias vero, vel disciplinas, vel vigiliis, seu quælibet alia religionis exercitia, quæ nostræ institutionis non sunt, nulli nostrum, nisi priore sciente et favente, facere licet.

2. Sed et si cui pitantiam aliquam seu cibi seu somni vel alterius cujuslibet rei facere, aut durum et grave aliquid imponere voluerit, repugnare fas non habemus, ne cum ei resiterimus, non ei sed Domino, cujus erga nos agit vices, restitisse inveniamur.

3. Licet enim multa sint et diversa quæ observamus, uno tamen et solo obedientiæ bono, cuncta nobis fructuosa futura speramus.

COMMENTARIUS.

est et inolevit, ut portio panis albi simul cum torta A monachis ministraretur.

Ex hac autem sollicitudine advehendi triticum in istas rupes Carthusiæ, unde panis monachis conficeretur, evidenter apparet quam discrete omnia disponenda esse docuisset alumnos suos S. Bruno institutor noster, ut perseveranter possent illæsa sanitate in suo proposito servire Deo, et æquali passu in sui instituti præxi semper incedere, atque cavere ne illis eveniret, quod pluribus evenisse sciebat, qui extremitatibus gaudentes rigidas abstinentias quidem suscipiebant et aliquo tempore pertinaciter exercebant, sed postea læsa inde corporis valetudine, ad omnes sensim observantias inhabiles reddebantur, et deinceps non solum ad exercitia spiritualia relinquenda, sed etiam ad corpus studiose fovendum et nutriendum compellebantur. His ergo inæqualitatibus aditum occludere volens, de bono pane triticeo voluit suis provideri. Triticum autem non fert eremus Carthusiæ sicut nec vinum. Accessus rupium erat tunc valde difficilis et dorsis tantum animalium, vel solis hominum humeris ex aliqua parte, poterat huc afferri. Triticum et vinum magno pretio constabant; at nihilominus panem ex tritico voluit monachis confici, quod semper uterentur, vinumque semper ministrari. Sciens enim bonum panem, vinum, et ova esse apud nos præcipuam materiam unde sustentemur et firmam valetudinem servemus, hæc nostris ministrari præscripsit. Legimus quidem pro solis infirmis pisces emi solitos fuisse, at de ovis nihil tale scriptum est.

Num. 4. *Caseus tam in cellis, etc.* Inde apparet bene ordinata stabilitas et conveniens proportio, quam ubique a nobis servari volebat, rejectis singularitatibus, id est rebus ex propria voluntate susceptis, et non ex superioris licentiæ aut præscripto, quas sciebat a vitæ solitariæ professoribus magno studio esse proscribendas. Ex illis enim non raro nascitur quoddam vanitatis supercilium, aut pacis turbatio; ex sequenti autem capitulo evidenti apparet, quanta circumspectione primi S. Patris nostri Brunonis successores voluntarias singularitates et indiscretionem a suis vellent eliminare, et qualiter in sola obedientia rerum Carthusianarum summam et instituti nostri rationem ponerent.

Totum hoc capitulum in antiquis statutis refertur parte II, cap. 14, nn. 15, 16 et 18.

CAP. XXXV. — Ex his R. P. Guigonis verbis innotescit quod obedientia Carthusiana a primævo instituto in illa est apud nos existimatione, et talis esse debet, ut præter eam nihil proficuum aut validum reputetur in ordine, ipsaque censeatur veluti cor instituti Carthusiani.

Hoc autem capitulum non solum in antiquis statutis relatum habetur II part., cap. 14, nn. 25, 27 et 28, sed etiam in novam statutorum collectionem idem de verbo ad verbum translatum est. Et nemo inter Carthusianos numeratur, qui vota sua non emisit sciens et volens, relative ad verba in hoc statuto contenta. Ex his autem verbis liquet.

Primo, monachum Carthusianum per professionem suæ obedientiæ, abrenuntiasse etiam quibusdam operibus pietatis, quæ aggredi non potest, nisi priore sciente et favente; quod maximæ prudentiæ est, ut solitariis auferatur occasio incidendi in graves indiscretionem, quibus præ cæteris statutis obnoxius esset solitariorum status, nisi obedientiæ regimine duceretur.

Secundo, paratum esse debere ad recipiendum indulgenter a superiore levamina quædam in cibo, potu, somno præter statutum; quod etiam vere discretiōis est, ut ex superioris judicio sanitatis solitariorum cura pendeat, et a solitario monacho omnis obstinationis in proprio judicio, et indiscretionis occasio amoveatur; status enim ille, ut jam dictum est, discretione indiget, ut in eo cum sanitate et alacritate absque interruptione aut relaxatione Deo jngiter serviatur.

Tertio, illum similiter ad obediendum teneri in duris et gravibus præter statutum, quæ ei a superiore injunguntur. Unde patet Carthusianum ex vi professionis suæ voluntatem propriam sic obedientiæ virtuti subjecisse, ut eam Deo obtulerit, æstinandam sicut ovis occisionis.

Quarto, hanc vim obedientiæ in eo statu monachum Carthusianum constituere, ut in persona superioris Deum ipsum considerare debeat.

Quinto et postremo sensum ordinis et spiritum instituti Carthusiani in obedientia sic consistere, ut ex illa sola observantias Carthusianas vim meriti assumere, et extra eam nullius meriti esse, pro certo habendum sit.

Inde factum est ut qui formam celebrandi capitulum generale instituerunt, R. Patris Guigonis et

CAPITULUM XXXVI.

De hospitibus suscipiendis.

1. Pro episcopis et abbatibus et cunctis in religioso habitu constitutis (tales enim a priore ad mensam suscipiuntur), si tali hora venerint, jejanium ab eodem, nisi sit [al., fuerit] præcipuum, solvitur; non enim vel gyrovagi, vel a religione refugæ, vel personæ laicæ ad ejus mensam suscipi consueverunt.

2. Episcopi autem et abbates etiam sedem prioris tam in ecclesia quam in cæteris tenent locis. Sed episcopi benedictiones etiam dant; abbates sola sedis honorificentia sunt contenti; benedictiones autem juxta morem sacerdos hebdomadarius tribuit.

3. Quos, id est episcopos et abbates, cum veniant inclinati et usque ad terram flexis genibus, cæteros autem reverenter tantum supplicantes osculamur.

4. In superiori autem domo non nisi religiosi hospites jacere consueverunt. Et quoniam de priore sermo se intulit, addendum est qualem se in susceptæ domus negotiis soleat exhibere.

COMMENTARIUS.

primorum Patrum vestigiis inhærentes, ibi expresse notaverint formam et circumspectionem, quæ servanda esset quando capitulum generale in aliqua re rigorem ordinis minuendum esse censeret; servata etiam similiter libertate observantiis antiquis aliquid novi et durioris addendi, quod ad finem instituti nostri consequendum magis conducere, pensata temporum personarum et experientiarum ratione, sibi videretur. Quod eodem modo huc usque observatum esse suis locis probabitur; sicque nec a mente nec a littera in hoc cap. 35 per R. P. Guigonem expressa, capitulum generale ordinis, atque ideo ordinis corpus aberrasse, cuique cordato pacifice et in spiritu charitatis res pensare volenti perspicuum erit.

CAP. XXXVI. — Num. 1. *Pro episcopis et abbatibus cunctis*, etc. Jam cap. 18 fuerat expressum qualiter et quam benigne hospites essent a procuratore suscipiendi. Nunc vero R. P. Guigo declarat quomodo a priore suscipi debeant, qui etiam hospitalitatis gratia jejunium ordinis frangit, et ad mensam non tantum episcopos et abbates, sed et cunctos in religioso habitu constitutos recipere debet. Quod nunc temperatius exercetur, ne ex necessitate toties suscipiendi hospites, ipse prior a sui officii muniis retrahatur. Unde in modernis statutis id limitatur ad hospites, quibus id commode negari non potest, et insuper additur: *Quanto rarius, tanto melius*. Quantum enim temporis insumitur in similibus, quod alibi fructuosius impenderetur? Quot superflua verba proferuntur? Res ipsa loquitur.

Ibid. *Non enim gyrovagi, etc., vel personæ laicæ, etc., consueverunt*, etc. Non absolute dicitur quod laici ad ejus mensam prorsus non suscipiantur, sed tantum dicitur quod non sit consuetum eos ibi recipere, sicut recipiuntur alii qui in religioso habitu sunt constituti, qui cuncti suscipiuntur, laici vero non, nisi illius qualitatis sint cui id negari non possit, et in hoc convenit sensus R. P. Guigonis cum modernis statutis ubi dicitur, cap. 3, 11 part., n. 31: *Prior in domo sua cum hospitibus advenientibus non debet passim et indifferenter comedere, sed tantum cum honestis personis et talibus, quibus hoc commode negari non poterit; et tunc etiam quanto rarius, tanto melius*. Temporibus etiam rationi ex aliqua parte de-

bet imputari ista mutatio, quæ est in melius facta dummodo res intra metas mentis statutorum semper contineatur.

Num. 2. *Episcopi autem et abbates*, etc. Inde edocemur quantum distare debeamus ab omni specie jurgiorum, quæ non raro nascuntur hodie pro gradibus servandis. Videmus enim quod in omnibus episcopis dignitatem characteris indistincte honoraverint primi Patres nostri, servata tamen semper singulari reverentia pro episcopo diocesano. Ab hoc ergo spiritu nunquam aberrare debemus; *cui honorem, honorem* superabundanter potius quam parce reddendo, ut in hoc cognoscant omnes, quod simus primorum Carthusianorum discipuli, humilitatem animi, humanitatem conversationis, hospitalitatem ac sinceram dilectionem in omnibus exhibendo.

Ibid. *Benedictiones autem juxta morem sacerdos hebdomadarius tribuit*. Hic locus confirmat quod jam diximus de frequenti apud nos missarum conventualium celebratione, cum expressa fiat mentio sacerdotis hebdomadarii. Unde raritas illa missarum, de qua loquitur R. P. Guigo in quibusdam locis, longe aliter intelligenda est quam quidam censuerunt.

Num. 3. *Quos, id est episcopos*, etc. Habemus hic qualiter humilitatis spiritum, quo intus abundare debemus, etiam exterius in actum reducere debeamus; nec unquam apud nosmittere quidquid sæcularis fastus aut supercilii tenuem habet umbram.

Supplicantes, id significat apud nos inclinationem corporis, qua salutationes facimus, imo ea utimur in ecclesia loco genuflexionis. *Osculamur*; inde evidens est quod forma salutandi in osculo sancto, prout dicit Apostolus, apud nos semper fuerit in usu; sed hac forma salutandi utendum tantum est, habita ratione personarum et decentiæ, temporum et regionum.

Num. 4. *In superiori autem domo non nisi religiosi*, etc. Ibi ergo tantum pernoctabant, qui ad mensam a priore debebant suscipi, in chorum ingredi, et ad colloquium admitti cum monachis; nam simul ista conjungi videmus ex hoc loco et ex capitulo decimo.

Porro totum hoc capitulum refertur in antiquis statutis part. 11, cap. 9, nn. 27, 3, 2 et 28.

De tractando consilio.

1. Si quid igitur magnum vel grave tractandum fuerit, prior omnes in unum monachos præcipit convenire. Ibi que cum omnes quid sentiant libere pronuntiaverint, quod melius rectiusque existimat, sine ulla personarum acceptione, exsequitur.

2. Et hoc omnino tanquam utilissimum rectissimumque servatur, ut nemo vel alterius, vel suam contentiose præsumat defensare bententiam; ne bonum, quod absit! consilii in discordiam furoremque vertatur.

3. In levioribus vero rebus et magis consuetis suo tantum et maturiorum est contentus consilio.

4. Qui ne forte temporalium cura rerum, ac sollicitudine prægravatus, spiritualibus minus possit intendere, tales singulis obedientiis fratres satagit deputare, quorum eas fidei secure valeat credere.

CAPITULUM XXXVIII.

De cura infirmorum.

1. Qui cum erga omnes, præcipue erga infirmos ac debiles atque in tentationibus positos, sollicitum, benignum atque misericordem debere se noverit existere: *Non enim, secundum sententiam Domini, sanis est opus medicus, sed male habentibus (Matth. ix, 12)*: qui tamen et ipsi secundum B. Benedicti dicta, ne superflua vel impossibilia petendo, vel forte murmurando servientes sibi contristent, diligentius admonentur attendere, et ut memores arrepti propositi, ut sanos a sanis, ita ægrotos ab ægrotis sæcularibus debere cogitare discrepare, nec illa in eremis, quæ vix in urbibus inveniuntur, exposcere.

2. Isti igitur Christi passiones, illi suadentur attendere miserationes. Hinc isti fortes ad ferendum, illi prompti ad subveniendum; dumque propter Christum et isti sibi serviri, et illi servire considerant, nec isti superbiunt, nec illi deficiunt, ab eodem utrique Domino mercedem sui præstolantes officii, isti patiendi, illi miserendi.

COMMENTARIUS.

CAP. XXXVII. — Hoc capitulum totum refertur in antiquis statutis in part., cap. 7, n. 4, et adhuc enucleatius exprimitur in modernis statutis.

Ex hoc autem capitulo apparet quod antiquitus apud nos, nulla habita rerum distinctione nec suffragiorum quantitate, cum omnes libere pronuntiassent quid sentirent, prior quod melius rectiusque existimabat, sine personarum acceptione, exsequatur. Rationem subdit R. P. Guigo cur res ita ab eis observaretur. Sed quia jus ecclesiasticum plura deinde instituit circa novitiorum receptionem et alia similia, quæ observare ordo debuit, inde factum est ut in statutis aliqua addita fuerint, quæ in certis rebus priorem ad accipienda ex necessitate et sequenda suffragia monachorum adigunt.

Num. 4. *Qui ne forte temporalium cura rerum, etc.* Inde evidens est quod cura temporalium tunc temporis pertinebat ad priorem, qui ideo monetur singulis obedientiis, id est coquinæ, portæ pontis, agriculturæ, etc., ut ex infra dicendis patebit, tales fratres præponere, ex quorum sedulitate et industria posset illius sollicitudo minui et temperari. Ex antiquis statutis id liquidius constabit, et quod computa, id est rationes receptorum expensorum, ipse prior scriberet et redderet.

Ex hoc autem loco via aperitur ad recte intelligendum quid sibi velint statuta antiqua et capitula generalia, quando officialibus succensere videntur. Non de clericis sive monachis agitur, e quorum numero assumebatur tantum unus procurator, qui nunquam terminos egrediebatur, sed de conversis, qui a primævo instituto, ut in istis consuetudinibus videtur, foras ex necessitate egrediebantur.

CAP. XXXVIII. — Num. 1. *Qui cum erga omnes.*

PATROL. CLIII.

Hic apparet forma humanitatis, discretions et charitatis, quæ juxta casuum indigentiam a prioribus apud nos semper debet servari, maxime erga ægrotos, et id suadet ratio. Cum enim solitarius opus habeat occupatione tum spirituali tum corporali ad tempus utiliter in solitudine transigendum, et ideo seipso, ut ita loquar, uti debeat, idque præstare non plene valeat dum ægrotat: tunc ergo per providentiam pastorem prioris id debet supplere, tam per se quam per alios. Qui si in aliis debet agere ut pater, in casibus hic expressis se gerere debet ut mater, et factis probare quod, si cœli stellas posset advehere ad auxilium præstandum afflicto ægrotato in lecto jacenti, id libentissime faceret. Ecce qualis debet esse affectus charitatis in priore, et quid ab eo requirit R. P. Guigo, qui fere oblivisci videtur austeritatis Carthusianæ, dum de infirmorum cura agitur. Sed tum ipse prior tum ægrotus subditus debent semper arrepti a nobis propositi rationem habere et a virtutis Christi praxi nunquam discedere; quod optime statim explicat.

Ibid. *Qui tamen et ipsi, etc.* Hic blande inducit ægrotos ad quædam vitanda, nempe ut superflua et impossibilia non petant, nec murmurando servientes sibi contristent, ut illa demum in eremis non exposcant, quæ vix in urbibus reperiuntur; ad quem finem illis utitur verbis; *ut sanos a sanis, ita ægrotos ab ægrotis sæcularibus discrepare debere cogitent.* Inde evidens est quantum distet mens R. Patris Guigonis a sensu illorum qui vellent ejus auctoritate uti ad probandum durum et quasi inflexibilem modum agendi, etiam circa monachos ægrotos, esse servandum. Hoc enim semper a Carthusiano spiritu et usu alienum fuit. Porro nihil religiosius

3. Propter hos solos, si tanta fuerit ægritudo, pisces emere solemus.

CAPITULUM XXXIX.

De minutione.

1. Medicinis autem, excepto caeterio et sanguinis minutione, perraro utimur. Minuimur autem in annis quinquies. Post Octavas Paschæ, post solemnitatem apostolorum Petri et Pauli, secunda hebdomada Septembris, septimana ante Adventum et hebdomada ante Quinquagesimam. In quo tempore, ieiunationis scilicet, per tres continuos dies bis reficimus, aliquid cibi melioris accipientes.

COMMENTARIUS.

et disertius potest scribi, quam quæ hic dicit vir sanctus, circa modum agendi, tum a prioribus, tum ab ægrotis nostris servandum.

Num. 3. *Propter hos solos, etc. Pisces emere solemus.* Non inde concludendum est quod pisces tantum comederent primi patres nostri, quando ægrotarent. Idem falsum esse convincitur ex cap. 33, aut quod piscibus tantum vescerentur, cum eis ab extraneis darentur. Sed sciendum est intra eremum Carthusiæ torrentem fluere qui optimos fert pisces, et in ea abundantia, quæ certe tunc temporis pro parvo conventu communiter sufficiebat. Sensus ergo auctoris est, quod eo tantum casu pisces emere solerent, id est pro ægrotis, quando vel ex proprio torrente obvios (nam certis temporibus impossibile est piscari), vel ex vicinorum charitate oblates non haberent. Nihil simile dicit de ovīs.

Totum autem hoc capitulum refertur in antiquis statutis, parte prim. cap. 44, nn. 1 et 4.

CAP. XXXIX.—Num. 1. *Medicinis... perraro, etc.* Subaudi extra tempus ægritudinis, nam tunc medicorum ordinationi standum est.

Ibid. *Minuimur in anno, quinquies, etc.* Hunc locum miramur omnes: nam id tantum ad servandam firram valetudinem tunc a nostris adhibitum fuisse pro certo habemus. Et ex hoc capitulo satis probatur; nam in cibo, somno et aliis rebus sibi magis indulgere videntur; quod certe ridiculum esset, si ex spiritu mortificationis ex una parte sic se minui sanguine per venæ apertionem certis temporibus carassent, et ex alia quædam corporalia commoda extra communem regulam procurassent. Si autem tale quid istis temporibus attentarem, omnes fere monachos in brevi necarem, imo magna cautione opus nobis est, ut vel semel aut bis in anno alicujus monachi venam absque infirmitatis necessitate nunc aperiri sinamus.

Ex hac ergo necessitate, quæ sensim sese protulit, abstinendi ab hac vicissitudine minuendi monachos, probatur habemus vires corporum veluti senescere mundo imminutas esse, et longe minores nunc esse quam tunc erant; sicque vera ad litteram esse verba illa D. Gregorii, qui robur corporum sui temporis cum antiquis conferens, et mundum etiam senescere ac deficere probare volens, ita loquitur: *Mundus in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis sobolem robustus fuit; salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, et quasi ad vicinam mortem, molestiis crebrescentibus urgetur. Pro-*

certa:is etiam corporum diversitas potest in testimonium adduci. Ossa primorum Patrum cum veneratione in quodam sacello, sub quo est cavea, servamus, quæ si cum nostris comparetur, nos adolescentium, illi vero virorum perfectorum ossa habuisse evidens est, in comparatione nostrorum.

Unde ergo ista virium corporaliū diminutio, quæ tantæ erant, ut primi Patres sanguinis emissionem quinquies in anno faciendam sibi præscriberent, absque periculo diminutionis virium? Nos vero vix semel in anno id audemus permittere, absque causa, experimentis edocti de necessitate abstinendi a minutione sanguinis, qua vires nostrorum enervantur, ita ut, si id permittatur, deficient, et infirmitates habituales non raro incident, quibus tandem ad observantias ordinis inhabiles, et nonnulli inutiles personæ efficiuntur? Id ex tribus causis eveniæ persuasum habeo; quarum:

Primam ex natura simul cum mundo sensim faciente procedere credo.

Secundam, quæ præcipua mihi videtur, ex usu sensim introducto, aucto, et quotidie crescente delicatius vivendi et pueros educandi in sæculo, provenisse arbitror; ex qua delicatiori vivendi et pueros educandi consuetudine variæ necessitates subortæ sunt. Modus enim enutriendi corpora, ex consuetudine in habitum, et ex habitu in necessitatem versus est, et inde factum est ut corpora nostra, quæ, antequam ad ordinem adduceremus, in sæculo per viginti ad minus annos fuerant delicatius nutrita et istis necessitatibus assueta, jam communiter non valeant ea ferre quæ antiquorum Carthusianorum corpora ferre facile valebant, prout sunt abstinentiæ illæ in pane et aqua, de quibus suis locis dicemus. Has nedum permittere nunc vix audemus, sed quibusdam etiam petentibus negare, imo prohibere cogimur, adeo experientia edocti sumus quid istæ abstinentiæ efficerent his temporibus in plerorumque solitariorum corporibus, si in pane et aqua servarentur. Quod supra diximus probatur in rusticis, quorum pueri in pane et aqua et caseo nutriti longe robustiores sunt quam honestorum urbicorum filii, et plura ferunt et faciunt quam isti. Cur autem monachi Carthusiani juniores, ad eundem vivendi modum, qui rusticis ordinarius est, per consuetudinem vivendi prout in sæculo vivebant, devenire nequeunt? Ad hoc respondemus medium et modum constitui debere in rebus, ultra quod progredi vitiosum est.

Juvenes ad nos ex sæculo venientes in magnam

2. Primaque die, ne quid adversi ex minutionis occasione contingat, ad colloquium refecti convenimus; post prandium etiam vinum bibendi licentiam habemus, non tamen in alterius cella.
3. Nihil enim unquam alimentorum in aliena licitum habemus sumere cella.
4. Per hos tres dies mane redimus ad lectos, necessaria dicimus coquinario, a quo duobus prioribus diebus etiam tria ad coenandum ova suscipimus.

CAPITULUM XL.

De ornamentis.

1. Ornamenta aurea vel argentea, præter calicem et calamum, quo sanguis Domini sumitur, in ecclesia non habemus, pallia tapettaque reliquimus.

COMMENTARIUS.

satis incidunt mutationem per labores, per vigiliis, per jejunia, quibus statim in ordine addicuntur, per vivendi modum, per animi applicationem, cujus labor opera corporalia longe superat, quibus omnibus, si ipsi robustiores rustici applicarentur, nonnulli statim deficerent. Qua de causa discretione opus esse perspicuum est, ne a justo medio tolerabili, et absque mutatione aut relaxatione, portabili atque durabili, aberretur.

Omnes fere ad ordinem venimus in adolescentia circa vicesimum annum, dum ætas viget et alimento convenienti indiget, quod ideo saltem ex aliqua parte possit cum naturali usu in sæculo assumpto concordare, quodque si discrete non ministraretur in nostro statu solitario, maxima pars nostrorum juvenum inhabilis esset ad plures observantias regulares antequam trigesimum annum attingeret. Quid autem inde eveniret, et quo deveniret nostra observantia? nemo non videt.

Sed maxime ad prudentiam regiminis solitariam vitam proficientiam in genere, et discretam agendi formam singulorum in specie pertinet, ut res nostræ Carthusianæ in eo semper medio constituantur, ad quod minus robusti possint pertingere sicut et robustiores, ut ex infra dicendis cap. 54 evidentius patebit, et sic in eandem mensuram conveniende omnes possint Deo alacriter servire, in bona valetudine perseverare, in eadem semper observantia permanere, frequentioribus dispensationibus non indigere, ad solatia quæ in ordine nostro prohibita sunt (ut est exire e monasterio) non aspirare, et absque singularitate unanimes in domo Dei ambulare.

Iste semper fuit scopus ordinis in rebus nostris disponendis qui scopus a R. P. Guigone fuit jamdudum nobis assignatus, a capitulis generalibus semper deinceps intentus, in statutis expressus, ac denique a posteris nostris semper intuendus, ut vestigiis Patrum tam veterum quam recentiorum in omnibus inhærentes, ne quid nimis aut minus, ordinem in sua integritate conservent.

Tertiam tandem rationem enervationis virium corporalium ex majori Ingeniorum vivacitate ipsas vires corporis exhauriente procedere credo. Hæc autem paulo fusius notavimus, ut indiscretis quorundam argumentis occurramus.

Num. 2. *Primaque die ne quid adversi*, etc. Hic

A explicat licentias et recreationes, quæ tunc diebus minutionum dabantur.

Ibid. *Non tamen in alterius cella*. Hinc evidenter apparet quod licentia etiam daretur a priore se invicem visitandi in cella, sed nunquam ibi comedendi aut bibendi, prout etiam nunc stricte servatur; nam frustra mentionem faceret R. P. Guigo de vino nunquam in alterius cella bibendo, si alterius cellam ingredi cum licentia non licuisset.

Porro totum hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis parte sec., cap. 15, nn. 3, 6 et 7.

CAP. XL. — Num. 1. *Præter calicem et calamum*, etc. De isto calamo, quo sanguis Christi sumebatur, nulla fit mentio in antiquis statutis, sed tantum de calice: unde colligitur adhuc tempore R. P. Guigonis viguisse consuetudinem nonnunquam communicandi sub utraque specie, quod tamen soli diacono concessum fuisse credimus. Quam consuetudinem apud nos jam extinctam fuisse arbitramur temporibus R. Patris Riffertii, qui centum et viginti circiter annis post Consuetudines a R. P. Guigone scriptas, statuta illa edidit quæ antiqua vocamus, quia de illo calamo nullam amplius mentionem facit.

Hic apparet simplicitas quam etiam in supellectili ecclesiastica servare volebant primi Patres. Sed notandum est quod illis temporibus, quando nondum detectæ erant a nostris Indiæ Orientales et Occidentales, aurum et argentum atque etiam bombycinum sive sericum, valde rara erant in istis partibus, ita ut a solis regibus et principibus vestimenta serica, vel auro intertexta, usurparentur; unde res satis insolita fuisset, si a primis Patribus id genus vestium sericarum admissum fuisset, quorum divitiæ in paupertate et simplicitate jacebant. Per *pallia et tapetta* forsitan intelligit vir sanctus aulæ, et his similia, quibus nullibi in domibus nostris utimur, quamvis in quibusdam, solemnibus tamen duntaxat diebus, tapete operiatur gradus, sive pedestalium altaris. Cur autem candelabra, lampades et similibus supellex argentea in plerisque domibus ordinis nunc habeatur? Id primo processisse a fundatoribus domorum credendum est, qui talia dederunt in usum Ecclesiæ, deinde quia plures ecclesiæ ordinis in vicinio magnarum urbium constructæ sunt, ad quas plerique sæculares veniebant ex devotione ut sacris interessent, congruum visum est ad cultum Dei de-

2. Feneratorum et excommunicatorum munera non accipimus.

3. Chartulam quoque, quam de quibusdam talibus rebus conscripseramus, huic scripturæ injectimus.

CAPITULUM XLI.

Ut nulla extra eremum possideantur, et de sepultura peregrinorum.

1. Cupiditatis occasiones nobis et nostris posteris, quantum Deo juvante possumus, præcedentes, præsentis scripti sanctione statuimus, quatenus loci hujus habitatores, extra suæ terminos eremi nihil omnino possideant, id est non agros, non vineas, non hortos, non ecclesias, non cœmeteria, non oblationes, nec decimas et quæcunque hujusmodi.

COMMENTARIUS.

centius et honorificentius coram sæcularibus istis **A** tur pro omnibus, singuli sibi providere cogentur, et sic omnes a cellulæ quiete arcerentur); qui, inquam, ad hujusmodi officium assumitur, si laxet habenas cupiditatis habendi, acquirendi et possidendi quidquid potest et obvium venit, necesse est ut statim sese immergat in dissipationes, discursus, evagationes et similia quæ æque contraria sunt spiritui suæ professionis, ac strepitibus forensibus aut militaribus exercitiis ipsa cellulæ custodia. Unde evidens est illum spiritu Carthusiano esse destitutum, ac proinde cessare esse Carthusianum, statim atque in istam cupiditatem decidit, quam radicem omnium malorum merito vocat Apostolus, et post illum R. P. Guigo. Sed hanc radicem perditionis vocare non dubito pro monachis, maxime Carthusianis, cum per professionem monasticam et statim a se libere susceptum isti infelicissimæ cupiditati renuntiare Deo promiserint, quam postea in suæ professionis contemptum sequi volentes, merentur a Deo tradi in reprobum sensum.

Niam nihilominus in hoc sumptuositate reprobamus, maxime dum urgent necessitates pauperum, pro quibus sublevandis omnia ista distrahi debent et in cibos illorum erogari. Sed illas domos multum laudamus, quæ (servata tamen in omnibus religiosa decencia et locorum ratione) simplicitatem antiquam student semper, etiam in istis, æmulari.

Porro plus vel minus in hac materia adhibere, nihil confert ad personalem observantiam monachorum, qui nihil inde commodi hauriunt.

Num. 2. *Feneratorum*, etc. Ibi videtur quam scrupulose boni Patres nollent communicare peccatis alienis.

CAP. XLI. — Antequam ad explicationem hujus capituli deveniamus, quædam notanda veniunt, quibus ad sensum R. P. Guigonis absque erroris periculo capiendum lector disponatur, et ideo quæ superius attigimus, hic iterum repetere non dubitamus.

Primo, certum est nihil esse magis oppositum solitariae vitæ professoribus, quam cupiditas acquirendi et possidendi bona temporalia, ultra id quod necessarium est ad honeste et quiete vivendum in suo statu, consideratis circumstantiis personarum, temporum et regionum. Ad quid enim venit monachus ad cellulam, si ibi inclusus, mentem et desideria ad possidenda temporalia anhelet? Quomodo ad pedes Christi se cum Maria recipiet, et pio ejus otio fructur audiendo verba Christi, si mente et desiderii per mundum divagetur? Non tantum inutile, sed etiam stultam esse dicendum est, se in cella inclusisse, ut sic concupiscentiæ frena laxarentur.

Secundo, quas sollicitudines, quot labores et studia requirat temporalium rerum cura, quot discursus et difficultates pariat experimento quotidiano videtur. Qui ergo ex solitariis eligitur ad officium ordinis, cui annexa est cura providendi aliis, ut per unius ministerium cæteri Mariæ exercitio vacare possint in cella (nam si unus ad id non constituere-

B Tertio, ad temperandas sollicitudines eorum qui ad providendum necessitatibus totius conventus solitariorum, qui, nec temporalium rerum, nec sui ipsorum ullam sollicitudinem habere debent ex sui instituti præscripto, atque ad subveniendum familiæ integræ ac oneribus tum certis tum casualibus totius monasterii, certum est habendam esse honestam sufficientiam bonorum temporalium. Honestam voco, quæ quamdam rationabilem latitudinem habeat, ita ut quando, sive per calamitates communes, sive per defectum solutionis a conductoribus rerum nostrarum, redditus annuus non integre percipitur, possit nihilominus communibus indigentibus domus provideri absque vagandi et quærendi necessitudine. Quod eo justius in domibus nostris debet admitti, quod secandum spiritum professionis nostræ tenacius horere debemus ab exercitio vagandi, quærendi et exteriorum favores et dona nobis conciliandi, ut possimus subsistere; et merito, nam id solitariae nostræ professioni et instituto Carthusiensi prorsus contrarium est. Unde sequitur unum e duobus eligendum esse, aut instituto Carthusiensi renuntiare, aut labore possessiones ac redditus qui sufficiant, modo in morali latitudine constituta, ad sustentationem totius conventus et ad opera illius portanda.

D His postis dicendum est mentem S. Innocentii nostri, et post illum R. Patris Guigonis, in illis tribus supra notatis consistere, quod ex jam dictis

2. Simili etiam tenore sancitum est, ut neminem prorsus, sive intra, sive extra eremum istam defunctum suo sepeliant in cœmeterio, nisi forte aliquem hujus propositi hic obire contigerit.

3. Sed et cæterarum religionum, si quis hic defunctus fuerit, quem sua congregatio hinc asportare, aut nequiverit, aut neglexerit, hunc sepeliant.

4. Nomen vero cujusquam in suo non scribent Martyrologio, nec cujusquam anniversarium ex more facient. Audivimus enim, quod non probamus, plerosque toties splendide convivari, missasque facere paratos, quoties aliqui pro suis eis voluerint exhibere defunctis. Quæ consuetudo et abinentiam tollit et venales facit orationes, dum quotus pastuum numerus totus est et missarum; nec ullum ibi vel jejunandi certum, vel obsecrandi constat propositum, ubi non devotione facientis, sed de pascentis potius pendet arbitrio. Nulla quippe die convivium vel missa deerit, si qui pascat nunquam defuerit. Quod si quis talem consuetudinem contentiose jurat laudabilem, non resistimus, agat ut libet, redditurus illi rationem, qui scrutans corda et probans renes reddet unicuique juxta viam et juxta fructum adinventionum suarum.

COMMENTARIUS.

probari potest, et ex infra dicendis amplius probabitur; ex jam dictis autem constat:

Primo, quod primi Patres renuntiassent odibilibus, ut aiunt, vagandi et querendi exercitiis, ad quod necesse erat ut haberent unde in sua solitudine, absque illa vicissitudine, pacifice viverent;

Secundo, quod vellent procuratores ordinis ad cellem quietem et secretum semper aspirare et recurrere, veluti ad salutis suæ portum;

Tertio, quod haberent sufficientiam rerum temporalium, ea morali latitudine sumptam, quam supra explicuimus. Nam habuisse illos constat unde sibi et hospitibus et familiæ providerent, atque etiam elemosynas pauperibus erogarent.

Nam. 1. *Cupiditatis occasiones, etc., loci hujus habitatores, etc.* Hic pro domo Carthusiæ specificè loquitur; nam fore sola est inter omnes domos ordinis in vasta eremo constituta; et quæ ideo possit amplos habere terminos, intra quos nulli compossessores reperiantur, quod certe domibus aliis convenire non potuit. Fundatores enim domorum liberum non erat, sic in unum veluti globum, possessiones necessarias ad domus sustentationem congregare; unde ad fundationes donorum constituendas dare coacti fuerunt redditus huc illucque dispersos. Et hæc est prima causa eorum, primis sæculis ordinis, licentiæ speciales datæ fuerint quibusdam domibus ordinis aliquid extra terminos possidendi, quæ tamen similia bona in emphyteusim, quantum poterant, dare solebant, ut sic curia se extricaret. Certum tamen est in ordine fuisse religiose servatum, ut certi termini assignarentur singulis domibus, extra quos possessiones agrorum haberi non possent, ut jam cap. 15, num. 4, diximus.

Dum hæc scriberet R. P. Guigo, bona fide illum putasse indubitatum est, quod ea quæ tunc possidebant Patres nostri intra eremum Carthusiæ, adjunctis aliis de quibus statim dicitur, sufficere semper debuissent ad quiete vivendum et onera domus portanda in ea mediocritate, quam inferius exprimit dicendo: *Nostrum quaecumque velle propositum penuriam, Deo gratias, raro sentit, aut abundantiam.* Et notandum est quod ista renuntiatio versetur tantum circa ea quæ sunt extra terminos: unde in rebus eas statim nominatim explicat subaudiendum

A est, quoad alias domos ordinis, nisi talia intra terminos sint: nam de hujusmodi rebus extra terminos non possidendis, hic tantum agitur.

Ibid. *Nihil omnino possideant, id est non agros, etc. quaecumque hujusmodi.* Inter ista specificata, quibus domus Carthusiæ incolas pro se et suis posteris renuntiassent assertit vir sanctus, non ponit pascuam animalia nutrienda, nec etiam certos redditus, qui absque fundi proprietate aut ulla possessione haberi possunt, prout est assignatio certi annui census super quedam loca aut prædia recipiendi, aut a quadam cathedrali aut collegiata ecclesia solventi. Quæ tunc Carthusiam possedissee, non tantum ratione sed experientia probatur, nam (ut supra diximus cap. 19) tempore R. P. Guigonis, domum Carthusiæ habuisse certum est pascuam et jura pasuorum ad pedes rupium, et extra terminos sita, atque grangias constructas, ad quas necesse erat deducere animalia ad hiemandum, cum in rupibus Carthusiæ ab initio mensis Novembris usque ad finem mensis Maii non reperiantur herbæ, quibus animalia nutrirî possint, unde necesse est foras querere, ut satis explicat ipse R. P. Guigo.

Quoad redditus illos, absque fundi proprietate et possessione, id etiam experimento constat, per eos quibus adhuc hæc domus Carthusiæ gaudet, et qui a capitulis tum cathedralis ecclesiæ, tum S. Andreae Gratianopolitani ei adhuc quotannis solvantur. Et certe qui statum eremi Carthusiæ noverunt, pro re indubitata facile habebunt domum Carthusiæ nunquam potuisse cum istis oeribus hospitum et pauperum subsistere, nisi ista subsidia extra eremum habuisset, quod ideo in statutis antiquis clarius expressum fuit.

Nam. 2. *Neminem prorsus, etc.* Loquitur relative ad usum temporis illius, quo, pro sepulturis jura sibi specialiter attributa stricte servari, nec in ulla parte lædi volebant clerici et parochi, qua de causa jurgia et lites tunc facile movebantur: atque etiam relative ad nostræ vitæ solitariæ statum, quem volebant per sepelendas secularium intorturbari. Id sic intelligendum esse satis innuitur per libertatem hic relictam sepeliendi non tantum aliquem propositi nostri, id est quamcumque personam ordinis diem extremum hic claudentem, sed etiam religiosos qua-

5. Nostrum qualecunque vile propositum, penuriam, Deo gratias, raro sentit aut abundantiam. Nam si quisquam nobis pisces aut hujusmodi miserit aliquid, ea mensura, et die reficiendis infertur fratribus, quæ propositum poscit et inatitatio.

CAPITULUM XLII.

De divino officio fratrum laicorum.

1. Quæ ad monachorum pertinent consuetudines, prout potuimus, explicatis, ea quæ laicorum sunt, quos conversos vocamus, Domino juvante, dicamus. Semper cum ad matutinas surgendum est, his parvo interposito spatio signum pulsatur. Primo præparantur, secundo ad ecclesiam servata gravitate concurrunt. Et si quidem monachus, qui eis præpositus est, adest præsens, divinum eis officium, pene ut supra scriptum est, festinantius tamen, persolvit. Quem ipsi summo studio, silentium quietemque servantes, ad inclinationes et cæteros religiosos corporis motus sedulo imitantur.

2. Ex quibus in vigiliis solemnitatum, in quibus capitulum tenetur, mediætas, prout eorum patitur obedientiæ, ad vesperum cum a suis disjunguntur laboribus, ad superiorem conscendunt ecclesiam, matutinas et cæterum sacrum officium audituri; ibique post monachorum capitulum, verbum Dei a priore vel ab eo cui hoc ipse injunxerit audiunt, et si quæ habent confitentur offensas.

COMMENTARIUS.

rumcunque religionum, si illos hic obire contigisset. A Num. 4. *Nomen vero cujusquam, etc., nec cujusquam anniversarium ex more facient, etc., Audivimus enim quosdam, etc.* Hic rationem affert R. P. Guigo cur ista anniversaria repudiaret. Consuetudo enim istis temporibus vigeat, de qua jam cap. 14 diximus, et ibi explicuimus qualiter intelligendus est locus ille, raro hic missa canitur, quod hic repetere superfluum esset.

Ibid. *Quæ consuetudo abstinentiam tollit et venales, etc.* Hinc patet quo semper zelo flagraverint Patres nostri, quem etiam in statutis, tam antiquis quam modernis expressum videmus, ad eliminandum a nobis quidquid pactum redolet pro beneficiis defunctorum. Hic autem videtur quæ et qualis erat consuetudo, contra quam invehitur vir sanctus, B modesto tamen, nam statim subdit: *Quod si quis talem consuetudinem contentiosè juxta laudabilem, non resistimus, etc.* Sed nihilominus intra limites generosi zeli stare non desistit, provocans talium consuetudinum auctores et fautores ad judicium Dei considerandum.

Num. 5. *Nostrum qualecunque, etc., penuriam, Deo gratias, raro sentit aut abundantiam.* Hic videtur quam modeste et humiliter de se sentirent primi Patres nostri, qui vilitatis epithetum suo proposito attexunt, ut ostenderent quantum distarent ab intentione opinionem hominum sibi inde conciliandi, et quantum humilitas, abjectio et vilitas a veris Carthusianis essent semper in pretio habendæ. Apparet etiam quod res nostras in ea mediocritate C constitui vellent, quam a Deo petebat Salomon dicens: *Mendicitatem et divitias ne dederis mihi, etc.* (Prov. xxx, 8).

Ibid. *Nam si quis nobis pisces aut hujusmodi miserit aliquid, etc.* Hic loquitur per oppositionem consuetudini illi quam supra reprehendit in missas facere paratis, toties nempe splendide epulandi quoties aliqui pro suis eis voluerint exhibere defunctis; et exprimit qualiter utendum nobis sit muneribus ad nos missis pro pastu conventus, quæ his tantum diebus ministrantur, quibus per statuta licet.

Capitulum istud relatatum habetur in antiquis statutis secunda parte, cap. 19, num. 1; cap. 49 prima parte, num. 20, 21 et 17, et cap. 14 secundæ partis, num. 20.

CAP. XLII. — Num. 1. *Et si quidem monachus qui eis præpositus, etc. Divinum eis officium, pene ut supra scriptum est, festinantius tamen, persolvit.* Per monachum procuratorem intelligit, et ex hoc loco colligi potest quod primi Patres recto tono psallerent. Nam cum certum sit procuratorem solum non potuisse cum notis totum officium persolvere; et hic dicatur quod divinum officium eis persolvit pene ut supra scriptum est de monachis, ea tantum serrata differentia, ut festinantius officium persolvat; inde evidenter apparet quod procurator recto tono cantaret, sicut in antiquis statutis aperte exprimitur. Exstat tamen quidam prologus in capite quorundam Antiphonariorum positus, qui R. P. Guigoni tribuitur. Sed cum ibi tantum de Antiphonarii compositione agatur, et cantus studium ibidem parvipenditur, fortior videtur præsentis loci auctoritas, quam prologi istius, qui de solo selectu et compositione litteræ Antiphonarii intelligi potest, vel si aliquem cantum admittat, diversum a Gregoriano, quo nunc utimur, et eo succinctiorem fuisse non dubitamus.

Ibid. *Quem ipsi summo studio.* Ex hoc loco et ex sequenti capitulo apparet quod, præsentem clerico, qui divinum officium eis sic persolveret, nihil ex sua parte dicerent, sed sola assistentia, attentione C et cæremoniæ imitatione, quas per religiosas motus exprimit reverendus scriptor, officio satisfacerent.

Num. 2. *Ex quibus in vigiliis solemnitatum in quibus capitulum tenetur, etc.* Ex hoc loco evidens est quod R. P. Guigo quodecunque festum capituli solemnitatem vocat.

Ibid. *Matutinas et cæterum sacrum officium audituri, etc.* De auditu solo officii hic fit mentio, non de recitatione aliqua. Cur autem id mutatum fuerit, et nunc nostri conversi, canente conventu, officium suum persolvant, prout absente clerico illos tunc

3. Ascensuri autem, ad coquinarium veniunt, et cum ejus licentia, servato pergunt silentio, quod præceperit portaturi; ibi quoque, id est superius, sicut ubique, a completorio usque post primam, et a capitulo usque post nonam, in silentio permanentes.

4. Coquinario tamen et adjutori, sive adjutoribus ejus, de necessariis loqui licet. Cum silentio etiam descendunt, quod jussi fuerint reportantes, vespas in capella a deputato sibi monacho audituri.

CAPITULUM XLIII.

Item de eadem re, et quo tempore ad lectos redeant.

1. Quoties autem sunt sine clerico, Orationem Dominicam pro psalmis habent, et de ea horas omnes, et totum, ubicunque sint, complent officium.

2. In matutinis igitur, si duodecim lectionum festum est, inclinati tantum, alias enim super formas semel, *Pater noster* cum magna dicunt attentione; deinde erecti eandem sexies repetunt orationem, per singulas supplicantes, et *Gloria Patri* dicentes. Deinde considunt et eandem orationem bis et vigies repetunt. Et postea surgentes eandem cum supplicatione, et, *Gloria Patri* sexies iterant, ac deinceps in stando perseverantes ipsam eandem sine *Gloria* et supplicatione viginti et duabus vicibus dicunt. Quam etiam pro collecta semel subjungunt.

3. Post matutinas ad orationem constitutam festinant. Quam ideo scribere nolumus, quia, vulgaribus verbis, aliis ab aliis insinuat.

4. Et quia a Kalendis Octobris usque ad Pascha non reditur ad lectos, in spatio quod usque ad primam remanet, pro quantitate noctium longum vel breve, vestes suas suunt, vel solutares unguunt, vel rapas radunt, vel si quid aliud eis injunctum est, sive strepitu duntaxat, operantur. Si nihil tale urget, intendunt orationi quantum possunt.

5. A Pascha usque ad Kalendas Octobris ad lectos redeunt, in que toto temporis spatio, orto sole prima pulsatur. In messe tamen, prout necessitas postulat, citius. Abinde usque ad Pascha summo mane primam ita incipiunt: *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit celum et terram*; deinde, *Pater noster* cum *Gloria Patri*, et venia, vel supplicatione secundum tempus, tertio; quarto etiam pro collecta. In cæteriis horis similiter, excepto quod in vespas unum additur *Pater noster*. Post completorium lectos adeunt, et; ut dormiant, satagunt, ne forte, cum vigilare debuerint, dormire compellantur.

COMMENTARIUS.

facere debuisset in sequenti capitulo describitur. Id A provenisse arbitramur ex dissuetudine introducta ædificandi in nostris domibus domos inferiores. Unde factum est ut omnes conversi in domo superiori existentes ibi nocturnis officiis interesse deberent, quibus ex cantu prolixioribus effectis, ista precum vocalium occupatio eis assignata fuit, ne in otium, aut tedium, aut somnum, durantibus matutinis, deciderent.

Ibid. *Et si quas habent culpas confitentur*. Id potest intelligi tum de confessione sacramentali, tum de publica recognitione culparum, nam utraque solet fieri apud nos post capitulum. Sabbato quidem post recordationes ad confessionem sacramentalem tempus monachis assignatur supra cap. 7, num. 2. Sed quia conversi tunc non aderant et circa alia occupabantur, aliud tempus, nempe post capitulum, eis assignatur.

Num. 3. *Ascensuri autem ad coquinarium, etc.* Jam diximus quod coquinarius erat veluti præcipuus œconomus, qui etiam vices procuratoris agebat, et in multis licentias dabat.

Ibid. *Ibi quoque, id est superius, sicut ubique a completorio, etc. et a capitulo, etc.* Sensus illius loci est quod fratres in domo superiori existentes, a capitulo usque post nonam, debent eodem modo servare silentium, quo ubique extra domum superiorem existentes, illud servare debent a completorio usque post primam.

Num. 4. *Vesperas in capella, etc., audituri*. Adhuc de simplici auditu hic fit mentio.

Totum hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis parte III, cap. 1, num. 1 et seqq.

CAP. XLIII. — Num. 1. *Quoties autem*. Inde evidens est quod absente tantum procuratore tunc ipsi, met matutinas persolverent, et pro psalmis Orationem Dominicam haberent, illam recitantes modo et numero qui hic exprimitur. Unde constat officium nostrorum conversorum tunc fuisse longe minus prolixum quam nunc est. Nam tunc 58 vicibus Orationem Dominicam repetebant et 12 vicibus *Gloria Patri* pro toto officio nocturno; pro diurno autem 25 vicibus Orationem Dominicam, et 24 *Gloria Patri*; nihil vero reddebant pro officio de B. Maria.

B Num. 3. *Post matutinas ad orationem constitutam, etc.* Hic agitur de quadam formula devotæ orationis quam adhuc *maternam* vocant, quia materna lingua sit, et ab invicem illam addiscunt.

Num. 4. *Et quia a Kalendis Octobris, etc.* Non opus erat tunc ut redirent ad lectos, quia ritum monachorum imitantes, absque interruptione dormiebant quantum satis.

Ibid. *Intendunt orationi quantum possunt*. Nihil eis in hac parte fixum assignatur, quia juxta quantitatem operum manualium et necessitates occurrentes plus vel minus otii habebant.

Num. 5. *A Pascha usque ad Kalendas Octobris ad lectos redeunt, etc.* Cur illis id permitteretur quod

6. Sive autem dormiant sive vigilent, quiete ac sine ullo, quantum potest fieri, strepitu manere jubentur.

CAPITULUM XLIV.

Qui præsiderere vel respondere debeat.

1. Cumque absente qui sibi prælatus est monacho, ad ecclesiam conveniunt, is præest officio qui præest ordine. Similiter et in cæteris locis vel operibus, nisi forte obedientia, in qua fuerint, alicui specialiter sit injuncta. Tunc enim cui proprie injuncta est cæteris præsidet, tacentibusque aliis adventantibus vel obviantibus respondet.

2. Non enim passim vel sine licentia, licet eis, quod, vel cum quibus, vel quandiu voluerint, loqui.

3. Unde obviantes vel supervenientes inclinato tantum licet capite resalutare, viam ostendere, ad interrogata, est vel non, respondere, et quod amplius loquendi cum eis licentiam non habent [*al. habeant*] excusare.

CAPITULUM XLV.

Quod cum prælato suo fratribus loqui liceat.

1. In qualibet autem constituti obedientia, cum prælato sibi possunt de necessariis loqui fratres [*al. fratres*], petita per signum licentia. Habent enim signa pleraque rusticana, et ab omni facetia vel lascivia aliena, per quæ de his quæ ad sua pertinent officia, rebus vel instrumentis possunt ad invicem sine voce commemorari.

2. Aliena autem discere signa, vel sua docere alienos licitum non est eis.

CAPITULUM XLVI.

De coquinario.

1. Nunc per singulas curramus obedientias. Coquinæ præsidet unus e fratribus, qui solitos cibos, legumina scilicet et hujusmodi, fratribus præparat et dispensat. Horis competentibus signum pulsat: A quo etiam panem, vinum statutis diebus, sal, cochlear, scutellas, lumbaria, acum, filam, ceram ad cerandum accipiunt. Aliud autem quidquam præter procuratoris licentiam eis dare non potest. Qualia autem aliis generaliter ministrat, talia sumit et sibi.

2. Dare vel accipere ab his qui domus hujus non sunt, sine procuratoris præcepto nihil audeat. Qui si forte absterit et aliqua interim necessitas acciderit, ita faciet quemadmodum ipsum, si adesset, facturum fuisse existimaverit, redeuntique quid et quomodo egerit indicabit. Fratrum aliquem in coquinam, nisi iustæ causa necessitatis inducere non potest, inductumque transacta necessitate statim emittit, inviolate, quantum res sinit, silentio.

COMMENTARIUS.

tunc monachis non erat concessum? Quia conversis, A laboribus manuum deputatis dormitio diurna non erat permissa, tota enim die labori incumbebant.

Ibid. *Post completorium lectos*, etc. His etiam præscribitur ut tempus dormitioni deputatum sedulo impendant, et sic omnia et singula suo quæque tempore ordinate perficiantur.

Idem capitulum relatum habes in antiquis statutis part. III, cap. 2, n. 1.

CAP. XLIV. — Num. 1. *Cumque absente qui sibi prælatus*, etc. Nomine ergo prælati R. P. Guigo intelligit eum qui aliis præpositus est, sive conversis in genere ut est procurator, sive quibusdam tantum ut est conversus, cui per obedientiam demandatum est aliquod opus, ad quod perficiendum dantur illi adiutores, tunc is cui talis obedientiæ directio est injuncta, adiutoribus sibi concessis dicitur prælatus in illo opere.

Ibid. *Tacentibusque aliis adventantibus et obviantibus respondet*. Silentium illud tunc servandum ad advenientes vel occurrentes spectat, non autem ad fratres simul laborantes, nam tunc loqui inter se possunt, servato moderamine, de quo in sequenti capitulo. In hoc autem capitulo et in sequenti assignatur conversis modus loquendi et tacendi, et relatum habetur in antiquis statutis parte III, cap. 3, n. 1.

CAP. XLV. — Num. 1. *Habent enim signa pleraque rusticana*, etc. Inde notandum est primos conversos domus Carthusiæ fuisse ut plurimum pios rusticos ex eadem regione; quod hic annotamus ad faciliorem intelligentiam cap. 55 istarum consuetudinum.

Num. 2. *Aliena autem discere signa*, etc. Id refertur ad ea quæ, cap. 31, jam expressa sunt pro monachis. Si enim signa quædam a se invicem discerent, possent sic sibi mutuo loqui ex signis condictis, sicut cum mutis fieri solet, quod esset a silentii sine et proposito alienum.

CAP. XLVI. — Num. 1. *Qui solitos cibos*, etc., *fratribus præparat et dispensat*, etc. Monachos coquinam sibi facere in cella superius vidimus, sed non sic cum conversis agitur, quia ad laborem manuum huc illucque dispersi non poterant coquinam sibi facere, id ergo facit pro omnibus frater coquinarius.

Num. 2. *Dare vel accipere*, etc. Semper et in omnibus præscribitur nostris forma obediendi, non tantum dando sed et accipiendo, quia obedientia veluti instituti Carthusiensis principium, est attendenda et consideranda, ut discrete exprimit ipse R. P. Guigo supra cap. 33.

3. Ecclesiam custodit, portæ præest, adventibus respondet, ferramenta communia servat; domus et universæ communis suppellectilis curam gerit. Ex quibus omnibus, si aliquid deperierit, prostratus humi reum se culpabilemque clamabit. Hæc eadem servat quicumque vices ejus exsequitur.

4. In diebus solemnibus vel ipse, vel qui supplet locum ejus, advenientibus de villa proxima nihil habet dare vel commodare, sed tantum ut recedant, jubetur respondere, ne per tales dies assuescant iniquitatem et molestiam facere.

CAPITULUM XLVII.

De pistore.

Pistor annonam recipit, siccatur, custodit, ventilat, molit, panes conficit et dato adjutorio coquit, et coquinario in pistrino reddit.

CAPITULUM XLVIII.

De sutore.

Sutor coria tenet, incidit, solutares facit ac reficit.

CAPITULUM XLIX.

De præposito agriculturæ.

Qui præest agriculturæ, grangiarum et boum, et cunctorum, quæ ad illam pertinent obedientiam, diligentiam habet.

CAPITULUM L.

De magistro pastorum.

1. Pastorum magister cunctas illius obedientiæ res et instrumenta custodit. Et emendo, et vendendo ad suum pertinentia ministerium, cum extraneis commercium facit. De rebus aliis fabulandi eum eis licentiam non habet. Cui negotio vel verbis, sociorum, nisi quem advocaverit, nullus se intermiscet [scilicet intermiscet].

2. Ipse vero juramenta, mendacia, fraudes et cætera quæ talibus interesse solent negotiis, vitare præcipitur mala, sempiternamque animæ suæ salutem temporalibus rebus et commodis anteferro. Ipse etiam et socii ejus grangiam magna ex parte custodiunt. Domus in qua sunt casei, quam vocamus arcellam, ad eorum propriam curam pertinens, sicut aliqua de cellis servanda præcipitur. Generaliter autem in alterius cellam nullus nisi jussus ingreditur. Cum ad hiemandam foras exeunt, nihil vel accipere vel dare præceptum habent. A puero mercenario qui est cum eis ad molendinum itur, panis coquitur, vinum emittur, ne ipsi, quod periculosum est, ad villas, in quantum vitari potest, ire cogantur. Tertia feria et Sabbato ultra communem fratrum morem vinum habent. Ea quoque die qua locum mutant, quia cibos sibi præparare non possunt, vinum accipiunt. Hæc autem misericordia propter continuos labores et multa quæ ibi patiuntur incommoda, eis impenditur.

COMMENTARIUS.

Num. 4. *Advenientibus de villa proxima, etc.* Id est de pago Carthusiæ, inter rupes Carthusiæ sito versus Gratianopolim, qui hodie nomine parochiæ Carthusiæ vocatur, ad distinctionem domus Carthusiæ. Hoc capitulum refertur in antiquis statutis part. III, cap. 11, nn. 1, 2, 4 et 5.

CAP. XLVII. — Hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis part. III, cap. 12, n. 1. Istis autem singularibus officiis conversus deputabatur, qui per se opus complebat, dato tamen sibi adjutorio, cum solus opera perficere non poterat.

CAP. XLVIII. — Per solutares intellige calceos. His verbis utebatur vir alias eruditissimus, quia ex vulgari usu introducta erant, et Gallico idiomati similiora, illis temporibus facillius intelligebantur. Nec verebatur de corrupta latinitate argui, sicut nec de sermone elegantia cupiebat laudari.

Idem refertur in antiquis statutis part. III, cap. 13.

CAP. XLIX. — Agricultura illa exercebatur in loco qui vocatur Chartroussette, ubi adhuc stat grangia boum, atque etiam in montis declivitate, quæ a Correria usque ad molendinum protenditur. Sed

agri illi avenam tantum ferunt, et aliquando favas et similia, triticum vero nunquam.

CAP. L. — In istis apparet œconomicus agendi et res disponendi modus, quem R. P. Guigo et sui prædecessores ordinarant, ut rem familiarem promoverent et a disperditione servarent, servato religioso et innoxio agendi modo, qui hic describitur, et ex simplicitatis fragranti odore piorum lectorum animos non modice recreabit.

Num. 1. *Cum extraneis commercium facit. De rebus aliis fabulandi, etc.* Quam pulchrum esset nunc videre tales mercatores, qui etiam in suo commercio a verbis ad rem non pertinentibus abstinerebant.

Num. 2. *Ipse vero juramenta et mendacia, etc., quæ talibus interesse solent negotiis, etc.* Ecce quam sincere in suis innoxiiis commerciis nostros vellent agere, et a sæcularibus agendi et loquendi modis omnino abstinere.

Ibid. *Cum ad hiemandam foras exeunt, nihil vel accipere, etc.* Hic evidenter apparet quod jam supra attigimus cap. 41. Foras exibant, id est, extra terminos eremi et pecora ad hiemem transigendam ad vicina loca deducebant. Ex prohibitionem autem ali-

CAPITULUM LI

Quo tempore vinum fratres habeant.

1. Ceteri autem fratres qui domi sunt, quinta tantum feria, et in solemnitatibus quæ capitulum habent, semel in die vinum accipiunt. In Natali tamen Domini diebus quatuor, Circumcisione, Apparitione, Purificatione, Annuntiatione, si Dominica die contigerit, Paschæ diebus quatuor, Ascensione, Pentecostes diebus tribus, solemnitate S. Joannis, apostolorum Petri et Pauli, Assumptionis, Dedicacionis, Nativitatis B. Mariæ, Sancti Michaelis, Omnium Sanctorum, bis habent vinum.

2. Ascendentibus etiam propter aliquod festum in crastino celebrandum, si monachos in refectorio cœnare contigerit, vinum datur. Hoc autem non evenit nisi duo festa, quibus in refectorio comeditur, sibi coheserint.

COMMENTARIUS.

quid ibi accipiendi aut dandi nobis indicatur, quanta cura primi Patres vellent nostros retrahere, et servare a familiaritate sæcularium attrahenda per munuscula data aut accepta. Sciebant enim quid periculi suis conversis ex ista familiaritate sensum evasari posset, qui ex loci paulo ameniori situ, ex relictis, licet exigente necessitate, monasterii communibus exercitiis, si his contracta cum extraneis familiaritas adjungeretur, facile possent primo in naturæ laqueos laborem fugientis et appetentis relaxationem incidere, et postea in diaboli laqueos etiam decidere.

Utinam semper præ oculis habeamus hoc primorum Patrum exemplum et ab illo nunquam deflectere satagamus, sollicitè curantes, ut ad exemplum illorum neminem e nostris extra monasterium degere permittamus, nisi quantum et quandiu exigit inevitabilis necessitas, quia inde graviora ordinem in utroque statu temporali et spirituali evenire posse indubitatum est.

Dixi, inevitabilem necessitatem, quia, quandiu vitari potest, aut per aliquam industriam suppleri, id pro maximo lucro, id, inquam, pro maximo lucro æstimandum est. Sufficiat hic unam pro multis rationem jam in superioribus allatam iterum tangere. Homines monasterii exercitiis assueti, et ab objectis sæcularibus videndis ex solitariæ vitæ professione remoti et dissueti, ab ipsis postea occurrentibus vivacius et vehementius tanguntur, quam qui illis videndis sunt assueti; ab assuetis enim, ut dicunt philosophi, non fit passio, et ideo ab illis sunt cautius vitanda, rejectis mille figmentis amoris privati, quibus necessitates fingere novit, ubi revera nulla occurrit.

Ibid. *A puero mercenario*, etc. Turbam famulorum tunc post se non trahebant optimi opifiones isti, sed per se omnia faciebant. Alioquin tenuem rem familiarem, integram per mercenarios cito devorassent. Ad hoc tantum operapueri mercenarii dabatur, *ne ipsi, quod periculosum est, ad villas, in quantum vitari potest, ire cogantur*. Periculosum videbatur istis sanctis viris pissimos conversos tunc extra monasterium ad tempus, quasi tamen habitualiter (quod notandum) degentes, sinere ad proximas villas ire, in quantum, ut aiunt, *vitari potest*: nam a dis-

cretæ intelligentiæ regulis nunquam recedebant. Videamus nunc, si tantis viris nos meliores esse credamus, ut timendum jam nobis non sit, quod tunc illi timebant, et tanta cura cavebant pro suis extra monasterium, quasi habitualiter, aliquo tempore degentibus. Alibi loquetur R. P. Guigo de his qui in solo transitu, extra limites iter agebant.

Ibid. *Tertia feria et Sabbato ultra communem fratrum morem*, etc. De hoc more dicitur in sequenti capitulo. *Misericordiæ* autem nomine intelligitur indulgentia aliqua, quæ ex mente primorum Patrum discrete conceditur, prout hic videtur, quoties id postulat rationabilis causa, ab extremis enim omnibus cavebant, et justum mediâ sequebantur.

CAP. LI. — Num. 1. *Quinta tantum feria, et in solemnitatibus quæ capitulum habent semel in die*, etc. Nomine solemnitatum, ut jam notavimus, omnia festa capituli intelligebat R. P. Guigo. Non est autem putandum quod vinum hic semel in die fratribus ministrandum ea tantum mensura daretur quæ sufficeret uni refectio, sed quæ prandio et cœnæ sufficeret, ut ex infra dicendis patebit, et ex antiqua consuetudine hujus domus Carthusiæ adhuc probatur, qua fratribus ministrabatur vinum pro utraque refectio, quod in cella apud se servabatur.

Cur autem fratribus gravibus manuum operibus addictis, non tam frequenter vinum assignetur quam monachis? Quia labor mentis longe gravior est quam corporis, et vinum reparationi exhaustorum spirituum multum confert.

Ibid. *In Natali tamen Domini*, etc., *bis vinum habent*. Hic enarrat R. P. Guigo præcipua festa, quæ nunc solemnitates vocamus, ad differentiam festorum quæ sunt tantum capituli. His ergo diebus, cum bis in refectorio comederetur, mane videlicet et vespere, bis etiam fratribus vinum ministrabatur.

Num. 2. *Ascendentibus etiam*, etc. *Si monachos in refectorio*, etc. Id cum præcedentibus concordat, nam quia tunc monachi in refectorio comedunt, vinum etiam ministratur fratribus ad domum superiorem ascendentibus, ut sic fiat quædam observantiæ in utrisque conformatio.

Hoc autem capitulum relatam habes in antiquis statutis, p. III, cap. 19.

CAPITULUM LII.

De jejuniis fratrum.

1. Sexta semper feria pane et aqua et sale contenti sunt, exceptis solemnitatibus. In Adventu quoque et Quinquagesima et jejuniis Quatuor Temporum, quarta etiam feria eadem abstinentiam faciunt. Vigiliis Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, sancti Joannis, Petri et Pauli, Assumptionis, Omnium Sanctorum, Natalis Domini similiter vivunt.

2. In vigiliis vero apostolorum Jacobi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis et Judæ, Andree, S. Laurentii martyris, semel quidem comedunt, sed pulmentum habent. Cæteris autem diebus, ne nimio labore frangantur, bis comedunt, sed semel tantum pulmentum accipiunt.

3. Generaliter autem communes hujus domus sibi sale tantum condiuntur. Quinta feria et solemnitatibus capituli, ultra consuetam, aliquid melioris escæ suscipiunt. Paschæ tamen et Pentecostes feria quinta, et altera post festum Innocentium die, si hac, id est quinta feria, ibi contigerit, vinum sine aliqua [al. alia] pitantia sumunt.

COMMENTARIUS.

CAP. LII.— Num. 1. *Sexta semper feria, etc., exceptis solemnitatibus, etc.* Semel ergo tantum in hebdomada abstinentiam faciebant, idque feria sexta, nisi festum capituli occurreret, tunc enim ab illa abstinentia eximebantur, quod etiam circa monachos observatum fuisse indubitatum est. Cur enim monachi non fuissent eadem ratione exempti, qui tres in hebdomada faciebant abstinentias, cum fratres, qui unam tantum observabant, ab ea, ratione supervenientis festi capituli hic eximantur? Nulla sit mentio translationis abstinentiæ, unde perspicuum est quod eo casu inobservata transiret; nunc vero non sic, nam quando festum capituli occurrit feria sexta, abstinentia ad aliam diem transfertur.

Ibid. *In Adventu quoque, etc., quarta etiam feria.* Id etiam nunc observatur, iisdemque diebus abstinentia fit a fratribus, eo modo quo nunc iste abstinentiarum ritus servatur apud nos.

Num. 2. *In vigiliis apostolorum Jacobi, etc. Sed pulmentum habent, etc.* Pulmenti nomine pitantia intelligitur, nam quasi synonyma ista esse ex eodem capitulo innotescent; et inde magis probatum habebis quod supra diximus, sub cap. 33, et qualiter intelligenda sint ista verba R. P. Guignonis, n. 5 ejusdem capituli, *ad cœnam, vel ad prandium cum semel edimus, herbas crudas vel fructus, si adsint, accipimus.* Herbas crudas vocat ad differentiam coctarum. Absurdum autem esset credere quod herbas istas crudas comederent absque ullo condimento, prout a bestiis comeduntur, nam quedam illorum sanitati multum obfuissent.

Ibid. *Cæteris autem diebus, etc., bis comedunt, sed semel tantum pulmentum accipiunt.* Sensus est quod jejunia ordinis, quæ servantur a monachis a festo Exaltationis S. crucis, conversi non servant, excepto Adventus tempore, semel tamen illis ministratur pitantia, et insuper herbas, aut fructus, aut radices accipiunt pro cœna, quæ etiam pulmento in prandio adduntur diebus jejunii, quando tantum semel comedunt, quod illis verbis intelligendum est, *in prandio si semel comedunt.* Cum enim a jejuniis ordinis ex professo eximerentur, ne nimio labore debilitarentur, incongruum esset credere quod diebus jejunii, quibus semel comedere licitum est, solis

A herbis crudis, fructibus aut radicibus pascerentur, cum illis eadem laborandi adesset necessitas quæ aliis diebus.

Num. 3. *Generaliter autem communes hujus domus cibi sale tantum condiuntur.* Erat magna differentia inter modum esculenta condiendi illis temporibus, et eum quem nunc ubique servari videmus; non enim tunc habebantur species aromatum, et butyrum vix erat in usu. Tunc etiam erat, prout nunc videmus, in variis regionibus, magna circa rem istam diversitas, secundum consuetudines varias cibos condiendi, ex quarum usu quo semel natura imbuta est, nascitur nausea circa cibos aliter præparatos, et talis nausea quæ vix vinci possit. Quod in hac nostra domo experimento non semel probavimus tempore capituli generalis, cum Patres Germani, Itali, Hispani, Belgæ, Poloni, Galli, simul conveniunt; qui tamen Gallicæ consuetudini in hoc facilius assuescunt, quam aliarum regionum. Et ut vicinius rem tangamus, boni Patres Hispani butyrum in condimentis vix ferre possunt, piscesque cum aqua, sale, herbis, et similibus cocti eis sapient, sed cum vino coctos mirantur. Quæ hic tantum notamus, ut advertatur distinctionem in similibus faciendam esse juxta differentias temporum, regionum et consuetudinum. Porro hic loquitur de communibus cibis, nec inde potest concludi, quod in omnibus nec oleo, nec herbis ad condiendas pitantias uterentur. Sale tantum utebantur et non aliis aromatum speciebus, quæ tunc raræ erant, imo forsitan a splendide et delicate convivantibus tantum impendebantur.

Ibid. *Quinta feria et solemnitatibus capituli, etc.* De pulmentis etiam diebus jejunii ministrari solitis supra fit mentio, et hic etiam feria quinta aliquid ultra consuetum dari perhibetur. Quid hoc esset ignoramus: sed certum est quod ultra consuetum aliquid melioris escæ susciperent.

Ibid. *Paschæ tamen et Pentecostes, etc., sine, etc.* Illis festivitibus in domo superiori erant et diebus hic notatis inde recedebant, ut ad domum inferiorem redirent, ubi eis consueta ministrabantur, et hæc est ratio cur vinum tantum et nihil aliud reciperent his diebus.

4. Herbas crudas, fructus aut radices, cum adsunt, in cœna tantum, vel in prandio, si semel comedunt, accipiunt. Pulmenti vel pitantiæ quidquid ubi prandio superfluit reddunt: vinum datum non nisi in prandio vel cœna bibunt.

5. Quidquid ex pitantiis remanet, vel pulmentis, quod usui aptum sit, coquinario redditur, ne quis forte non concessam occulte faciat abstinentiam.

CAPITULUM LIII.

Quo tempore vescantur avenario pane.

A Kalendis Novembris usque ad Pascha avenæ vescantur pane. In Adventu tamen et Quadragesima per singulas hebdomadas, singulas triticeas ex pitantiâ recipiunt tortas.

COMMENTARIUS.

Num. 4. *Herbas crudas, fructus aut radices, cum adsunt, in cœna tantum, vel in prandio si semel comedunt, etc.* Hic clarius exponit R. P. Guigo quod succinctius et ideo obscurius dixerat, cap. 33, de monachis loquens. Hic enim clare videtur differentia inter res comestibiles quas apud se servare poterant monachi et conversi quandiu durabant, quasque monachi in cellis sibi parabant et coquebant, et pulmentam sive pitantiâ quæ ex coquina illis ministrabatur. Junge hunc locum cum his quæ hic dicuntur, n. 2, et videbis quod etiam diebus jejunii ecclesiastici ministraretur eis pulmentum sive pitantiâ, quacunque specifica die unius hebdomadæ evenissent, exceptis tantummodo diebus abstinentiæ deputatis, et inde conclude a fortiori eadem fuisse observata pro monachis quæ pro conversis.

Ibid. *Vinum datum non nisi in prandio, etc.* Si licitum illis erat bibere vinum in cœna sicut et in prandio, et tamen semel in die communiter vinum reciperent; inde potest conici quod vinum eis daretur in ea mensura, quæ utriusque refectioni sufficere posset: et illud vel non disjunctive sed copulative accipiendum est ut sensus sit, quod extra prandium et cœnam vinum non deberent bibere, quod monachis etiam præscriptum erat.

Num. 5. *Quidquid ex pitantiis remanet, etc., ne quis non concessam forte faciat, etc.* Ex hoc loco apparet quanta et quam subtili circumspectione velent primi Patres ab indiscretis abstinentiis nostros atterere, nihilque in illa parte velent omnino admittere, quod obedientiæ, directioni et discretioni non plene subjaceret; tantum momenti erat apud illos, solitariæ et Carthusianæ vitæ professores a voluntariis et arbitrariis exercitationibus repellere, ne caput aut corpus sibi læderent, et pro obedientiâ, sub abstinentiarum prætextu, singularitatem, privatum amorem, subtilem vanitatem et in suo sensu pertinaciam, quæ revera sunt vitæ solitariæ carcinomata, substituerent et enutrent.

Volunt ergo quotidie omnia reddi coquinario, ut videlicet scirent an convenienter ex pulmenti aut pitantiis quiddam comedisset, statimque exigi posset ratio a recente pitantiâ, qua de causa non comedisset, an agrotaret, atque de hac re statim posset superior moneri. Hic locus valde notabilis est, et demonstrat evidenter qualis semper fuerit spiritus ordinis circa abstinentias et alias exercitationes, quas ex professo notat R. P. Guigo, capite 35, nostræ institutionis non esse.

Capitulum istud relatam habes in antiquis statutis, III part., cap. 20, n. 1.

CAP. LIII. — Num. 1. *Avenæ vescantur pane, etc.* Hic locus fere intolerabilem austeritatem sonat his qui usum iatius patriæ non norunt, nam in aliis regionibus ubi triticum abundanter crescit, vix tempore famis possunt rustici ex hujusmodi pane comedere, quia non sunt assueti, et non habent industriam bene conficiendi panem ex avena. Sed desinent mirari, quando scient in hac regione panem avenæ esse consuetum alimentum rusticorum, imo honestorum civium vicorum et villarum circumvicinarum, cui comestioni sunt assueti ab ipso e cunis egressu, et inde sunt robusti et vegeti, adeo ut possint vix reperiri in opulentis regionibus, qui sanius et diutius vivant, et quorum proles magis multiplicetur. Unde iste usus comedendi panem avenæ? Quia triticum valde rarum est in istis regionibus, quod rustici servant ad offas aliquando componendas, avena vero pro conficiendo pane utuntur, quæ satis abunde in istis montibus crescit, et præcellit avenis quæ alibi crescut. Insuper necessitas, omnium magistra, eos docuit qualiter panem satis bonum inde conficerent; nam priusquam ad molam deferant, avenam siccant in elibano tepido, unde fit ut perfecte molatur et extrahatur candidissima farina, qua postea panem conficiunt. Talis est communis panis patriæ. Non ergo tantopere mirandum est si fratres conversi, qui pro maxima parte erant ex incolis patriæ, ut jam, cap. 45, notavimus, tunc per quinque menses vescerentur pane avenario, cum convicanei ifforum toto anno simili pane vescantur. Sed tempore R. Patris Guigonis, conversis ex alia patria oriundis, qui simili speciei panis non erant assueti nec poterant assuescere, dabatur ex eodem pane quo monachi alebantur.

In Adventu, etc., singulas triticeas ex pitantiâ recipiunt, etc. Multum errarent qui ex hoc loco crederent his anni temporibus tortam panis triticeæ pro tota materia pitantiæ singulis hebdomadibus fuisse tantum singulis ministratam, ex supradictis enim apparet quod ministraretur illis pulmentam sive pitantiâ; sed sensus est quod in Adventu et Quadragesima panis triticeus eis daretur quasi pro augmento pitantiæ, et prima die hebdomadæ recipiendo pitantiâ pro prandio, simul reciperent et tortam illam triticeam pro tota hebdomada. Ad cuius rei memoriam adhuc apud nos servatur in plerisque domibus ordinis, ut tempore Adventus et Quadra-

CAPITULUM LIV.

De minutione eorum.

1. Quater in anno minuuntur, circa Kalendas Maii, circa Idus Julii, circa Kalendas Octobris, circa Kalendas Februarii. Minutis tribus diebus pitantia mane, vinum autem bis datur. Duobus prioribus diebus, tria, si adsunt, ova adduntur cœnæ.

2. Si siterint post prandium, vitium bibunt, non tamen in alterius cella. Hoc enim uequaquam conceditur, ut quilibet in cujuslibet cella quidquam vel bibat vel comedat. A laboribus vacant, ad lectos redeunt, a post prandium usque ad vespertas colloquium de bonis faciunt. Qui vero non minuitur eandem quam minuti compellitur accipere refectionem.

CAPITULUM LV.

De silentio ad prandium.

1. Edentes, ubicunque sint, silentium tenent; quod licet et prius, tamen post exemplum reverendissimorum ac Deo dilectorum Cisterciensium [at. Deo dilectissimorum Cistellensium] monachorum, quos et religione et numero in brevi multum crevisse gaudemus, perfectius custodimus. Ipsorum enim laici sive monachi non loquuntur in prandio.

2. Nostri etiam, in quacunq[ue] obedientia constituti, cum alterius obedientiæ fratribus loqui non habent.

CAPITULUM LVI.

Quid agendum sit in periculis.

Si alicubi vel morbi subitanei, vel ignis, vel alicujus talis periculi necessitas ingruerit, soluto silentio, qui prius potest succurrit.

CAPITULUM LVII.

De vestitu fratrum, et utensilibus cellæ.

1. Ad vestitum habent tunicas tres, caligarum paria tria, pedulum duo, sotulares nocturnos et COMMENTARIUS.

simæ ministretur fratribus feria secunda in prandio placentula triticea, modico oleo et sale mista, de qua comedere possunt per totam hebdomadam, nam illam apud se servant sicut et panem. Ex istis tortis pluries comedimus.

Idem relatum habes in antiquis statutis, part. III, cap. 20, num. 12.

CAP. LIV. — Num. 1. *Quater in anno, etc.* Quinque minuebantur monachi, conversi quater tantum, ea forsitan ratione, quia per laborem violentum se facilius ab humoribus superfluis vacuabant. Hic vero exprimuntur subsidia corporalia et recreationes, quæ illis concedebantur, eis non abstinentes quas monachis concessas fuisse vidimus, cap. 39.

Num. 2. *Qui vero non minuitur eandem quam minuti compellitur, etc.* Ex hoc loco evidenter apparet quantum mens primorum Patrum, et spiritus instituti nostri distet a scrupulosa et obstinata austeritatum corporalium interpretatione, a spiritum coactionis, et singularitatis, et e contra velit a nobis observari piam et discretam spiritus libertatem, animi flexibilitatem, et singularitatem, etiam in rebus bonis, eliminationem. Ecce enim hic videmus fratrem conversum bene valentem non minutum, nec ideo istis subsidis et recreationibus indigentem. At nihilominus boni Patres volunt, imo si recuset, compellent illum ad utendum iisdem beneficiis quibus alii utuntur. Quare hoc? nisi ut doceant nos, ut diximus, qualiter priores Carthusianos solitarios dirigere debeant, et qualiter monachi Carthusiani sincere debeant se a superioribus dirigi? Inde non est mirandum si prudentes superiores nunc aliquando negent quibusdam monachis licentiam servandi abstinentiam in pane et aqua, quia id in dissuetudi-

nem ex justa causa abiit, et esset aliquid singulare, quod nec ab aliis servatur nec servari posset, sic enim juxta hic expressa compelluntur eandem quam alii accipere refectionem. Credo etiam S. Patrem Brunonem, virum æque sanctitate ac prudentia et doctrina præditum, hunc spiritum et agendi modum successoribus suis inajnuasse hæc maxime de causa, quia sciebat spiritum sanctæ libertatis solitarii bene dirigendis esse necessarium ut in scrupulos et animi anxietates non deciderent, ab obstinatione in suo sensu serventur, et ab his rebus, quæ occultam complacentiam movere aut nutrire possunt, removeantur.

CAP. LV. — Num. 1. *Edentes... silentium tenent.* Ecce qualis est lex silentii ab eis servandi in mensa, sed id non spectat ad alia tempora et exercitia, in quibus silentio illos non sic astringi perspicuum est.

Ibid. *Quod licet et prius, tamen post exemplum, etc.* Hoc exemplo vult incitare fratres conversos ad strictius servandum quod jam ab ipsis ex ordinis instituto servabatur

Num. 2. *Nostri etiam in quacunq[ue] obedientia constituti, cum alterius obedientiæ fratribus, etc.* Sed inter se dum simul laborant in eadem obedientia loqui possunt, ut ex capitulis 44 et 45, et aliis locis evidens est.

Idem refertur in statutis antiquis, part. III, cap. 3, num. 8 et 5.

CAP. LVI. — Idem refertur in antiquis statutis, ut part., cap. 22, num. 1.

CAP. LVII. — Num. 3. *In superiori dormitorio, etc.* Cellas singulas distinctas habuisse tunc fratres conversos ex ipso titulo liquet. At nihilominus dor-

diurnos, pelliciam, pelles, mantellum, caputium, mitanas [*al.* mitaneas] lanceas unas, lumbaria duo, cingula duo, sotulares eorum de bovina pelle fiunt.

2. A Kalendis Novembris unam tunicam veterem reddunt, unamque novam accipiunt: similiter par caligarum reddunt, et par caligarum parque pedulum sumunt. Pelles et pellicias accipiunt veteres, eas videlicet quas reddunt monachi, cum novas accipiunt. Habent adhuc ad lectum paleam, filtrum, pulvinar, cotum.

3. A Pascha usque ad festum S. Michaelis a prima usque ad completorium nocturnis sotularibus non utuntur. In superiori etiam dormitorio communes lectos, pellicias, sotularesque nocturnos habent. In omnibus hujusmodi aliud nihil curatur, nisi ut frigus arceatur et nuditas tegatur. Nam et ligaturas sotularium et renun cingula de cruda gerunt canabe lumbariaque ipsa canabina sunt. Adeo non quid vanitas aut voluptas, sed quod [*al.* quid] sola necessitas aut utilitas postulat cogitatur.

4. Habent et scutellas duas ad cibos, ad panem unam mantilis loco, ad munditias unam gradiorum, justam scyphum, salariam, cochlear et cultellum, vas aquarium, ferramenta etiam, securim, fossorium, dolabrum, subulam, falciculam, acus duas, filum forfices terebrum. Hæc quicumque legerit ridere vel reprehendere non festinet, nisi prius vitam hujusmodi in tali solitudine et inter tanta duxerit frigora.

CAPITULUM LVIII.

Quod loquendi cum extraneis licentiam non quærunt.

1. Colloquendi simul cum his qui domus hujus non sunt licentiam non quærunt, nec [*al.* ne] cum germano quidem.

2. Nihil omnino, nisi cum licentia apud se tenent.

3. Accusati, sine mora prostrati veniam petunt. Reprehensorem in eadem die non reprehendant.

CAPITULUM LIX.

Quid fiat de re alicui nostrum missa.

Si alicui nostrum sive laico sive monacho, ab aliquo, vel amico vel propinquo, vel vestis vel aliquid hujusmodi missum fuerit, non ei sed alii potius datur, ne quasi proprium habere videatur.

COMMENTARIUS.

ditorium erat in superiori domo, id est ampla camera separatis ab invicem lectulis repleta, ad quam divertebant fratres a domo inferiori ad superiorem diebus festis ascendentes. Impossibile enim erat ut duplices cellas singuli haberent, unam in inferiori, et alteram in superiori domo. Per *communes lectos* intelligit, qui occupabantur a singulis fratribus prout occurrebat, ita ut alicui singulari proprius non assignaretur, qui eo absente ab alio non posset occupari.

Num. 3. *In omnibus hujusmodi aliud nihil curatur nisi ut frigus, etc.* Hic haberent iudicium contra se conscriptum qui apud nos vellet sive in panno quo vestes componuntur, sive in ipsa vestis compositione aliquid curiose quærere, quod nitorem sæcularem redoleret. Sed, ut prudenter statim subdit R. P. Guigo, si eliminandæ sunt a nostris vestibus vanitas et voluptas, necessitas aut utilitas non sunt repudiandæ.

Num. 4. *Hæc quicumque legerit, etc.* Hic repetit circa fratres quod jam dixerat circa monachos, cap. 28. Sciebat enim vir sanctus mundam abundare censoribus indiscretis, qui seipso negligentes, iudiciis nihilominus, censuris, atque factis aliorum indiscriminatim arguendis, fere totum vitæ tempus impendunt, et ne inde nostri ad scrupulos moverent prævenit eos, et ita hic ex professo loquitur.

Totum hoc capitulum relatam habes in antiquis Statutis, part. III. cap. 23, n. 4, 4 et 5.

CAP. LVIII. — Num. 1. *Cum his qui domus hujus*

A non sunt licentiam non quærunt, nec cum, etc. Idem jam dixit pro monachis R. P. Guigo, cap. 3. Ad conversum non pertinet quærere licentiam sicut nec ad monachum, ut loquatur etiam cum germano fratre; sed nihilominus tum germanus frater, tum alii possunt licentiam, illam petere a præsidente et obtinere, prout ex cap. 10 et 30 evidenter constat. Non sic de his qui domus sunt: nam licentiam petere cum his colloquendi, nec hic nec alibi prohibitum esse comperimus.

Num. 3. *Accusati sine mora, etc. Reprehensorem, etc.* Hic formam habemus mortificationis intimæ, quam profitebantur primi Patres nostri, in qua servanda modum non apponebant sicut in austeritatibus corporalibus illos studiose appositæ constat, sed volebant amoris private in excusationibus nuntium absolute remitti. Quod certe genus mortificationis omnes austeritates corporales longe superat, et ad studium conversionis morum, de qua volumus emittimus, spectat, sicque ad medullam veræ mortificationis et sui ipsius abnegationis in homine interiori, ubi Deus invenitur, nos aspirare debere exemplo illo docebant, quod in prologo modernorum statutorum, ubi de Deo in interiori homine querendo agitur, diserte explicatur.

Idem relatam invenies in antiquis statutis, part. III, cap. 3, num. 4. Item cap. 23, num. 5, itaque cap. 12 II partis, num. 13.

CAP. LIX. — *Non ei sed alii potius datur, etc.* Inde apparet quam strictè vellet omnem proprie-

CAPITULUM LX.

Quid de re inventa faciendum sit.

1. Si intra [al. infra] terminos nostros aliquid inventum fuerit, ei protinus cuius est, si adest, sin autem, procuratori redditur. Si autem extra terminos aliquid a nostris inventum fuerit, fratribus, aut suo domnic statim, si fieri potest, redditur, aut ei, per quem melius et fidelius reddi posse putatur, commendatur; alias intactum dimittitur.

2. Vestiti singulis tunicis et cincti jacent in cellis et dormitorio.

CAPITULUM LXI.

De brachis et parvis pellicias fratrum.

1. Pastores autem habent brachas canabinas, quas tunc induunt cum caseos faciunt; aliter lineis omnino non utuntur [al. utimur] vestibus, ne feminalibus quidem.

2. Concessimus adhuc pastoribus pellicias parvulas, quæ duabus fore vervecinis pellibus possint fieri, quibus, nisi cum hiematum foras exeunt, non utuntur.

3. In mulgendo, ubicunque sint, semper silentium tenent.

CAPITULUM LXII.

De fratre qui sagmarios curat.

1. Frater qui sagmarios curat, quando foras egreditur, in culcitra non jacet, nihilque nisi hospitium quærit, nisi vel prior vel procurator aliquid ei specialiter injunxerit.

COMMENTARIUS.

tatis speciem a se excludere. Si autem quisquam a A perseverantia totius ordinis in genere, ex suis statutis et ordinationibus capitulorum generalium debent colligi, quia inde ea tantum sunt haurienda quæ toti ordini possunt imputari, non autem ex quarundam singularium personarum actibus.

Primo, in voluntatis propriæ abnegatione, qualem requirit R. P. Guigo;

Secundo, in amoris privati, ut ita dicam, suffocatione, qualem describit in præcedenti capitulo;

Tertio, in omnis proprietatis abdicatione, qualem hic notat;

Et quarto, in solitudinis devota observantia, cui adsint studium orationis intimæ et a rerum temporalium inutilibus curis et concupiscentiis elongatio, nam si illa deficiat, solitudo nec potest esse devota nec quieta.

Ad hæc pondera debet quisque nostrum voluntatis suæ propositum, actus suos et voluntarios affectus adducere, ac secundum quod plus minusve ab his ponderibus aberrabit, secure pronuntiare plus vel minus ad spiritum nostri instituti et primorum Patrum vicinius accedere aut longius ab eo distare. Parum attendendum est diminutioni illi abstinentiarum in pane et aqua, quia id primi Patres nostri sub obedientiæ regimine constituerunt, et sub hac tantum conditione admiserunt, ne veluti res nostras in istis consistere putarem, quas fere pro nihilo R. P. Guignonem habuisse constat, ex cap. 35, in comparatione obedientiæ. Unde ex hac parte nulla relaxatio potest juste ordini imputari, ut suis locis probabitur. Nec etiam est attendendum temporalium rerum et curarum augmento, dummodo intra metas per moderna statuta præfixas et expressas contineatur, quia id temporum rationi et necessitati imputandum est. Et insuper res ista ad paucos officiales spectat, non ad claustrales, quibus conventus regularis et corpus ordinis conficitur. Sed et quatuor principis supra notatis omnia argumenta nostræ singularum perseverantiæ in primo Carthusiensi instituto debent deduci. Argumenta autem

B mus:

Hæc quatuor componunt scopum, ad quem tendere debemus, quemque nobis, sicut et sibi constituerunt S. P. Bruno et ejus successores, et ad quem studiorum suorum et affectuum jacula emittebant, proponere debemus. At cum certum sit illos ut homines nihilominus aliquando tunc peccasse, non debemus etiam nunc res æstimare, ac si possemus et deberemus esse impeccabiles. Si ergo interdum erramus ut homines, nunquam ab hoc scopo recedamus, sed semper in proposito et studio habeamus:

Primo, abnegationem propriæ voluntatis;

Secundo, amorem correptionis ac studium continuæ emendationis, per relationem ad votum conversionis morum quod emisimus;

Tertio, abdicationem proprietatis;

Et quarto, observantiam devotæ solitudinis a temporalium rerum cura et concupiscentiâ dissitæ.

Idem relatum habes in antiquis statutis part. II, cap. 22, n. ult.

CAP. LX.— Num. 1. *Alias intactum dimittitur.* Hic apparet quanta puritatis conscientiæ circumspectione nolent nostri rem alienam habere, cum nec in hoc casu a suis tangi illam vellent. Et hoc exemplo demonstrant quantum a rerum terrenarum concupiscentia liberi esse debeamus.

Idem relatum habes in antiquis statutis part. II, cap. 22, n. 2.

CAP. LXI.— Linum distinguunt a canabæ, et primi usum rejiciunt, quia est delicatius. Hic autem exprimit quidquid ad frigus arcendum, et modestiam in opere de quo agitur servandam conducit.

2. Nullius nostrum vel verba vel salutem ad aliquem exteriorem, nulliusque exterioris ad aliquem nostrum, nisi priore vel procuratore iubente, fert aut refert. Sæculares rumores ubi audit, ibi iubetur dimittere.

CAPITULUM LXIII.

De hortis.

Hortus et quæ ad eam pertinent uni deputatur e fratribus, qui de omnibus ad procuratorem recurrit, eique de cunctis rationem reddit.

CAPITULUM LXIV.

De custode pontis.

1. Pontis custos cum nullo prorsus, nisi specialiter iussus, fabulandi licentiam habet; nutibus tantum, vel, si non intelligitur, etiam verbis eos qui non debent transire, repellit. Idipsum servare iubetur, quicumque vices ejus exsequitur.

2. Et omnino quicumque in quacunque obedientia cujuslibet agit vices, nihil omnino in ea sine licentia mutare permittitur. In cellis quoque ipsis sive superius sive inferius, nihil nisi prius ostensum et iussum mutari ferive sinitur, ne domus laboriose factæ curiositate deteriorentur [at. deterantur] vel destruantur.

CAPITULUM LXV.

De disciplinis fratrum.

1. In Adventu et Quinquagesima per singulas hebdomadas singuli singulas accipiunt disciplinas.
2. Quod si domi non fuerint, septies pro disciplina *Pater noster* cum venis dicunt.

CAPITULUM LXVI.

De cinere.

Cinere qui adsunt in inferiori capella de manu procuratoris accipiant. Qui non adsunt, ter *Pater noster* cum venis dicunt.

CAPITULUM LXVII.

Quid faciant pro missa.

Item ter *Pater noster* a Capite Jejunii usque ad Pascha, post nonam prostrati pro missa solvunt.

CAPITULUM LXVIII.

De Cœna Domini.

In Cœna Domini, qui inferius remanent, veniunt post prandium ad coquinam, et ab eo qui prior est ordine lavantur cæteris pedes, offerturque singulis vinum, et bibentes recedunt.

COMMENTARIUS.

Idem habetur in antiquis statutis part. III, cap. 18, A n. 17; cap. 3, n. 2; cap. 18, n. 18.

CAP. LXII. — Ex hoc capitulo evidenter apparet, quod supra diximus, sagmariorum nomine mulos significari, et quantum nostris cavere vellent a pruritu curiose discendi quid in sæculo agatur, aut rumoribus publicis attendendi.

Idem refertur in antiquis statutis part. III, c. 26, n. 1.

CAP. LXIII. — Ex hoc capitulo et aliis, ubi de rei familiaris administratione agitur, apparet quam ordinate cuncta disponi et sub obedientiæ merito constitui vellent.

Idem refertur in antiquis statutis c. 15, part. III, n. 1.

CAP. LXIV. — Pons iste situs est inter duas præruptas et excelsas rupes ex parte itineris Gratianopolitani, inter quas præterfuit torrens aquarum ex montibus et fontibus circumvicinis confluentium. Qui torrens, quando ex pluviarum vel nivium liquefactionum abundantia inflatur, tantò impetu et boata inter saxa decidit et excurrit, ut fragores tonitruum æmuletur.

In hoc autem capitulo nihil aliud notandum occurrit, præter eandem silentii et obedientiæ formam servandam, quæ in omnibus per istas R. P. Guigonis Consuetudines assignatur.

Idem habetur in antiquis statutis part. III, cap. 27, n. 1; cap. 28, n. 30.

CAP. LXV. — Idem in antiquis statutis, part. III, cap. 4, n. 1, refertur, et eodem modo etiamnum servatur.

CAP. LXVI. — Loquitur R. P. Guigo de feria quarta ante Quadragesimam, quæ *Cinereum* vocatur, eo quod ea die cinis capitibus imponatur.

Idem refertur in antiquis statutis part. III, cap. 5, n. 1.

CAP. LXVII. — Hic statuitur pietatis pensum, quod pro missa Quadragesimali solvant, quæ quotidie in superiori domo conventualiter celebrabatur.

Idem refertur in antiquis statutis cap. 6, part. III, n. 1.

CAP. LXVIII. — Domus inferior non poterat ab omnibus deseri; maxima ergo parte ad domum superiorem ascendente, qui domi remanebant ceremoniam lotionis pedum exsequebantur, quam tantum hic innuere videtur, adeo succinacte de illa scribit R. P. Guigo, quod et in pluribus aliis similiter fecit.

Offerturque singulis vinum, et bibentes recedunt. Imitabantur in hoc ritum qui a monachis servari præscribitur supra cap. 4, n. 23.

Idem refertur in antiquis statutis part. III, c. 7, n. 3.

CAPITULUM LXIX.

De Parasceve.

1. In crastino, hoc est in Parasceve, qui ibidem, hoc est inferius, sunt, post nonam, quæ plus ea die quam cæteris differtur, veniant ad ecclesiam, ibique *Pater noster* semel pro Ecclesia, semel pro papa, pro episcopis et cunctis sacris ordinibus, pro imperatore, pro catechumenis, pro cunctis afflictionibus et periculis, pro hæreticis, pro Judæis, pro paganis, veniis, exceptis Judæis, ad singula subjunctis, dicunt.

2. Deinde oblatam a coquinario crucem venerabiliter osculantur, dicentes intra se: *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.* Qui hoc non scit, dicit semel, *Pater noster.*

CAPITULUM LXX.

Quomodo se habeant in solemnitatibus.

Omni totius anni die quo capitulum tenetur, qui sursum non ascendunt, nisi prohibuerint obedientiæ, cellas tenent, et spatium quod inter Tertiam et Sextam est, orationi impendant.

CAPITULUM LXXI.

Quid faciant pro defunctis.

Pro recenter defuncto trecentas Orationes Dominicas debent, quarum medietatem cum veniis reddunt. Et in singulis anniversariis, novem tam totidem veniis.

CAPITULUM LXXII

De rasura fratrum.

1. Quoties monachi, toties raduntur et laici. Sed laici insuper etiam capita lavant. Omnia autem obsequia, quamlibet privata, quæ sibi ipsi singuli non occurrunt aut non possunt facere, ab aliis humiliter devotè que complentur; ita ut felicem se putet cui tale quidquam fuerit imperatum.

2. Obviantes etiam sibi invicem, amica alacritate et humili supplicatione mutuo locum dantes, servatè pertranseant silentio. In quo juniores, id est qui posterius venerunt, satagunt prævenire majores.

CAPITULUM LXXIII.

De novitio suscipiendo.

1. Laicis ad professionem suscipiendis, idipsum pene fit quod et clericis, nam similiter data proponuntur eis et aspera.

COMMENTARIUS.

CAP. LXIX. — Ibi notantur quædam publica pietatis exercitia a remanentibus in domo inferiori peragenda, et idem refertur in antiquis statutis, part. III, cap. 7, n. 4.

CAP. LXX. — Hic luce clarius apparet nomine solemnitatis p'xim scriptorem intellexisse quodlibet festum capituli. Hic etiam statuitur qualiter tempus impendere debent qui in domo inferiori diebus festis remanent.

Idem refertur in antiquis statutis, part. III, cap. 8, n. 1.

CAP. LXXI. — Id tantum reddebant pro recenter defunctis in propria domo, nam tunc temporis nulla ferebat mentio Beneficiorum pro aliis per suffragia reddendorum.

Veniaram nomine intelligimus piam cæremoniam qua genua flectimus, et scamnum aut terram osculamur. Idem refertur in antiquis statutis, part. III, cap. 9, n. 1.

CAP. LXXII. — Num. 1. *Sed insuper etiam capita lavant.* Omnium nunc capita lavantur et raduntur. Nullam autem mentionem facit de barbibus conversorum longioribus, quia tunc fere similes habebant monachi, cum sexties tantum in anno raderentur. Præcipuam rationem istius mutationis assignavimus supra, cap. 9.

Ibid. *Omnia autem obsequia, etc.* Hic habemus formam humilitatis et charitatis quam sequi debe-

mus omnes in mutuis obsequiis nobis invicem reddendis.

Num. 2. *Obviantes autem sibi invicem, etc.* Hic videmus quam alienum esset a spiritu et praxiprimorum Carthusianorum illa vultus et gestuum asperitas quæ spiritum melancholicum redolet, cum e contra vultum potius gaudii et piæ hilaritatis velint a suis in occurso fratrum assumi, et longe ab illa rustica inurbanitate distantes exigant comitatis et, ut ita dicam, urbanæ charitatis praxes a nobis modeste servari. Male ergo intelligunt statuta, qui verbum *sanctæ rusticitatis* ibi reperientes, putant omnia a nobis cum incompta rusticitate esse agenda. Non sic, amici et fratres in Christo dilectissimi, non sic rusticitas illa intelligenda est, sed per sanctam rusticitatem intelligere debemus modos agendi simplices, sinceros et ingenuos, qui nos a mundi spiritu et vanitatibus longe distare testentur, quosque in omnibus servare debemus.

Idem refertur in antiquis statutis, III parte, cap. 21, num. 1 et 4, cap. 3, num. 2.

CAP. LXXIII. — Num. 1. *Laicis ad conversionem, etc.* Inde natus est usus in ordine vocandi conversos illos fratres qui ad clericatum non sunt apti aut dispositi.

Ibid. *Idipsum pene fit quod et clericis.* Per clericos R. P. Guigo intelligit monachos. Unde patet quod tunc (prout etiamnum servatur) nullum recipere-

2. Jubentur etiam adversum se habentibus aliquid reconciliari, et in quanta priori placuerit, non minus tamen quam annua, admittuntur probatione, et ad eorum inter quos conversati sunt, laicorum scilicet, suscipiantur testimonium, sicut clerici ad testimonium monachorum.

3. Ea autem die qua eorum professionem facturum est aliquis, ad capitulum perducitur monachorum, ubi de stabilitate et obedientia cæterisque necessariis audiens, cum immobilis imperterritusque permanserit, rogat aliquem ore proprio, ut suam sibi scribat professionem, in cujus fine ipsemet manu propria signum crucis depingit. Quam etiam manu gestans, post evangelium et offerendam ad cornu dextrum appropinquat altaris, camque, sicut est in ejus dextera, diaconus, cunctis audientibus, legit ita dicens.

CAPITULUM LXXIV.

Professio laici.

1. *Ego frater ille, promitto obedientiam et conversionem morum meorum, et perseverantiam omnibus diebus vitæ meæ, in hac eremo, coram Deo et sanctis ejus et reliquiis istius eremi quæ constructa est ad honorem Dei et beatæ semper virginis Mariæ, et sancti Joannis Baptistæ, pro timore Domini nostri Jesu Christi et remedio animæ meæ, in præsentia domini, illius, prioris. Quod si aliquo tempore unquam hinc auferere vel abire tentavero, liceat servis Dei qui hic fuerint me plena sui juris auctoritate requirere, et coacte ac violenter in suum servitium revocare.*

2. Post hæc hanc ipsam chartam offert super altare, et osculato altari incurvatur ad pedes sacerdotis, tali obsecratione benedicendus: *Salvum fac, Mite ei, Esto ei, Dominus vobiscum, Oremus, Domine Jesu Christe, qui es via.* Require superius.

CAPITULUM LXXV.

Quomodo se habeat frater postquam susceptus est.

Ab hoc tempore noverit [*al. novit*] se nihil omnino, neque baculum quidem quo per viam gradicus immititur, sine prioris habere licentia; quippe cum nec ipsemet suus sit. Erga quem idipsum quod superius de monacho diximus, servabitur, ut scilicet pro eo nihil minus fiat, si intra examinationis tempus acceptabiliter agens mortuus fuerit, quam si professus esset.

COMMENTARIUS.

ad statum monachorum qui ad clericatum non esset idoneus. Inde nata est vetus illa interrogatio quæ fit novitio in ordine antequam admittatur: *An possis ad sacros ordines ascendere?* Sensus est, an aliquod impedimentum sive corporale, sive spirituale, habeas, quo a sacris ordinibus arcearis. Omnes ergo, R. Patris Guigonis tempore, poterant ad sacerdotium promoveri. Sed quamvis plures sacerdotes essent in monasterio, certum est quod non omnes tunc celebrarent, eo modo et tempore celebrare contenti, quæ in primis istarum consuetudinum capitulis exprimuntur.

Ibid. *Nam similiter dura proponuntur, etc.* Probatio conversorum non minus severa debet esse quam monachorum, quia conversi nisi bona vocatione, id est celesti, aut putata tali, ad monasterium fuerint adducti, et nisi intenso studio suæ vocationis officiis adimplendis strenue vacent, per exercitia externa quibus destinati sunt, facilius in dissipationem, deinde in relaxationem habitualem, et postmodum in varias peccandi occasiones decidere possunt, quod monachis in claustris semper degentibus non tam facile evenire potest.

Num. 2. *Et in quanta priori placuerit, non, etc.* In prioris ergo tunc erat arbitrio tempus probationis ultra annum et quantum vellet prorogare; et de testimonio a laicis tantum recipiendo, non de suffragio necessario requiringo tunc agebatur, de qua re jam quædam diximus c. 37. Inde non est mirandum si bonis de causis et ex rationibus experimentalibus, probatio quinque annorum in statu donatorum

A communiter assignata sit apud nos his temporibus antequam frater laicus ad statum conversorum admittatur.

Num. 3. *Rogat aliquem ore proprio, etc.* Id ita struitur, quia maxima pars conversorum Carthusianorum erat ex statu mechanico aut rustico oriunda; quamvis postea viri valde nobiles statum illum ex humilitate et devotione amplexi sint, qui ordinem magno virtutum splendore decoraverunt.

Idem capitulum refertur in antiquis statutis, III parte, cap. 24, n. 1.

CAP. LXXIV. — Num. 1. *Et perseverantiam.* Id æquivaleret verbo *stabilitatis*, quod proferunt monachi in sua professione, imo aliquo modo superat, quoad exprimendam stabilitatem manendi in eodem loco.

Ibid. *Quod si aliquo tempore, etc.* Ista expressionis extensio fiebat, ut obligationem stabilitatis ab eis servandæ plenius intelligerent, et ex consensu expresso in illam conditionem, qua possint per vim ad servitium domus reduci, scirent se in servitium Dei et ordinis per votum expressum devenisse, et conditionem servorum pro Dei amore voluntarie assumpsisse. Ex qua conditione videtur quod non sint comprehensi sub conditione fugitivorum, de quibus inferius, cap. 77.

Idem refertur III parte antiquorum statutorum, cap. 24, num. 5.

CAP. LXXV. — *Ne baculum quidem, etc. Sine prioris habere licentia, etc.* Insinuat noviter professis R. Pater Guigo qualis debeat esse simeipsorum

CAPITULUM LXXVI.

De hospitio Fratrum qui foras mittuntur.

Cum aliqui foras mittuntur in vicinis montanis, id est, a Cornelione superius, et a Bocoirone, et ab Intermones, et a Scalis, nec escam a quoquam nec hospitium accipiunt, nisi aut specialiter jussi, aut aliqua inevitabili et inopinata necessitate coacti.

CAPITULUM LXXVII.

De fugitivis, sive expulsis.

Si quis habitatorum loci hujus vel aufugerit, vel pulsus fuerit, et ductus pœnitentia redierit, promittens earum emendationem perversitatum, et ejus proprie vitii propter quod pulsus fuerat vel aufugerat, tractabit prior causam ejus communi consilio, et sicut vel fratrum numerus vel domus utilitas, vel etiam salus ipsius postulare videbitur, faciet ei; et si consilium recipiendi placuerit, ad probationem humilitatis in ultimo constituetur loco. Sin autem, dabitur ei licentia ad aliquam aliam religiosam eundi domum, in qua suam possit animam salvam facere.

COMMENTARIUS.

abnegatio, in proprio non habendo et in propria voluntate deserenda. A sed super peccatore gement, compaterentur et sibi caverent

De licentia autem prioris hic tantum fit mentio, quod ad obedientiam refertur, et nihilominus de paupertate perfecte servanda etiam agitur. Ratio est quia licet votum paupertatis non explicite emittamus, sicut nec votum castitatis, certum est quod in voto obedientiæ contineantur veluti infans in utero matris, et ita semper fuit intellectum in ordine. Unde non est mirum si R. Pater Guigo obedientiam veluti omnium bonorum nostrorum fontem ubique consideret et prædicet, quia est veluti mater in sinu habens alia vota paupertatis et castitatis, cunctasque observantias ordinis; si autem mater lædatur aut moriatur, quid de progenie ejus sperandum est? Hæc comparatio si non plene, certe valde convenit sensui R. P. Guigonis, et nostro instituto exponendo, et recte capiend.

Idem refertur tertia parte antiquorum statutorum, cap. 25, num. 1.

CAP. LXXVI. — *Foras mittuntur*: id est extra terminos. Hic autem exprimuntur loca in vicinis montanis aut planis sita, ad quæ communius poterant mitti conversi; ubi hospitium et escam a quoquam recipere prohibentur, idque ea de causa quam supra attigimus, ne in familiaritatum et inde in relaxationum occasiones inciderent.

CAP. LXXVII. — *Vel aufugerit vel pulsus fuerit*. Hic expressum habemus modum agendi tunc usitatum cum his qui erant aut fugitivi, aut propter pravos mores e monasterio expuls. Non est autem mirandum si in quibuscunque communitatibus, etiam in propositi sui nativo fervore constitutis, reperiantur homines qui in similes casus decidunt. Status enim monasticus, quantumlibet sancte institutus et acquirendæ sanctitati atque conservandæ aptissimus, non potest efficere ut homines cessent esse homines, cum nec status apostolicus effecerit ut Judas non fuerit proditor, ac deinde suiipsius homicida. Cur ergo tam alte exclamant homines super casu alicujus monachi? Quia seipso ne sciunt, et propria opinione cæcati seipso non attendunt, et quotidie cadentes ut miseri homines, adhuc ignorant quid sit esse hominem. Si ergo saperent et intelligerent, zelum quidem contra peccatum exercerent, !)

Hic videtur quid tunc fieret ut causæ monasticæ ab infectis ovibus purgarentur, ne alias inficerent. Non specificatur casus pro quo monachus aut conversus potuisset expelli, sed generaliter perversitatum et vitii nomina usurpantur. Non dicitur etiam quod fugitivos monachos requirerent. Id tamen subaudiendum esse videtur, cum in forma professionis conversorum innuatur, quamvis huic interpretationi obstare videantur verba sequentia. Sed omnia conciliabuntur, si fiat distinctio inter fugitivum simpliciter, et fugitivum simul et perversum, et dicatur primum ad se etiam coacte revocare potuisse, secundum autem noluisse, quia causa perversitatis etiam expelli merebatur.

Et ductus pœnitentia redierit. Hic non de coacto reditu agitur, sed de libero pœnitentiæ ac intimæ conversionis motivo procedente.

Promittens suarum emendationem perversitatum. Perversitatum nomen in plurali positum graves culpas indicat, et quasi habituales effectas, ex solo enim peccandi habitu, homo perversus et quasi moribus depravatus dicitur; peccator vero tantum dicitur, qui ex humana infirmitate in peccatum incidit, nec peccare perseverat.

Tractabit prior causam ejus, etc. Talis ergo fugitivus aut expulsus, etiam sponte reversus et pœnitentia ductus, non statim recipiebatur; unde apparet quantum illis temporibus circumspecte agerent boni Patres, et cum scrupulo cavere vellent ne ovem aliquam morbidam reciperent, quæ aliis damnum inferre posset, bonum communitatis præferendo utilitatibus privatæ personæ.

Et sicut vel fratrum numerus, vel domus utilitas, vel etiam salus, etc. Ex fratrum numero gravitatem consilii ex plurium conglobato sensu provenientem vult exprimere R. P. Guigo; et hic varia capita consideranda seu ponderanda assignat, ex quibus veluti principiis convenientior deduceretur conclusio, qua communitatis utilitas, et quod saluti expulsi aut fugitivi magis conveniebat simul concordarentur.

Et si consilium recipiendi placuerit, ad probationem humilitatis, etc. Hinc apparet quod antequam ad

CAPITULUM LXXVIII.

De numero habitatorum.

1. Numerus habitatorum hujus eremi, monachorum quidem tredecim est, non quod semper tot simus, nunc enim non sumus tot; sed quod tot, si Deus eos miserit, suscipere instituimus. Sed et si talis aliquis unus, cujus utilitas et honestas videatur vix posse recuperari, misericordiam postulaverit, addetur et quartus decimus, si tamen facultas domus tolerare posse putabitur.

COMMENTARIUS.

pristinum statum expulsus aut fugitivus admittetur, fieret probatio humilitatis, ut ex probata humilitate veritas conversionis agnosceretur. In qua probatione, adinstar ejus quæ sit in novitiis antequam ad professionem admittantur faciendam, credendum est quod si defecissent, iterum pulsi fuissent, nec ad plenam reconciliationem in ordine admissi.

Sin autem, dabitur ei licentia, etc. Tunc ergo licitum erat propria auctoritate dare licentiam transcundi ad alium ordinem, quod nunc non licet.

In hoc capitulo videtur qualis erat tunc politia monastica, jure etiam antiquo canonico approbata, qua caulas monasticas primi Patres purgare poterant a morbidis ovibus, reliquumque gregem immunem reddere a tot damnis, vexationibus et scandalis, ex discolorum tepida aut mala conversatione provenientibus. Ex qua purgatione certum est disciplinam monasticam, et saniozem, et puriozem et durabiliorem tunc potuisse servari: habebant enim ad manum remedium efficax, quo possent malum de medio sui auferre. Nunc vero gravibus de causis ad publicum bonum, status tum ecclesiastici, tum civilis, pertinentibus, jurisprudentia illa mutata est, et si quæ ex ovibus ad professionem semel admissis morbidæ aut vitiosæ fiant, cum bonis mixtas in eadem caula nunc servare cogimur, resecato illo pristino purgationis remedio, quod tantum ex raris causis nunc conceditur.

Magnam inde cladem statui monastico evenisse videtur. At majoribus damnis minora postponi debere justissimum est. Ex multiplicatione enim monasteriorum et religiosorum, atque etiam ex majori facilitate ad religiosam professionem admittendi juvenes, sub illa fiducia quod si non religiose viverent, possent expelli, multiplicatus est etiam numerus istorum expellendorum et expulsorum, qui ad sæculum reversi Ecclesiam et familias non raro vago, otioso, et inordinato vivendi modo scandalizabant et perturbabant. Sensim ergo crescente isto e monasteriis expulsorum numero, et scandalo publico inde augmenta capescente, sensim etiam crevit Ecclesie attentio ad Januam expulsionis ocludendam.

Si de hac re conqueramur, respondebitur nobis: Attendite vobis et cauta discussione rigorosoque examine probate eos quos ad professionem admittitis, nulla vis vobis infertur ad recipiendos monachos. Portate ergo quos libere et voluntarie monachos fecistis; non est enim justum ut pro vestro commo republica detrimentum et Ecclesia scandalum ex tot decucullatis religiosis patiantur. Circumspecte agite, cum recipitis novitios ad professionem; illos bene in disciplina regulari educate; corripite, incar-

A ceratè discolos, et satius est ut vitiosi intra monasterii septa reclusi comprimantur, quam ut in libertate positi pristinum vitæ austerioris usum per vitiosam conversationem compensare sinantur

Ad hæc quid respondebimus? Unum tantum mihi occurrit, salvo meliori judicio, objiciendum. Occurrunt certi casus, in quibus revera ordinibus monasticis valde compatiendum est, et in quibus provisio aliqua de convenienti remedio optanda esset; et hi casus ex deceptione procedunt, atque ex sæcularium mera culpa, qui ut rebus suis provideant, infelices monachos facere student. Sunt enim juvenes qui vel a parentibus incitati, vel mera necessitate pressi, vel aliis motivis merè humanis ducti, veniunt ad monasterium absque ulla vocatione cœlesti, ubi per annum novitiatas se cohibentes, ac satis modeste et religiose viventes, conventum quidem regularem, sed seipsum magis quam alios decipiunt. Nam professione emissa seipsum jam ferre non valentes, quales sint manifestare incipiunt, et pro zelo semper in via Dei proficiendi, relaxationum quærendarum industriam substituunt, et in praxim reducunt: circa ista damna lugenda et remedia eis adhibenda disserere desinamus, sed quod nostrum est facere curemus.

His ergo temporibus, quibus remedium purgationis caularum nostrarum ablatum est, quid agendum esse? Si temporibus R. Patris Guigonis, cum remedium in manibus haberent, tam circumspecte circa receptionem eorum qui volebant fieri Carthusiani, se gerebant, longe circumspectius et rigidius cum postulantis nunc agamus, et omni industria probare satagamus, et scire an vocatione cœlesti attracti, Deum in professione Carthusiana quærere veniant, et an dispositiones ad onera ordinis portanda habeant.

Porro humanum dicendo, cum Apostolo, propter infirmitatem humanam, quæstionem istam his verbis concludamus. Nunquam fuit nec erit congregatio monastica, quantumlibet bene ordinata, quæ cum bonis et mediocribus aliquos non habeat qui vocationis suæ gratiam ex culpa sua neglexerint vel amiserint. Ex hoc capite et alio quod supra notavimus de intrantibus in religionem absque vocatione cœlesti, et ex nimia indulgentia in puniendis excessibus et transgressionibus, nascuntur fere graviora damna in monasteriis.

CAP. LXXVIII. — In isto capitulo nihil præfixum habetur unde concludi possit quod mens primorum Patrum esset, ut singulæ domus ordinis admittere tantum debuissent certum aliquem numerum monachorum, ultra quem non esset progrediendum.

2. Laicorum autem numerus, quos conversos vocamus, sexdecim statutus est; nunc vero plures sunt, nonnulli namque eorum senes ac debiles erant et laborare non poterant, et ob id alios sumus coacti suscipere. Unde pro his qui nunc fragiles sunt, cum obierint, alios non accipiemus.

CAPITULUM LXXIX.

Quare tam parvus sit numerus.

1. Hanc autem numeri paucitatem eadem consideratione delegimus qua nec hospitum equitaturas procuramus, nec domum eleemosynariam habemus; videlicet ne ad majores quam locus iste patitur expensas coacti quærere et vagari, quod horremus, incipiamus.

2. Quod si posteri nostri hunc ipsum tam parvum numerum aliquibus occasionibus, quas ignoramus, hoc in loco sine quærendi et vagandi odibilibus officiis procurare nequiverint, si nostris voluerint acquiescere consiliis, ad eam redibunt quantitatem quam sine prædictis possent portare periculis. Nos enim qui in præsentiarum hic degimus, quamvis pauci simus, multo pauciores esse mallems quam ad illa mala, servato vel multiplicato numero, pervenire.

3. Attendentes igitur non munera quæ mittuntur, neque enim propter incerta beneficia, onera certa quæ nec portari nec deponi sine grandi possint periculo subeunda nobis videntur; non ergo munera considerantes, sed quid hæc ipsa in qua sumus eremus, sive ex agricultura, sive ex pecorum nutrimento reddere possit; putamus præfatum numerum hominum hic vivere posse, si tamen humilitatis, paupertatis, sobrietatis, in victu et vestitu et cæteris ad usum pertinentibus rebus, idem quod lucusque fuit studium perseveret, et si postremo mundi contemptus et Dei amor, propter quem ferri et fieri omnia debent, profectum in dies accipiat.

COMMENTARIUS.

Explicat tantum R. Pater Guigo quod apud se statuerat pro domo Carthusiæ, concordando numerum personarum et onera domus Carthusiæ cum ejus facultatibus, ut statim videbitur. Sed ista in antiquis statutis enucleatius expressa reperientur.

Hoc capitulum relatum habes in antiquis statutis, part. II, cap. 25, nn. 1 et 5, et cap. 34, part. III, n. 2.

CAP. LXXIX. — Hic aperte exprimit R. Pater Guigo rationem cur habitatorum eremi Carthusiæ numerus ad tredecim aut quatuordecim monachos et sexdecim conversos fuerit determinatus, *ne ad majores quam locus iste patitur, inquit, expensas coacti, quærere et vagari, quod horremus, incipiamus.* Idipsum repetunt et sæpe inculcant tum vetera tum moderna statuta, et magno studio semper in ordine servatum est, ita ut si omnium domorum ordinis habitatores in unum conflarentur, bis mille et quingenti circiter monachi, mille et trecenti circiter conversi et donati, ac 170 moniales invenirentur, qui per singulas domos distributi, vix ad duodecim monachos et novem laicos pro singulis domibus computarentur.

Domus Carthusiæ, ut jam dixi, quadraginta quinque monachos habere posse censenda est, sed pro tribus domibus nempe Carthusiæ, Currieriæ et Calesii reputatur. Domus Parisiensis quadraginta monachos capit, itemque domus Avenionensis, Papiæ, Neapolis, aliæ etiam quatuor aut quinque ad summum circa amplissimas civitates constructæ eundem numerum habere possunt. Quædam vero viginti usque ad triginta monachos possunt recipere. Sed reliquæ domus pro maxima parte fundatæ sunt et ædificatæ pro tredecim monachis, id est, duodecim monachis cum priore, qui numerus convenit cum numero hic a R. Patre Gulgone expresso. Reperiuntur tamen non paucæ, quæ octo, novem aut decem tantum monachos habent. Sed omnimodis conari debemus ut ad numerum illum tredecim monachorum

aliquando assurgant, et sic possint integram observantiam regularem in cantu et lectura refectorii adimplere, quod certe a parvo numero raro potest discrete exigi propter senes et valetudinarios: unde sit ut pondus totius cantus et lecturarum in quatuor aut quinque monachorum humeros decidat. Qua de causa statuta ordinis ordinant cantandum esse recto tono in illis domibus quæ octo monachos non habent.

Numerus ergo habitatorum in domibus ordinis, Deo ita providente, non nisi mediocris est; amplius enim locis et sumptibus opus est ad construendam et dotandam domum in ordine, quia ex Instituto nostro quisque monachorum domunculam sive cellulam ab aliis separatam habere debet, prout in claustris nostris visitur, sed quod magnus claustris ambitus necessarius est. Insuper sustentatio monachorum Carthusianorum plaris constat quam aliorum, quisque enim habere debet in cellula singularem seculum, suppellectilem et similia, quæ alibi in communi ministrantur. Hæc autem explicatias annotamus ut mens ordinis, prout semper fuit et est, circa numerum monachorum evidentius agnoscatur, quam hic etiam satis explicat piissimus scriptor, n. 2.

Num. 2. *Quod si posteri nostri, etc.* Non satiare videtur vir sanctus repetere officia illa quærendi et vagandi, quæ odibilia nominat ex cordis abundantia, adeo persuasum habebat id in horrorem posteris suis esse vortendum, quod et factum est. Nam Patres ordinis in veteribus et novis statutis adhuc æverius de hac re loquuntur.

Num. 5. *Attendentes igitur non munera quæ mittuntur, etc.* Hic apparet evidenter quanta prudentia polleret R. P. Guigo, et quam aptus esset ad omnia discrete disponenda et prævidenda. Recipiebantur quidem tunc munera, nam de præsentibus loquitur, sed cessationem illorum prævidens, omnia disponit ac si jam cessassent.

CAPITULUM LXXX.

De commendatione solitariæ vitæ.

1. Habetis, dilectissimi, sicut petistis, consuetudines qualescunque nostras quoquo modo descriptas, in quibus multa villa sunt et minuta, quæ scribi forsitan non oportuerat, nisi quia vestra dilectio compellebat nihil judicare, sed cuncta potius parata complecti.

2. Non tamen ita omnia ut nihil omnino remanserit, putamus nos hoc scripto potuisse concludere. Sed facile, si quid effugit, colloquutione præsentis poterit indicari.

3. De commendatione autem hujus vitæ, solitariæ scilicet, pene tacuimus a multis sanctis et sapientibus et tantæ auctoritatis, ut eorum vestigia non simus calcare digni, copiose commendatam scientes, et vobis quod æque aut melius nostis ostendere superfluum judicantes.

4. Nostis enim, in Veteri et in Novo maxime Testamento, omnia pene majora et subtiliora secreta, non in turbis tumultuosis, sed cum soli essent Dei famulis revelata, ipsosque Dei famulos, cum vel subtilius aliquid meditari, vel liberius orare, vel a terrenis per mentis excessum alienari cuperent, fere semper multitudinis impedimenta vitasse, et solitudinis captasse commoditates.

5. Hinc est, ut aliquid inde tangamus, quod in agrum ad meditando Isaac egreditur solus (*Genes. xxxii*), quod ei non casuale, sed consuetudinarium fuisse credendum est. Quod Jacob præmissis omnibus solus remanet, facie ad faciem Deum videt, benedictione simul et nominis in melius mutatione felix efficitur (*Genes. xxxii*), plus assecutus uno momento solus quam toto vitæ tempore comitatus.

6. Moyes quoque, Elias atque Eliseus solitudinem testis est Scriptura quantum diligant, quantumve per eam in divinorum secretorum revelationibus crescant, quoquo modo et inter homines periclitentur assidue et a Deo, cum soli sunt, visitentur.

7. Sed et Jeremias, quod et superius commemoravimus, solus sedet quia Dei comminatione repletus est (*Jer. xv*), poscens etiam dari aquam capiti suo, et oculis suis fontem lacrymarum, ut lugeat interfectos populi sui; locum quoque, ubi se tam sancto possit in opere liberius exercere, postulat dicens: *Quis dabit*

COMMENTARIUS.

Num. 3. Putamus præfatum numerum hominum hic vivere posse, si tamen, etc. Hic habemus pulcherrimam lectionem, quam ubique in domibus nostris scriptam legere et ante oculos habere debemus; ex qua lectione discemus quanam ratione fieri possit ut ex paucis redditibus multa faciamus, prout in multis domibus ordinis videmus et miramur, maxime in illis quæ a concursu hominum remotæ sunt. Unum pro pluribus exemplum mihi hic referre sufficiat. Domus quædam monialium habet sexaginta circiter personas ordinis, quibus si addatur numerus famulorum et mercenariorum ad rei domesticæ administrationem necessariorum, numerus iste ad septuaginta et amplius extenditur. Domus autem ista sex mille libras annui redditus vix habet, ultra ea quæ sibi ad usum proprium ex œconomia agraria assumit. Quis crederet esse possibile ut cum tam parvis redditibus tam ampla familia posset subsistere? Attamen res certissime ita se habet. Centum domos ordinis in medium afferre possem, quibus idem experimento probatur: et inde gaudeo, sed et gaudebo. Majora onera domorum ordinis ut plurimum non ab intrinseco oriuntur (nam cum res ordinate et religiose fiunt, vix credere possent sæculares quam multa fiant ex paucis), sed ab extrinseco nascuntur; a concursu nempe expensarum fere inevitabilium, quas temporum, locorum, negotiorum et personarum externarum ratione facere coguntur. Et inde fit ut paucissimæ reperiantur quæ intra decem annos possent accumulare unde uno anno subsistere possent, si redditus annuus totaliter deficeret.

Porro eadem quæ hic dicit R. Pater Guigo non tantum referuntur in antiquis statutis, p. II, cap. 25, n. m. 5, sed etiam latius expressa sunt in modernis,

A ubi cum magna animi consolatione legi possunt.

CAP. LXXX. — Num. 1. *Multa sunt villa et minuta*, etc. De illis vult loqui quæ circa officia suorum et pistoris, de brachiis fratrum, id est femoralibus, et similibus dixit, etc. *Nihil judicare*, id est nihil discernere, sed indiscriminatim cuncta complecti, quæ optari a vobis credebamus.

Num. 2. *Non tamen ita omnia*, etc. Id refertur ad ea quæ diximus, illum non enucleate omnia suscepisse proferenda, sed eo modo qui sufficeret, juxta illud Proverbi: *Intelligenti pauca*.

Num. 3. *De commendatione autem hujus vitæ*, etc. Id relationis habet cum sacris Scripturis ista vitæ solitariæ commendatio, ut quoties legatur, novum semper suavitatis gustum in anima legentis excitet, quamvis illam centies jam legerit. Ibi enim reperitur quædam styli suavitas, quæ sinceris et veluti naturalibus argumentis et modis rationem ipsam prævenit et convincit, ac tandem suaviter rapiens pronuntiare compellit, virum certe fuisse Spiritu sancto afflatum qui ista scripsit, cui Scripturæ velut pro lingua maternæ erant, quique in cœlestis sermōis atramento calamus intingebat. Certum est autem quod de solitudine physica hic agat, id est de solitudine illa quæ vere hominem solum, a sociis separatum, cum solo Deo existentem efficit, nihilque prorsus dicat quod alii solitudinis speciei ullo modo convenire possit. Res ita per se evidens est, ut superfluum judicemus hic per aliquas glossas hujus rei veritatem probare.

C Num. 7. *Omnia pene quæ in hac nostra institutione sunt optima, quiete et solitudine, silentio et superiorum appetitione*, etc. Hic brevissime recenset piissimus scriptor vitæ Carthusianæ principia, quæ sunt, *quiete*

mihi diversarium viatorum in solitudine? (Jer. ix.) Tanquam hoc eum in civitate facere non vacaret; hoc modo indicans quantum [al. quam] impediunt socii gratiam lacrymarum. Qui etiam cum dixisset: *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei* (Thren. iii); cui negotio maximum præstat solitudo suffragium; addidissetque: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua*, ubi nos plurimum consolatur, qui propositum istud pene omnes a juventute subivimus; adjecit et ait: *Sedebit solitarius et tacebit, quia levabit se supra se*, omnia pene quæ in hac nostra institutione sunt optima, quiete et solitudine, silentio et superiorum appetitione significans.

8. Quæ studia suos alumnos quales efficiant postea manifestat dicens: *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis*, quorum in altero patientia summa, in altero perfecta refulget humilitas.

9. Joannes quoque Baptista, quo *inter natos mulierum*, juxta Salvatoris præconium, *major nemo surrexit* (Matth. xi), quid solitudo securitatis quidve utilitatis afferat evidenter ostendit; qui nec divinis oraculis quibus prædictum fuerat quod ab utero Spiritu sancto repletus (Luc. i), in spiritu et virtute Eliæ Christum foret Dominum præventurus, nec mirabili nativitate, nec parentum sanctitate securus, frequentiam hominum fugiens tanquam periculosam, deserta solitudinis tanquam tuta delegit, tandiu pericula mortemque nesciens, quandiu eremum solus incoluit, ubi quid virtutis lucratus quidve sit meriti Christi baptismus et pro justitia mors suscepta monstravit. Talis enim factus est in solitudine, ut dignus esset lavantem omnia Christum solus lavare, et pro veritate nec carcerem nec mortem declinare.

10. Jesus ipse Deus et Dominus, cujus virtus nec secreto juvari, nec publico poterat impediri, ut suo tamen nobis consuleret exemplo, priusquam prædicaret vel signa faceret, tentationibus atque jejuniis quasi probatus est in solitudine, de quo Scriptura refert quod, relictis turbis discipulorum, in montem solus ascenderet orare (Matth. xiv). Qui et imminentis jam tempore passionis apostolos reliquit solus exoraturus, isto vel maxime insinuans exemplo quantum solitudo prosit orationi, quando comitibus, licet apostolis, non vult mistus orare.

11. Jam vos ipsi, sancti ac venerabiles Patres Paulus, Antonius, Hilarion, Benedictus et cæteri nobis innumerabiles quantum in solitudine mente profecerint, per vos considerate, et probabitur suavitates psalmodiarum, studia lectionum, fervores orationum, subtilitates meditationum, excessus contemplationum, baptismata lacrymarum, nulla re magis quam solitudine posse juvari.

12. Non autem hæc vobis pauca quæ diximus sufficiant exempla, ad suscepti laudem propositi; sed ipsi potius vobis plura coacervate, vel de rerum usu præsentium, vel de sanctorum paginis Scripturarum: quanquam ipsum tali commendatione non egeat, quoniam et sua raritate et suorum sectatorum paucitate sufficienter sese commendat. Si enim, juxta Domini verba, *arcta est via quæ ducit ad vitam, et pauci inveniunt eam* (Matth. vii); et e contra *ampla est quæ ducit ad mortem, et multi vadunt per eam*, inter Christianæ religionis instituta, tanto se unumquodque melioris et sublimioris ostendit meriti quanto pauciores, et tanto minoris et inferioris quanto plures admittit. Bene vos semper valere et nostri meminisse optamus.

Explicunt Consuetudines D. Guigonis prioris Carthusiæ.

COMMENTARIUS.

a mundanis rebus et affectibus, *solitudo* ab hominum A conversatione et vanitatum visione, *silentium* a verbis inutilibus, et *superiorum appetitio*, id est ea quæ sursum sunt quærendo et sapiendo. De cæteris non loquitur, quia quasi accidentia referuntur ad substantiam propositi Carthusiensis, quæ est obedientia in quiete, in solitudine et in silentio reddita.

Num. 12. *Quoniam et sua raritate et suorum sectatorum paucitate sufficienter sese commendat*, etc. Ostendit statim R. P. Guigo unde argumentum istud sibi sumat, ne aliquid paradoxum aut quibusdam injuriosum proferre videatur. Ex hoc autem argumento ad nostrum profectum istas conclusiones deducere debemus. Solius Dei est faceze monachos, et quoties humano consilio aut humana industria monachorum multiplicatio attentabitur, miserabilium B potius personarum quam virorum sanctorum numerus augebitur. Statutorum ergo mentem semper stricte sequamur, tum circa domos novas non nisi cum magna discretione recipiendas, tum circa subditos in ordine admittendos.

Cognovit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19). et quos in ista nostra vocatione Carthusiana comprehendere veli, nos nescimus. Caveamus ergo in re tanti momenti ne nostrum sensum aut affectum sequamur, sed voluntati Dei tantummodo adimplendæ attendentes, illam unice circa eos qui ad ordinem veniunt exsequi satagamus, ea devote et sincere observando, et in spiritu veræ charitatis exsequendo, ex quibus et vocatio celestis et voluntas Dei dignosci possunt in hac vita.

Nec nos unquam decipiant argumenta ex illo Evangelii loco desumpta: *Compelle intrare, ut impleatur domus mea* (Luc. xiv, 32). Id enim vocationi ad fidem Christianam tantum convenit, quæ ad salutem omnino necessaria est, et nihil tradit circa mores, quod ab omnibus cum Dei gratia non possit et debeat adimpleri, sed non vocationi ad statum monasticum, et maxime Carthusianum. Ille siquidem status non homines tantum in fide stabiles requirit, sed eos qui ex singulari Dei vocatione ad illud vivendi genus advocentur, quod ad lucendum speciali quo-

dam modo in Ecclesia sua disposuit, et ad hunc finem super candelabrum poni et accendi voluit: in quo vivendi genere plura occurrant quibus vires humanæ impares sunt, et in actu veluti permanente servari nequeunt absque speciali gratia, quam Dei vocationi ad statum illum annexam esse firmiter credimus. Multi quidem ad fidem vocati, pauci vero ad Carthusiensem ordinem præordinati.

Meminerimus virorum illorum de quibus fit mentio in libro primo Machabæorum, cap. v, ubi dum quidam volunt fortiter agere et certamen inire, eadem multis inferunt; et pro ratione ibi dicitur, quod *non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel*. Idem nobis eventurum fore pronuntiare non dubito, si humana industria Carthusianos monachos facere attemptemus.

Novit Deus quandiu subsistere et quo monachorum numero componi debeat ordo Carthusiensis. Divinæ ergo providentiæ rem totam committamus, et quod nostrum est tantum facere religiose studeamus,

A hoc semper in mente habentes, nempe quod si ordo, Deo ita disponente, ex defectu subditorum dedecere debeat, tunc res absque Dei injuria, absque Ecclesiæ scandalo et absque ullo ordinis dedecore eveniet, nam quasi in proprio lecto cum honore morietur. At non sic, si ex incauta et indiscreta subditorum receptione, illum repleamus hominibus, qui a Deo ad fidem tantum vocati sunt et non ad Carthusianam religionem. Stragem enim in ordine, loco boni certaminis exhibebunt, per relaxationes et affectum inordinatorum execrationes, imo per bella ordini eos cohibere volenti forsitan iudicia, et inde eveniet et tandem ordo, cum Dei injuria, cum Ecclesiæ scandalo, et cum ipsius dedecore misere pereat. Indulgei autem mihi precor, ad exemplum R. Patris Guigonis, si de hac re paulo fusius scribam.

Ecce habetis, fratres et amici in Christo dilectissimi, prima Carthusiani propositi instituta, ad quæ, velut ad principia, omnia quæ deinceps in ordine introducta et ordiata sunt.

VITA SANCTI HUGONIS

EPISCOPI GRATIANOPOLITANI

or *Wigo de Pons (Fr. Guigones, or Guigone Prior of Carthusians)*

AUCTORE GUGONE PRIORE CARTHUSIENSI.

(BOLLAND., Acta sanct., April., t. 1, p. 36.)

MONITUM.

1. Inter illustres viros qui eximio sanctitatis splendore sæculo Christi ix et xii floruerunt, censeri potest S. Hugo, episcopus Gratianopolitanus in Delphinatu superiore, familiaris S. Brunoni Carthusiæ fundatori, et S. Bernardo abbati Claravallensi. Natus est S. Hugo anno Christi 1053, episcopus ordinatus anno 1080, cum ferme annorum esset viginti septem, ut infra in Vita, numer. 5, legitur. Ad Dominum migravit anno ætatis suæ lxxx, consecrationis in episcopum 32, Christi 1152, kalendis Aprilis, sexta ante Dominicam Palmarum feria, uti infra numer. 33 legitur. Erat annus ille bissextilis, quo cyclo lune 12, solis 21, fueris Dominicalibus CB, Pascha celebratum fuit die 10 Aprilis. Hæc de ejus ætate.

2. Excepit S. Brunonem anno episcopatus sui sexto, eumque in condenda Carthusiæ strenue adiuvit; quo ab Urbano II, pontifice maximo, Romam evocato, Carthusiam rexit Laudinus, primus S. Brunonis in vita religiosa socius. Hoc aliisque duobus, qui pro Carthusiæ supremo regimine successerant, vita funebris, substitutus est, circa annum Christi 1110, quintus Carthusianorum prior Guigo, mortuus anno 37, supra millesimum centesimum; adeoque superavit annis solum quinque post obitum S. Hugonis, cui sanctissima semper fuit amicitia conjunctus. Qua autem dilectione utrumque amplexus fuerit S. Bernardus Claravallensis, explicat in hujus Vita Gaufridus monachus his verbis: « Cum jam Dei famulus Bernardus aliquot in Claravalle annos peregrisset, subiit animum ejus, ut S. Hugonem Gratianopolitanum episcopum et Carthusienses fratres devotionis gratia visitaret. Quem prædictus episcopus tam gratanter et tam reverenter suscepit, divinam intelligens in ejusdem hospitii visitatione presentiam, ut prostratus solo tenus adoraret. Videns autem servus Christi episcopum, ætate grandævum, celebrem opinionem, sanctitate conspicuum, coram se procedentem, vehementer expavit, ipse quoque pariter corruens ante eum, et ita demum susceptus in osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam, non sine gravi gemitu causabatur. In cujus pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, ut fierent deinceps duo illi illi splendoris cor unum et anima una, et se invicem fruenter in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, uterque sese in altero longe amplius, quam fama vulgasset, invenisse gratulabatur. Carthusiæ quoque a viro reverendissimo Guigone priore, et a cæteris fratribus, eadem affectu et eadem veneratione, susceptus est servus Christi, exsultantibus illis in gaudio, qui qualem eum per epistolam prius noverant, talem invenerunt et presentem. »

3. Hæc ibi. Exstant inter epistolas S. Bernardi duæ ad dictum Guigonem num. 11 et 12, ex quibus quilibet facile potest advertere quanta tunc sub dicto Guigone in Carthusiæ vitæ sanctitas et puritas floruerit. At quanta Guigoni aliisque Carthusiæ Majoris monachis fuerit rerum omnium, pro Ecclesiæ defensione,